

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra pedagogiky

Diplomová práce

Bc. Martina Beranová

Výchovně pedagogické aspekty dobrovolnických projektů

Educational Aspects of Volunteer Projects

Praha 2017

Vedoucí práce: PhDr. Karolína Burešová, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 11. července 2017

.....
Martina Beranová

Klíčová slova (česky)

rozvoj osobnosti, osobnostní a sociální výchova, prosociální výchova, etická výchova, výchova k dobrovolnictví, přínosy dobrovolnictví, dobrovolnická činnost

Klíčová slova (anglicky):

personality development, personality and social education, prosocial education, ethical education, benefits of volunteering, volunteer work

Abstrakt (česky):

Magisterská diplomová práce se zabývá možnostmi rozvoje osobnosti, prostřednictvím výkonu dobrovolnické činnosti, s důrazem na výchovně pedagogické aspekty a nahlížené perspektivou samotných dobrovolníků. Teoretická část práce nabízí vhled do možností formování osobnosti, zahrnující vybrané vývojové teorie, na které navazuje část o aspektech výchovy v rámci vývoje člověka, včetně vybraných pedagogických konceptů s důrazem na cíle výchovy, a závěr teoretické části uzavírá část věnovaná dobrovolnictví a jeho současnému pojetí, s akcentem na vývoj jeho profesionalizace a benefity jež dobrovolnická činnost dle výzkumů přináší. Empirickou část práce, která mapuje zejména význam, přínosy a úskalí dobrovolnictví z pohledu samotných dobrovolníků, má těžiště v kvalitativním výzkumu, ve kterém jsou získaná data tvořena prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů. Výsledky výzkumu ukazují na konkrétní přínosy, které dobrovolnická činnost dobrovolníkům poskytuje, popisují význam dobrovolnictví, jež mu dobrovolníci přikládají a současně jmenují úskalí, která tato činnost může obnášet. Práci uzavírá zhodnocení výzkumných dat a návrh využitelnosti závěrů pro praxi.

Abstract (in English):

This master diploma thesis examines the possibilities of personality development through the volunteer work, with a focus on the educational and pedagogical aspects, from the perspective of volunteers themselves. The theoretical part provides an insight into the concepts of personality development, including selected development theories, followed by part about role of education in a personal development, goals of education and selected educational concepts. The theoretical part ends with a chapter about volunteering in Czech context, with a focus on a process of volunteer professionalization and benefits of volunteering by research. The empirical part is mapping particularly an importance, benefits and pitfalls of volunteering from the point of view of volunteers themselves. The empirical part is based on qualitative research, where the acquired data is generated through semi-structured interviews. The research results show the specific benefits volunteering can provide to volunteers, describe the importance of volunteer work for volunteers themselves and identify the pitfalls that volunteer activity may entail. The master thesis concludes with evaluation of presented findings and suggestion of applicability of research conclusions for practice.

OBSAH

1	ÚVOD	8
2	OSOBNOST A JEJÍ VÝVOJ	9
2.1	TEORIE OSOBNOSTI.....	10
2.1.1	<i>Psychoanalytické teorie .....</i>	<i>10</i>
2.1.2	<i>Analytické teorie .....</i>	<i>12</i>
2.1.3	<i>Individuální psychologie.....</i>	<i>13</i>
2.1.4	<i>Interpersonální teorie .....</i>	<i>13</i>
2.1.5	<i>Psychosociální teorie.....</i>	<i>13</i>
2.1.6	<i>Behavioristicky orientované teorie .....</i>	<i>14</i>
2.1.7	<i>Systematický eklekticismus .....</i>	<i>14</i>
2.1.8	<i>Rysová a faktorová teorie .....</i>	<i>15</i>
2.1.9	<i>Teorie „já“ .....</i>	<i>16</i>
2.1.10	<i>Humanistická koncepce .....</i>	<i>16</i>
2.1.11	<i>Teorie pole.....</i>	<i>17</i>
2.1.12	<i>Logoterapie.....</i>	<i>18</i>
2.2	PROCESY UTVÁŘENÍ OSOBNOSTI	20
2.2.1	<i>Biologičtí činitelé vývoje osobnosti .....</i>	<i>21</i>
2.2.2	<i>Sociální a kulturní činitelé vývoje osobnosti .....</i>	<i>22</i>
2.2.3	<i>Subjektivní činitelé vývoje osobnosti .....</i>	<i>22</i>
3	VÝCHOVA JEDINCE	25
3.1	ASPEKTY VÝCHOVY	28
3.1.1	<i>Pedagogické pojetí výchovy.....</i>	<i>29</i>
3.1.2	<i>Psychologické pojetí výchovy .....</i>	<i>30</i>
3.1.3	<i>Sociologické pojetí výchovy.....</i>	<i>30</i>
3.2	VYBRANÉ VÝCHOVNÉ KONCEPTY	32
3.2.1	<i>Osobnostní a sociální výchova .....</i>	<i>33</i>
3.2.2	<i>Výchova demokratického občana .....</i>	<i>35</i>
3.2.3	<i>Prosociální výchova.....</i>	<i>39</i>
3.2.4	<i>Etická výchova .....</i>	<i>42</i>
4	DOBROVOLNICTVÍ V ČR	46

4.1	VYMEZENÍ DOBROVOLNICTVÍ	47
4.2	VÝCHOVA K PROFESIONÁLNÍMU DOBROVOLNICTVÍ.....	50
4.2.1	<i>Mentoring .....</i>	50
4.2.2	<i>Dobrovolnická centra a organizace .....</i>	52
4.2.3	<i>Nové trendy dobrovolnictví.....</i>	54
4.3	PŘÍNOSY DOBROVOLNICTVÍ.....	55
5	EMPIRICKÁ ČÁST.....	62
5.1	CÍLE VÝZKUMU	62
5.2	METODOLOGICKÝ RÁMEC VÝZKUMU	62
5.2.1	<i>Výběrový soubor .....</i>	62
5.2.2	<i>Metoda sběru dat .....</i>	64
5.2.3	<i>Metoda zpracování dat .....</i>	65
5.3	ETICKÉ ASPEKTY VÝZKUMU	66
5.4	VÝSLEDKY VÝZKUMU	66
5.4.1	<i>Identifikované kategorie výzkumu.....</i>	67
5.4.2	<i>Rozhovory s dobrovolníky.....</i>	67
5.5	DISKUZE – INTERPRETACE DAT	79
5.5.1	<i>Odpovědi na výzkumné otázky.....</i>	79
5.5.2	<i>Diskuze výzkumných zjištění.....</i>	80
6	ZÁVĚR	84
7	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY:.....	85
8	SEZNAM OBRÁZKŮ:	90
9	SEZNAM PŘÍLOH	91

Seznam zkratk:

RVP	Rámcový vzdělávací plán
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
OSV	Osobnostní a sociální výchova
ČR	Česká republika
EDS	Evropská dobrovolná služba

Předmluva

Výběr tématu této diplomové práce je založen na mé vlastní dlouhodobé osobní zkušenosti s dobrovolnictvím a zároveň přesvědčení, že dobrovolnická činnost člověka výrazně ovlivňuje. Dle mého názoru se jedná o oblast lidské činnosti, jejíž význam i v českém prostředí narůstá a v posledních letech prochází systematickou profesionalizací.

Jedná se o práci teoreticko – empirickou. Teoretická část je v první kapitole zaměřena na základní poznatky z oblasti formování osobnosti a významné vývojové teorie, v druhé kapitole na vhled do problematiky výchovy a vzdělávání se zaměřením na konkrétní vývojové koncepce a třetí kapitola se věnuje tématu dobrovolnictví, jeho dnešnímu pojetí a možnostem využití s důrazem na přínosy dobrovolnické činnosti. Z tohoto důvodu je i většina použité literatury z oblasti vývojové psychologie, sociální pedagogiky a teorie výchovy. Kapitola o dobrovolnictví čerpala majoritně z odborných článků a zahraničních studií. Použité zdroje jsou citovány pomocí poznámkového aparátu. Empirické část popisuje realizaci a výsledky kvalitativního výzkumného šetření, které probíhalo formou 10 polostrukturovaných rozhovorů s vybranými dobrovolníky a zabývalo se 3 výzkumnými otázkami – jaký význam připisují dobrovolnictví sami dobrovolníci, jaké přínosy plynoucí z výkonu dobrovolnické činnosti vnímají dobrovolníci a zda dokáží identifikovat nějaká úskalí dobrovolnické činnosti.

1 Úvod

Dobrovolnictví jev českém prostředí tématem, jemuž stále není věnován dostatek pozornosti a navzdory své významnosti, nedosahuje tato činnost zaslouženého společenského uznání, především ve srovnání s ostatními zeměmi západního světa. Přesto lze v posledních letech zaznamenat, i díky těmto zahraničním vlivům, pozitivní vývoj ve směru jisté popularizace, zvláště určitých typů dobrovolnictví, jako jsou například mezinárodní dobrovolnické programy, tzv. workcamps. Za jeden z důvodů tohoto procesu považují fakt, že z dobrovolnických aktivit mohou profitovat nejen jejich příjemci potažmo klienti, ale i realizátoři této činnosti, samotní dobrovolníci. Uvědomění si rozvojového potenciálu dobrovolnických programů i pro samotné dobrovolníky je patrné, mimo jiné, i ve skutečnosti, že už se dobrovolnictví zdaleka neomezuje pouze na neziskový sektor, ale je stále výraznější součástí zaměstnanecké politiky i v komerční sféře.

Tato práce si klade za cíl zmapovat a vyzdvihnout výchovné a vzdělávací aspekty dobrovolnictví a poukázat na možnosti osobnostně sociálního rozvoje samotných dobrovolníků skrze účast na dobrovolnických aktivitách.

Teoretická část práce se z počátku věnuje teoriím rozvoje osobnosti a faktorům, jež mají na tento proces vliv. Dále je upřena pozornost k tématům výchovy, s důrazem na osobnostně sociální výchovu a výchovu k občanské odpovědnosti. V závěru teoretické části je popsán fenomén dobrovolnictví, jeho vývoj v kontextu českého historie, a především současné pojetí a trendy v oblasti dobrovolnických programů a prokázané přínosy dobrovolnické činnosti.

Empirická část je zaměřena majoritně na konkrétní oblasti rozvoje jedince v souvislosti s přímou zkušeností v rámci dobrovolnických projektů, ale také na význam, jež dobrovolníci samotnému dobrovolnictví připisují a na možná úskalí této činnosti. Výzkumné šetření je kvalitativního typu a bylo realizováno formou polostrukturovaných rozhovorů mezi partcipanti z řad dobrovolníků.

2 Osobnost a její vývoj

Jedním z obecných cílů vzdělávání, které uvádí školského zákona č. 561/2004 Sb. hned v úvodu svého dokumentu je „rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, mravními a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život, výkon povolání nebo pracovní činnosti, získávání informací a učení se v průběhu celého života.“¹ Tímto bych ráda poukázala na fakt, že výchovné a vzdělávací aspekty jakékoliv činnosti jsou neoddělitelně spjaty s tématem rozvoje osobnosti jako takové. Z tohoto důvodu považuji za důležité věnovat s na počátek této práce nejprve tématu osobnosti a jejího rozvoje.

Osobnost je samotným předmětem vědního oboru psychologie osobnosti, avšak její definicí se zabývá řada teorií, které se liší dle konceptu uchopení této problematiky. Za podstatné je považováno rozlišovat významy, v nichž se termín osobnost v psychologii osobnosti používá. Pavel Říčan uvádí, že neexistují definice správné a nesprávné, nýbrž pouze více nebo méně užitečné jako nástroje poznání a za podstatné považuje rozlišovat významy, v nichž se termín osobnost v psychologii osobnosti používá.² Přesto bych vybrala pro ilustraci dvě definice, které dle mého názoru korespondují s konceptem této práce. Victor Drapela definuje osobnost jako „*jako dynamický zdroj chování, identity a jedinečnosti každé osoby*“³. Pojetí Vladimíra Tardyho je nepatrně obecnější a hovoří o individuální jednotě člověka, kterou představuje jednota duševních vlastností a dějů, vycházející z jednoty těla, která se ve společenských vztazích nejen projevuje, ale zároveň se v nich spoluutváří. V obou definicích je společným jmenovatelem skutečnost, že osobnost není pouze vrozeným hotovým produktem našich genetických předpokladů, ale je tvořivým procesem a výsledkem aktivní interakce mezi námi a okolním prostředím, který se celoživotně dynamicky vyvíjí. Pro dokreslení ještě přidejme Franklovu definici osobnosti, která je jádrem jeho konceptu logoterapie, v němž je osobnost tvořena smyslem života člověka a způsobem, jakým člověk tento smysl ve svém životě uskutečňuje.

---

¹ <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-1-1-2017-do-31-8-2017>

² ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd., V Grada Publishing 2. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3133-9. Str. 15

³ DRAPELA, Victor J. *Přehled teorií osobnosti*. 5. vyd. Přeložil Karel BALCAR. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-505-9. Str.14

Přestože se osobnost neustále vyvíjí, existuje klíčové charakteristiky, kterými lze osobnost jedince definovat. Takzvané jádro osobnosti tvoří:

- Motivační systém
- Struktura a kvalita potenci
- Způsob interakcí, autoregulace a vyrovnávání se se změnami
- Kým jedinec je a co je schopen realizovat
- Kým by se měl jedinec stát
- Kým je schopen se stát⁴

Samotná teorie pojetí osobnosti a jejího vývoje je vždy ovlivněna konceptem daného autora, který se pokouší vysvětlit podstatu utváření osobnosti a jejích charakteristických vlastností. Tato práce se mimo jiné zabývá možnostmi rozvoje osobnosti, a proto považuji za důležité věnovat následující kapitole definicím osobnosti z pohledu nejznámějších teorií.

2.1 Teorie osobnosti

Teorie osobnosti se soustřeďují na to, co se děje ve vnitřním světě člověka a snaží se o vysvětlení interakce dynamických sil, jež na každého člověka v životě působí. Následující řádky se věnují přehledu nejvýznamnějších konceptů pojetí osobnosti, přičemž čerpá z praktického výčtu Victora Drapely v jeho knize *Přehled teorií osobnosti*.⁵

2.1.1 Psychoanalytické teorie

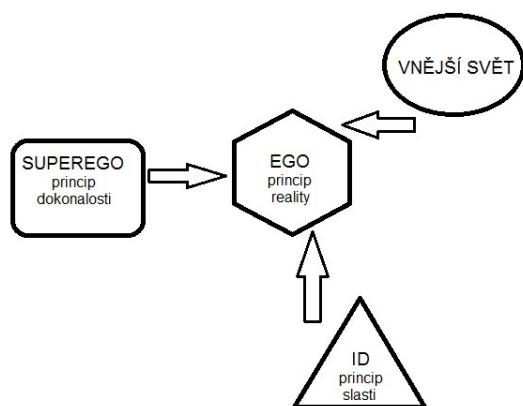
Hlavním a nejznámějším představitelem tohoto směru je Sigmund Freud. Přestože jsou některé jeho myšlenky dnes v mnoha směrech překonané, je třeba mu věnovat pozornost, vzhledem k faktu, že poskytl základ celé řadě dalších teorií, ať už na něj některé

---

⁴ Psychologie osobnosti. *Wikisofia* [online]. 2016 [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: https://wikisofia.cz/wiki/Psychologie_osobnosti

⁵ DRAPELA, Victor J. *Přehled teorií osobnosti*. 5. vyd. Přeložil Karel BALCAR. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-505-9.

koncepty navazovaly anebo se vůči němu vymezovaly. Dle Freuda je osobnost uzavřeným systémem, který je neustále pod vlivem libida, duševní energie s výrazně sexuální povahou. Freudova struktura osobnosti se skládá ze 3 subsystémů- Id, Ego a Superego - které jsou spolu v neustálém intrapersonálním konfliktu (viz. Obr.1).

Obr. 1 Vztahy Ego s vnitřními a vnějšími činiteli osobnosti.⁶

V jeho koncepci Id představuje nejstarší a nejprimitivnější složku osobnosti, která se skládá převážně z pudů a reflexů. V Id jsou obsaženy primární psychické procesy, ale i vytěsněná emoční traumata a již zmíněné libido. Tato složka osobnosti je označována jako iracionální, neboť jejím cílem je bezprostřední uspokojení aktuálních potřeb bez ohledu na vnější svět. Řídí se principem slasti, a proto je neustále v konfliktu se strukturou Superega.

Ego naopak představuje racionální složku osobnosti a řídí se principem reality. Jeho hlavní, úkolem je hledat cesty k uspokojení pudových potřeb Id tak, aby nebyly v rozporu se společensko-kulturními normami a nároky Superega.

Superego dle Freuda reprezentuje zvnitřnělé morální principy, zákazy a pochvaly. Řídí se principem dokonalosti a vyvíjí na osobnost tlak, aby se neustále zdokonalovala a směřovala k morálnímu ideálu dané společnosti.

Freudova teorie struktury osobnosti má význam i na poli sociální pedagogiky a sociální patologie, neboť právě neustálý konflikt mezi těmito třemi složkami osobnosti determinuje jedince k tomu být neustále deviantním. Buď směrem k sobě tím, že potlačuje své přirozené pudy nebo naopak směrem ke společnosti, pokud dá průchod svým přirozeným tendencím uspokojovat pudové potřeby bez ohledu na společenské normy.

⁶ <http://pfyziollfup.upol.cz/castwiki/?p=1455>

Freud rozděluje vývoj osobnosti do 5 dynamických stádií, které jsou spojeny s definicí okolností, prostřednictvím kterých jedinec v daném období dosahuje slasti:

- Orální stádium – slasti je dosahováno skrze sání a polykání
- Anální stádium - slast vzbuzuje spontánní vyprazdňování střev
- Falické stádium – pozornost se obrací ke genitální oblasti, probouzí se sexuální fantazie a autoerotika (objevuje se typická Oidipův/Elektřin komplex)
- Latentní stádium – období útlumu sexuálních impulsů
- Genitální stádium – znovuprobuzení libida a vstup do dospělosti

Za zmínku stojí i Freudova teorie obranných mechanismů, kterými se Ego chrání před úzkostmi z konfliktů se strukturou Superega. Jedním z těchto obranných mechanismů je například sublimace, kterou lze spojit i s kontextem obecně prospěšné práce, neboť dle Freuda jde o převedení libida od sexuálního uspokojení do činnosti, které si společnost cení, zvláště v oblasti vědy a umění.

2.1.2 Analytické teorie

Z myšlenek psychoanalýzy částečně vyšel Carl Gustav Jung, který na nich postavil svou vlastní teorii. Jung také rozdělil osobnost, kterou nazýval psyché, do několika struktur, nicméně už nepřejal Freudův koncept, že na tyto struktury působí zejména sexuální pudy. Dle Junga osobnost tvoří 4 subsystémy – Kolektivní nevědomí, Osobní nevědomí, Ego/Vědomé já a Bytostné já.

Kolektivní nevědomí je podle Junga část osobnosti propojená s minulostí, kterou jedinec zdědil po svých předcích.

Osobní nevědomí naopak není zděděno, ale získáno vlastní zkušeností. V souvislosti s osobním nevědomím používá Jung poprvé pojem komplexy, jež představují neukončené, často traumatické záležitosti jedince.

2.1.3 Individuální psychologie

Teorií, která již se výrazněji odchyluje od psychoanalytického pojetí a přidává aspekty sociální, je koncept osobnosti dle Alfreda Adlera. Adlerovo pojetí vývoje osobnosti je založeno na překonávání pocitů méněcennosti a zároveň usilování o nadřazenost. Dle Adlera je cílem zdravého vývoje osobnosti dobře přizpůsobená osobnost společnosti, což je reprezentováno tzv. sociálním citem, projevujícím se úsilím o spolupráci s druhými.

2.1.4 Interpersonální teorie

Jako zástupce této teorie můžeme vybrat Harryho S. Sullivana, jež byl přesvědčen, že osobnost je výhradně výsledkem interpersonálních vztahů, které se vyvíjí po celý život. Dle jeho teorie osobnost dosahuje zralosti vývojem v 3 oblastech – sociální, sexuální a kognitivní. V důrazu na sexuální rozměr osobnosti se Sullivanova koncepce podobá Freudovi. I Sullivan používá termín sublimace, nicméně oproti Freudovi ho nevnímá pouze jako obranný mechanismus vůči sexuální frustraci, ale jako strategii, jež se vypořádá s úzkostí obecně.

2.1.5 Psychosociální teorie

Erik Erikson, jako jeden z nejznámějších představitelů psychosociálních teorií, také navazuje na Freuda, avšak přidává k jeho myšlenkám sociální rozměr. Uznává vliv fyziologických procesů na vývoj osobnosti, ovšem zastává názor, že stejnou měrou se na vývoji podílí i vlivy kulturní a společenské. Jeho klíčovým tématem byl vývoj vlastní identity, k čemuž přispěl i jeho osobní příběh. Jeho teorie vychází z konceptu, že osobnost člověka se vyvíjí po celý život v rámci 8 stádií, ve kterých je vždy třeba přiměřeně vyřešit určitý vývojový konflikt, aby se jedinec nabyl potřebné kompetence pro život (Erikson ji označuje jako „virtue“ neboli ctnost – Erikson 1964) a mohl úspěšně posunout dál.

Těchto 8 stádií probíhá skrze následující konflikty:

- Důvěra proti základní nedůvěře – získanou ctností je naděje
- Autonomie proti zahanbení a pochybnosti – ctností je vůle
- Iniciativa proti vině – ctností je účelnost

- Snaživost proti méněcennosti- ctností je kompetence
- Identita proti zmatení rolí – ctností je věrnost
- Intimita proti izolaci – ctností je láska
- Generativa proti stagnaci – ctností je pečování
- Integrita proti zoufalství – ctností je moudrost

2.1.6 Behavioristicky orientované teorie

Oproti předchozím teoriím, behaviorismus klade důraz na objektivně pozorovatelné chování člověka, nikoliv osobnost, jejíž existenci jako takovou neuznává a nepovažuje ji za zdroj jakýchkoliv projevů člověka. Behaviorismus je striktně vědeckou teorií, která uznává chování člověka jako jediný měřitelný a ovlivnitelný předmět zájmu. Zakladatelem tohoto směru je J. B. Watson, podle kterého byla osobnost souborem návyků příznačných pro chování dané osoby. Watson se díval na člověka jako na mechanismus jehož činnost je určována obsahem prostředí, ve kterém žije.

Známí jsou ale i další představitelé jako například operativní podmiňování B. F. Skinnera. Ústředním tématem behaviorismu je proces učení a jeho ovlivňování. Pojetí procesu učení dále posunuli John Dollard a Neal E. Miller kombinací myšlenek behaviorismu a psychoanalýzy. Freudovo nevědomí vysvětlují jako soubor pudových potřeb, které však jedinec nedokáže vědomě identifikovat či pojmenovat. Myšlenky behaviorismu našli významné uplatnění ve výchově, poradenství či psychoterapii.

2.1.7 Systematický eklekticismus

Jinak také označován jako dispoziční teorie nahlíží na osobnost jako na dynamický celek psychofyzických systému jedince, které předhřejí jeho typické chování a myšlení. Předpokládám, že každý jedinec se projevuje relativně konzistentním způsobem avšak vždy odlišným od jednání druhých. Abychom byli schopni rozumět osobnosti, je dle této teorie třeba porozumět především její individualitě a jejím interpretacím. Jedním z hlavních představitelů byl Gordon W. Allport, který přišel s pojmem „rys“, jímž označuje právě zmíněnou predispozici jedince jednat relativně stejným způsobem v širokém spektru situací, a proto jej považuje za naprosto validní jednotku analýzy osobnosti člověka a jeho odlišnosti vůči druhým. Allportovým vlastním termínem bylo také tzv. „proprium“,

jenž ztotožňoval s vývojem osobnosti. Uváděl 8 vývojových stádií, který zahrnovala vývoj jedince od dětství do dospělosti⁷:

- Tělesné „já“
- Identita „já“
- Sebeuplatnění
- Rozrůstání „já“
- Racionální řešení
- Sebeobraz
- Snažení plynoucí z „já“
- Poznávající „já“

V rámci posledního stádia, by mělo dojít ke sjednocení lidské chorosti sebepoznání a sebeuvědomění.

2.1.8 Rysová a faktorová teorie

Představitelem rysové a faktorové teorie je Raymond Cattell, který se snažil o objektivní popis osobnosti skrze dva základní pojmy- rysy a faktory. Cattell byl přesvědčen, že každý jedinec má v sobě obsaženy jak rysy jedinečné, tedy poměrně trvalé vlastnosti chování daného jedince, tak rysy společné, které jsou však již zobecněnými pojmy vyskytující se u většího množství lidí. Dle Cattella je základní struktura osobnosti tvořena 16 zdrojovými rysy. Cattell dále rysy dělil na jednotlivé prvky, které označoval faktory. Na základě tohoto poznání vytvořil Cattellův 16 faktorový dotazník.

Faktorová teorie je založena na predikci lidského chování a osobnost člověka chápe jako soubor toho, co umožňuje předvídat, jak se jedinec zachová v různých situacích. Vývoji osobnosti rozumí jako výsledku učení a zrání, který je ovlivňován prostředím.

---

⁷ DRAPELA, Victor J. *Přehled teorií osobnosti*. 5. vyd. Přeložil Karel BALCAR. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-505-9. Str. 105-107

2.1.9 Teorie „já“

Hlavním představitelem tohoto konceptu je Carl. R. Rogers. Bývá také spojován s takzvaným „na člověka orientovaným přístupem“ a s na osobu zaměřenou terapií. Spolu s Abrahamem Maslowem jsou hlavními zástupci humanistického proudu. Jak už napovídá název teorie, v originále teorie „self“, Rogers je autorem konceptu, jehož ústředním pojmem je já a zdůrazňuje jedinečnost každého člověka. Dle Rogersova přístupu každý člověk pátrá po odpovědi na otázku „Kdo jsem?“. V rámci hledání této odpovědi je každý člověk od narození přirozeně motivován k naplňování svých možností a aktivní seberealizaci. Snaží se směřovat k tvořivosti, nezávislosti, odpovědnosti a zralosti. Rogers tuto hybnou sílu nazývá „realizující tendence“. Svou podstatou má tato koncepce velice blízko k filozofické fenomenologii, neboť shodně tvrdí, že tradičními vědeckými termíny a metodami není možné lidský organismus postihnout. Vysvětlit chování či myšlení jedince je možné pouze skrze jeho subjektivní prožitky a jeho vlastní svět významů. S ohledem na vývoj osobnosti, Rogers zdůrazňuje významnou roli sebepojetí a pozitivního náhledu na sebe, pro jehož vývoj je nezbytná bezpodmínečná láska a přijetí rodičů.

2.1.10 Humanistická koncepce

Humanistická koncepce je jeden z nejvýznamnějších proudů v rámci psychologie, kde se stala do jisté míry protiváhou k tehdejšími nejsilnějším teoriím – psychoanalýze a behaviorismu. Vedle spolupracovníka Carla R. Rogerse, jež je zmíněn výše, byl ústředním představitelem této teorie Abraham H. Maslow. Tento směr vysoce respektuje lidskou přirozenost, která je tvořena pro člověka specifickými předpoklady, odlišujícími ho od jiných živočišných druhů. Za nejvýznamnější z těchto specifík Maslow považuje lidskou potřebu růstu nebo také seberealizace. Toto postavení na vrcholu všech lidských potřeb nezorňuje Maslowova proslulá pyramida potřeb (viz. Obr. 2).

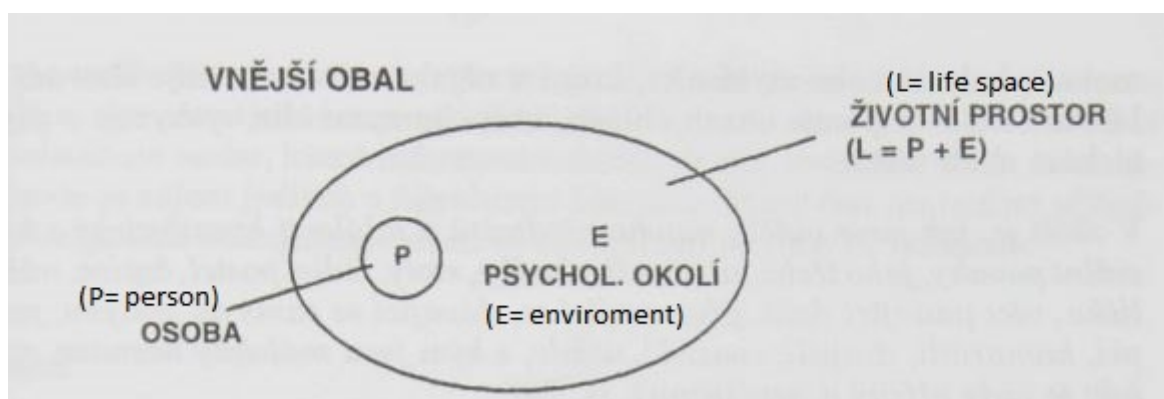

Obr. 2 Maslowova pyramida potřeb ⁸

Člověka považuje za tvora tvořivého a zastává názor, že nejobecnějším rysem lidské povahy je tvůrčí potenciál. V mnohém je humanistická teorie propojena s fenomenologickou koncepcí zmíněnou výše, protože opět zaměřuje podstatu svého zkoumání k individuální zkušenosti každého člověka a jeho subjektivnímu vědomému prožívání.

2.1.11 Teorie pole

S teorií pole přišel významný autor nejen pro psychologii osobnosti, ale i skupinovou dynamiku, Kurt Lewin, který jak už název teorie napovídá, reflektoval jak silný vliv má prostředí na jedince a znázornil osobnost jako dynamickou soustavu v silovém poli. Tato soustava zprostředkovává integraci silového působení vnějších a vnitřních činitelů na člověka.

Obr. 3 Lewinova topologická struktura osobnosti ⁹

⁸ DRAPELA, Victor J. *Přehled teorií osobnosti*. 5. vyd. Přeložil Karel BALCAR. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-505-9. Str 139.

Dle Lewinovy teorie se vývoj osobnosti probíhá skrze procesy diferenciacce a integrace. Jak jedinec postupně vyžívá, nastupuje nejprve proces diferenciacce, kdy dochází k rozšívování osobnosti, zájmů, životního prostoru. V okamžiku, kdy diferenciacce dosáhne žádoucí úrovně, nastupuje proces integrace do společnosti, který je konečným krokem k plné zralosti. Ještě stojí za zmínku, že Lewin hovoří i o pojmu regrese, nicméně nechápe ji stejným způsobem jako Freud, tedy spojenou výlučně s neuspokojením libida. Podle Lewina k regresi dochází, pokud se jedinec snaží dosáhnout cíle, uspokojení jakékoliv potřeby, která odpovídá jeho vývojové úrovni, ovšem skrze překážky je příliš obtížné cíle dosáhnout, a proto se zaměří na uspokojení jiné potřeby, ovšem na nižším vývojovém stupni.

2.1.12 Logoterapie

Na závěr této kapitoly jsem zvolila logoterapii Victora E. Frankla, jehož pohnutý osobní příběh ho přivedl k vytvoření konceptu na pomezí psychologických a filozofických teorií a jako jediný oproti výše uvedeným se dám považovat za teorii holistickou. Ústředním termínem této teorie je lidská vůle ke smyslu, z níž plyne hlavní duševní síla člověka, kterou je touha po odhalování a naplňování smyslu života. Orgánem tohoto smyslu je dle Frankla primárně svědomí. Člověka vždy vnímá jako celek, jednotu, ovšem tento celek je tvořen 3 neodlučitelnými složkami:

- Fyziologickou (genetický a genotypický rámeček)
- Psychologickou (lidská duše)
- Noologickou (životní smysl a hodnoty)

Frankl je označován za představitele existencialismu, nicméně v porovnání s ostatními autory tohoto proudu má výrazně odlišný přístup, neboť ho otázka smyslu života nevede k životnímu pesimismu, ale nahlíží na něj naopak pozitivně. Za základní lidskou vlastnost považuje svobodnou vůli, která je podle něj nezávislá na vnějších podmínkách.

---

⁹ Srov. DRAPELA, Victor J. *Přehled teorií osobnosti*. 5. vyd. Přeložil Karel BALCAR. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-505-9. Str. 93

Logoterapie poukazuje na to, že k životnímu smyslu je možné dospět 3 různými způsoby:

- Vykonáním konkrétního činu
- Prožitím hodnoty
- Utrpením

V neposlední řadě hovoří o takzvaném existenciálním vakuu. Frankl popsal, že existenciální vakuum člověka prohlubuje fenomén volného času, který se už nestává příležitostí ke smysluplnému životu, protože člověk už se nemůže spoléhat ani na své pudy, ani že mu někdo řekne co dělat, aby to bylo smysluplné.¹⁰

Z mého pohledu se myšlenky logoterapie v mnohém shodují s uvažováním o smysluplném trávení volného času a nezištné pomoci druhým. Dnešní západní společnost více než kdy dřív tento životní smysl postrádá. Věřím, že ho často dokážeme nalézt právě v konání něčeho prospěšného ať už pro jednotlivce nebo pro celou společnost, a proto má dle mého názoru Franklova teorie pro smysl dobrovolnictví ohromný význam.

Na závěr se dovolím ještě citovat přímo z Frankla. *„Pokud by smysl, který čeká na své naplnění, byl ve skutečnosti pouhým sebevyjádřením, pouhou projekcí vlastního přání, ihned by ztratil svou povahu požadavku a výzvy. Nemohl by už člověka oslovit či povolat...Myslím, že smysl naší existence si nevynalzáme, ale objevujeme jej.*¹¹

---

¹⁰ MUCHOVÁ, Ludmila. *Morální výchova v nemorální společnosti?*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2015. ISBN 978-80-7325-386-8. Str. 115

¹¹ Srov. FRANKL, Viktor Emil. *Člověk hledá smysl: úvod do logoterapie*. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 1994. Psychoterapie. ISBN 80-901601-4-X. Str. 100

2.2 Procesy utváření osobnosti

Chceme-li hovořit o procesech, jimiž dochází k utváření osobnosti, je třeba začít termínem socializace. Samotný proces socializace, často nazývaný také tzv. „zspolečensťování“ člověka, je základem utváření osobnosti jedince, a proto také nejvýznamnějším procesem v průběhu celého lidského života. Vyberme z mnoha alespoň jednu odbornou definici pojmu socializace. Podle Milana Nakonečného „jde o postupnou přeměnu člověka jako biologického tvora ve společenskou bytost“.¹²

O tom jací činitelé a do jaké míry hrají v tomto procesu zásadní roli, se v minulosti zabývalo mnoho autorů a nejvýraznější polemiky se vedly především o to, zda v procesu socializace sehrává zásadní roli prostředí anebo je jedinec zcela předurčen svou genetickou výbavou. Pro ilustraci se můžeme ohlédnout až do období renesance, které v utváření těchto myšlenek sehrálo významnou roli. Mezi prvními to byl například Charles L. Montesquieu, který hlouběji zabýval determinujícími faktory prostředí. Stejně tak i John Lock považoval za rozhodující vliv vnějších podmínek. Z myslitelů, jež zastávali názor zcela opačný a tedy, že prostředí je oproti biologické determinaci faktorem druhořadým, můžeme uvést například Williama Sterna nebo Edwarda Thorndika.

Jan Čáp uvádí 4 roviny zákonů, ve kterých můžeme s psychologického hlediska nahlížet na vývoj a formování osobnost:

1. Obecně psychologické a psychofyzické zákony činností a učení;
2. Zákony sociálního učení;
3. Vlastní zákony vývoje a formování osobnosti;
4. Zákony formování osobnosti působením společenskovedních činitelů.¹³

Ani v současné době není toto dilema vyřešeno ve prospěch některé ze stran. Dnešní přístup se snaží zohledňovat nejen tyto dva základní činitele, ale i množství dalších vlivů, jež mají na rozvoj osobnosti jedince vliv, a proto je označujeme jako multifaktorový. Podíváme-li se na problematiku z psychologické roviny, dle slov Panajotise Cakirpaloglu

---

¹² NAKONEČNÝ, M.: Sociální psychologie. 1.vyd. Praha:Academia, 1999.ISBN 80-200-0690- 7. Str. 197

¹³ ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1993. 415 s. ISBN 80-706-6534-3. Str. 110

ani „psychologové nezaujímají jednotné stanovisko, pokud jde o význam jednotlivých činitelů v procesu vývoje osobnosti. Zatímco jedni zdůrazňují podstatný vliv vrozených a neochvějných předpokladů vývoje osobnosti, druzí se spíše zabývají kulturními a společenskými činiteli a zdůrazňují mechanismus učení jako podstatný pro úspěšný přenos kulturních a sociálních norem a obsahů na jedince.“¹⁴

Na úrovni vědy je tedy stále vedena diskuze, který z těchto faktorů má významnější vliv formování osobnosti, nicméně nesporným faktem zůstává, že proces utváření osobnosti je psychosociálním procesem celoživotním, který probíhá od narození až do smrti. Moderní koncepty procesu utváření osobnosti tuto skutečnost reflektují a zdůrazňují aktivní roli jedince v samotném procesu formování jeho osobnosti. I proto je někdy aktivní činnost člověka přiřazována separátně jako třetí prvek ovlivňující vývoj osobnosti.

2.2.1 Biologičtí činitelé vývoje osobnosti

Biologické činitele zahrnují veškeré vrozené předpoklady organismu, často bývají označovány jako vnitřní nebo endogenní činitele. Hrají zde roli vlivy působící na plod v průběhu těhotenství (např. konzumace toxických látek či onemocnění matky), dále vlivy působící v průběhu porodu (komplikace během porodu) anebo vlivy působící v krátké době po porodu. Za tyto biologické faktory lze považovat především:

- **Dědičnou výbavu** převzatou od rodičů při početí
- **Genovou výbavu**, která navíc zahrnuje změny v dědičném základu skrze mutace
- **Vrozenou výbavu** formovanou vývojovými účinky vnitřního prostředí od početí do porodu
- **Konstituční výbavu** zahrnující účinky prostředí v době bezprostředně po narození¹⁵

---

¹⁴ CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Vybrané kapitoly psychologie osobnosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3518-3. Str. 33

¹⁵ PAUKNEROVÁ, Daniela. *Psychologie pro ekonomy a manažery*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2012. Management (Grada). ISBN 978-80-247-3809-3. Str. 83

2.2.2 Sociální a kulturní činitelé vývoje osobnosti

Mezi tyto činitele zahrnujeme veškeré vlivy prostředí nebo také vnější či exogenní faktory, které působí v rámci sociální interakce. Dále rozlišujeme:

- **Obecné sociokulturní vlivy**, které působí na všechny členy dané společnosti a jejich obsahem je určitý společný řád, díky kterému je možné lepší porozumění a anticipace chování druhých. Zahrnují normy, hodnoty a způsoby chování.
- **Vlivy vnějšího sociálního prostředí**, vrstvy nebo skupiny, kam jedinec náleží. Skrze tyto skupiny jsou mu normy a hodnoty zprostředkovány.
- **Vlivy malých sociálních skupin**, z nichž jednoznačně nejvýznamnější a nezastupitelnou roli má rodina jako primární socializační činitel. Hlavními znaky této skupiny jsou přímý kontakt a přesně definované role.¹⁶

Prostředí ovlivňuje jedince individuálně specifickým způsobem, které samozřejmě závisí na kvalitě, intenzitě a délce trvání vlivu. Mohou sem proto patřit i přírodní a klimatické podmínky, jako je kvalita životního prostředí nebo politický či ekonomický režim společnosti. Svou roli zde sehrávají i kulturní a informační instituce.

2.2.3 Subjektivní činitelé vývoje osobnosti

V rámci těchto činitelů hovoříme o vlastní aktivitě jedince. Patří sem tedy veškerá činnost člověka, nejen jeho zaměstnání či zájmová činnost, ale i běžné každodenní činnosti. A s činností člověka je neoddělitelně spjat ústřední proces socializace a tím je sociální učení.

Teoriemi sociálního učení se zabývala řada autorů, majoritně například Albert Bandura nebo Julian B. Rotter. Pro potřeby této práce však stačí, že si definujeme sociální

---

¹⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1. Str. 74

učení jako osvojování si určitých způsobů chování a jednání i prožívání v různých situacích ve společnosti.¹⁷

Následující řádky se zaměřují na vybrané konkrétní formy sociálního učení.

- **Sociální posilování** – Sociální posilování nebo také zpevňování je v české kultuře pravděpodobně nejužívanějším způsobem při výchově potomků, ale tato metoda je použitelná, samozřejmě v modifikovaných formách, i na jedince dospělé. Je založena na užívání systému odměn a trestů. Žádoucí chování je vždy posilováno určitou formou odměny a za nežádoucí chování následuje určitá forma trestu. V jedinci se upevňuje poznání, že například za dobrou známku ve škole následuje pochvala či materiální odměna, avšak za špatnou známku následuje pokárání či nespokojenost rodiče. Mírnější formou tohoto modelu učení, může být tzv. modifikace chování, kdy je opět žádoucí chování, které je v souladu s cíli výchovy, posilováno, avšak je vynechána aplikace trestu v případě chování nežádoucího. Tento model je založen na tom, že pokud jsou nežádoucí projevy chování přehlíženy a nejsou posilovány, tak samovolně vyhasínají. Se systémem zpevňování úzce souvisí i behavioristický pojem sociální podmiňování, který je založen na systému asociací, vytváření spojů mezi podnětem a odpovědí na něj. Představitelé školy behavioristů byli přesvědčení, že tímto sociálním podmiňováním lze člověka naučit prakticky cokoli, záleží jen na intenzitě daných podnětů a odpovědí.
- **Učení nápodobou** – Učení nápodobou nebo také imitací je určitým způsobem modelového učení. Tímto způsobem se jedinec učí již od nejranějšího věku, což můžeme pozorovat zvláště u malých dětí. V prvních letech života se takto učí především řeči, mimice a gestikulaci. K tomuto způsobu učení je logicky vždy třeba určitý model, od kterého jedinec vzorce chování přejímá. K nápodobě může tedy dojít pouze za předpokladu existence vzoru chování. Člověk primárně imituje takové chování, které je pro něj nějakým způsobem přitažlivé. I z toho důvodu je možné si nápodobou osvojit jak žádoucí formy chování, tak i formy chování nežádoucí. Postupem času dochází k nápodobě chování rovněž z důvodu získání

---

¹⁷ Prof. PhDr. KOHOUTEK, Rudolf, CSc. Sociální učení. *Psychologie v teorii a praxi* [online]. 2008 [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: <http://rudolfkohoutek.blog.cz/0811/socialni-uceni>

odměny, nebo naopak ze snahy vyhnout se nepříjemnostem. Z důvodu nezbytnosti pozorování objektu k imitaci je tato forma učení rovněž označována jako učení pozorováním.

- **Učení ztotožněním** – Učení ztotožněním neboli identifikací má podobné prvky jako předchozí učení imitací, ovšem s tím zásadním rozdílem, že při imitaci napodobujeme pouze chování, bez ohledu na vztah nebo pocity k imitovanému jedinci. Při učení ztotožněním, je opakování určitého chování až druhořadým efektem identifikace se s daným člověkem jako se svým vzorem. Tato identifikace je založena na určité formě obdivu nebo úcty k danému vzoru a jedinec přejímá jeho vzorce chování, protože „chce být jako on“. V žádném případě to ovšem nemusí znamenat, že se objektem úcty stane zákonitě vzor kladný, s obecně žádoucími vzory chování. Proto by tento způsob učení, měli mít na paměti nejen rodiče, kteří by se měli snažit být co nejlepšími vzory pro své děti, ale i pedagogičtí a výchovní pracovníci, kteří se rovněž pro děti mohou stát modelovými vzory.¹⁸
- **Učení očekáváním** – Jedná se o způsob učení založený na očekávání nebo také anticipaci, jež vůči jedinci projevuje jeho okolí, ať už jednotlivec nebo skupina. Podstatou je, že okolí jasně formuluje, které chování je od jedince v dané situaci očekáváno. Důležitou roli v tomto ohledu hraje pro jedince především pozitivní očekávání. Pokud rodiče například povzbuzují dítě, že něco dokáže, protože je šikovné, dostává se mu tím i informace, že ho rodiče podporují a mají v něj důvěru, čímž posílí touhu po dosažení cíle.¹⁹

Než se přesuneme k další kapitole, která se věnuje problematice výchovy, ráda bych zakončila tuto kapitolu podnětným citátem, který reflektuje, že výchova k určitým morálním principům by měla být nedílnou součástí vzdělávání: „*Získává-li někdo na vědomostech a ztrácí přitom na mravech, více ztrácí, než získává*“ (J. A. Komenský)

---

¹⁸ Srov. NAKONEČNÝ, Milan.: *Sociální psychologie*. 1.vyd. Praha:Academia, 1999. ISBN 80-200-0690-7. Str. 44-49

¹⁹ Srov. ČADILOVÁ, Olga. *Sociální učení a zrání* [online]. In: . MŠMT, 2009, s. 6-11 [cit. 2017-06-01]. Dostupné z: http://www.szymb.cz/admin/upload/sekce_materialy/SOCI%C3%81LN%C3%8D_U%C4%8CEN%C3%8D_A_ZR%C3%81N%C3%8D.pdf

3 Výchova jedince

Následující kapitola přímo navazuje na předchozí text, který se věnoval rozvoji osobnosti a zaměřuje se na klíčový proces ve formování jedince a tím je výchova. Vzhledem k tomu, že je tato práce zaměřena na rozvojový a pedagogický rozměr dobrovolnické činnosti, je druhá polovina této kapitoly věnována specificky pedagogickým konceptům, které se zaměřují na morální rozvoj jedince.

Začneme ale nejprve vymezením samotného pojmu výchova. Nejčastěji publikovanou definicí je formulace, že *„Výchova je záměrné, cílevědomé působení, které se projevuje všestranným formováním osobnosti. Je to specificky lidská činnost.“*²⁰

Na rozdíl od anglického jazyka, kde se pro výchovný proces používá termín „education“ a nerozlišuje se mezi pojmem výchova a vzdělávání, český jazyk tyto termíny odlišuje. Například profesor Jan Průcha byl jeden z prvních, kdo se u nás snažil zavést „počeštělý“ pojem edukace, který by zahrnoval jak výchovu, tak vzdělávání. Edukaci rozumí jako *„takovou činnost lidí, v níž se nějaký subjekt učí a jiný subjekt mu toto učení umožňuje“*.²¹

Toto přejímání zahraničních pojmů mělo i své kritiky, například docenta Jiřího Pelikána, který viděl nebezpečí, ve zdánlivém zjednodušení terminologie. Dle jeho názoru *„může zastříit specifiku různých procesů, které pokrývá jediný výraz. V tomto případě jde o dva pojmy, totiž o vzdělávání a výchovu. Angličtina, ze které je daný pojem převzat, tyto pojmy neodlišuje... Proč se tedy vzdávat větší rozlišující schopnosti češtiny ve prospěch u nás zatím téměř nepoužívaného cizího zjednodušujícího názvosloví?“*²²

Je pravdou, že od této Pelikánovy recenze uplynulo téměř 20 let a termín edukace je nyní v našich podmínkách zavedený jistě pevněji než v tehdejší době, nicméně stále považuji za důležité pojem vzdělávání ve vztahu k výchově vymezit.

---

²⁰ KRAUS, Blahoslav. *Teorie výchovy*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2006. Str. 5

²¹ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2. Str. 16

²² PELIKÁN, Jiří. Průcha, J.: MODERNÍ PEDAGOGIKA.: Recenze. *PEDAGOGIKA* [online]. 1998, XLVIII., 84-87 [cit. 2017-06-14]. Dostupné z: http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?attachment_id=2579&edmc=2579.

V nejobecnější rovině je vzdělávání charakterizováno jako řízený proces získávání poznatků, jehož výsledkem je vzdělání. Z této definice jednoznačně vyplývá, že jde o pojem výrazně užší a ve své podstatě podřazený termínu výchova.

Vzdělávání zahrnuje čtyři základní komponenty:

- **Kognitivní složku** - vědomosti jako osvojené poznatky
- **Operační složku** - senzomotorické a intelektové dovednosti jako osvojené činnosti
- **Hodnotová složku** - postoje jako zaměření osobnosti (
- **Kultivační složku** - vlastnosti jako trvalé rysy tělesné a duševní ²³

Strategie celoživotního učení MŠMT dále rozvádí jednotlivé typy vzdělávání na:

- **Formální vzdělávání** - Vzdělávání, které je realizováno ve vzdělávacích institucích, zpravidla ve školách. Jeho funkce, cíle, obsahy, organizační formy a způsoby hodnocení jsou definovány a vymezeny právními předpisy. Zahrnuje získávání na sebe zpravidla navazujících stupňů vzdělání (základního vzdělání, středního vzdělání, středního vzdělání s výučním listem, středního vzdělání s maturitní zkouškou, vyššího odborného vzdělání v konzervatoři, vyššího odborného vzdělání, vysokoškolského vzdělání), jejichž absolvování je potvrzováno příslušným osvědčením (vysvědčením, diplomem apod.).
- **Neformální vzdělávání** - Vzdělávání, které je zaměřeno na získání vědomostí, dovedností a kompetencí, které mohou respondentovi zlepšit jeho společenské i pracovní uplatnění. Neformální vzdělávání je poskytováno v zařízeních zaměstnavatelů, soukromých vzdělávacích institucích, nestátních neziskových organizacích, ve školských zařízeních a dalších organizacích. Patří sem např. organizované volnočasové aktivity pro děti, mládež a dospělé, kurzy cizích jazyků, počítačové kurzy, rekvalifikační kurzy, ale také krátkodobá školení a přednášky. Nutnou podmínkou pro realizaci tohoto

---

²³ ŠTRÉBLOVÁ, Miroslava. *Vybrané kapitoly z pedagogiky: informace, výchova, pedagogika*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-669-7. Str. 41-42

druhu vzdělávání je účast odborného lektora, učitele či proškoleného vedoucího. Nevede k získání stupně vzdělání.

- **Informální vzdělávání** - Je chápáno jako proces získávání vědomostí, osvojování si dovedností a kompetencí z každodenních zkušeností a činností v práci, v rodině, ve volném čase. Zahrnuje také sebevzdělávání, kdy učící se nemá možnost ověřit si nabyté znalosti (např. televizní jazykové kurzy). Na rozdíl od formálního a neformálního vzdělávání je neorganizované, zpravidla nesystematické a institucionálně nekoordinované.²⁴

Analogicky k této diferenciaci vzdělávání tzv. učící se společnost definuje i formy výchovného působení:

- **Formální výchova** – Probíhá ve formálních institucích, zahrnuje například školní vzdělávání, podnikové školení či počítačové kurzy.
- **Neformální výchova** – Uskutečňuje se zpravidla mimo formální instituce. Zahrnuje nejčastěji zájmové činnosti, komunikaci v cizím jazyce či samostudium.
- **Informální výchova** – Učení se v každodenním životě. Poznávání nového při běžných denních činnostech, například obsluha počítače, mobilu apod.²⁵

Výše zmíněné rozdělení, poukazuje na fakt, že ačkoliv definujeme výchovu jako cílevědomou a záměrnou činnost, její neopomenutelnou součástí tvoří učení informální, které je ze své podstaty nezáměrné a přesto neméně významné. Pro tuto práci je právě efekt informální výchovy a informálního učení zcela zásadní, na což bude navázáno v prezentaci výsledků výzkumu v empirické části této práce.

---

²⁴ *Strategie celoživotního učení ČR*. Praha: MŠMT, 2007. Str. 77. Dostupné také z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>

²⁵ ŠTRÉBLOVÁ, Miroslava. *Vybrané kapitoly z pedagogiky: informace, výchova, pedagogika*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-669-7. Str. 40

3.1 Aspekty výchovy

Závěrečné zpráva UNESCO z roku 1997 formuluje 4 pilíře učení, jež by měli být zahrnuty současném vzdělávacím systému, a které dle mého názoru ilustrují, jaké oblasti by měla výchova obsáhnout:

- **Učit se poznávat** – osvojit si vědomosti a zároveň samotné nástroje poznávání
- **Učit se jednat** – získávat praktickou dovednost „jak na to“
- **Učit se žít společně** – rozvíjet spolupráci, upevňovat lidské vztahy a umět řešit problémy
- **Učit se být** – rozvíjet vlastní vnitřní kvality a odpovědnost za svůj život²⁶

Přestože od této vydání této zprávy uplynulo 20 let, je třeba položit si otázku, do jaké míry jsou schopny na těchto pilířích stavět instituce svou formální výchovu v současné době. Ačkoliv jsou jisté snahy a koncepty výchovy, které se o tyto cíle pokoušejí, a těm je věnován prostor v následující kapitole, stále nelze říci, že by standardní formální vzdělávání v České republice bylo zaměřeno takto komplexně.

Přitom výchova není jen otázkou působení na jednotlivce. Blahoslav Kraus poukazuje na výchovu z hlediska společnosti jako na celkovou kultivaci nejenom jedince, ale celé společnosti. Výchova podle něj naplňuje významné funkce, které odráží vztah mezi výchovou na celou společností.

Tyto funkce jsou následující:

1. **Translačně-transformační funkce:** Souvisí s kontinuitou vývoje společnosti. Jedná se o kulturní přenos, obohacování kultury prostřednictvím výchovně-vzdělávacího procesu.
2. **Komunikačně-kooperativní funkce:** Má vliv na procesy dorozumívání a spolupráce. Usnadňuje oba procesy a přispívá k jejich kvalitě, a tím zpětně zasahuje do systému sociálních vazeb.

---

²⁶ Srov. *Učení je skryté bohatství*. Zpráva Mezinárodní komise UNESCO „Vzdělání pro 21. století“. 1997 in HÁJEK, Bedřich, a kol. *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT, 2004. 120 s. ISBN 8086784061. Str. 84-85

3. **Socializační funkce:** Modifikuje, prohlubuje a posouvá kvalitativní rovinu socializačního procesu.
4. **Kultivační funkce:** Naplňuje se především v procesu vzdělávání člověka, kde dochází k přijímání, zhodnocování, přepracování všech informací a k vytváření předpokladu pro jejich přenos do praxe.
5. **Ekonomicko-kvalifikační funkce:** Zahrnuje vytváření předpokladu pro další rozvoj hospodářství v podobě přípravy kvalifikovaných pracovních sil.²⁷

3.1.1 Pedagogické pojetí výchovy

Všeobecná deklarace lidských práv vydaná OSN v článku 26 formuluje výchovu v demokratické společnosti a zdůrazňuje, že vzdělání má směřovat k plnému rozvoji lidské osobnosti a k posílení úcty k lidským právům a základním svobodám. Má napomáhat k vzájemnému porozumění, snášenlivosti a přátelství mezi všemi národy a všemi skupinami rasovými i náboženskými, jakož i k rozvoji činnosti Spojených národů pro zachování míru.²⁸

Pedagogické pojetí výchovy zahrnuje jednotlivé složky socializace člověka. Jak už bylo zmíněno výše, z pedagogického hlediska chápeme výchovu jako záměrné a cílené působení na člověka. Zdeněk Helus k tomuto zdůrazňuje, že výchova probíhá v konkrétním společensko-kulturním systému, do kterého se promítají 4 základní složky života určité společnosti:

- Složka **hodnotově-normativní** – zahrnuje sociální hodnoty, společenské normy a ideologie.
- Složka **mezilidsky vztahová** – zahrnuje vztahy mezi lidmi, komunikaci a pracovní činnosti.
- Složka **rezultativní** – zahrnuje materiální a duchovní produkty.
- Složka **osobnostní** – zahrnuje individuální subjekty společensko-kulturního systému, které systém aktivizují, uchovávají, rozvíjejí a realizují sebe sama.²⁹

²⁷ KRAUS, Blahoslav. *Teorie výchovy*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2006. Str. 5

²⁸ *Všeobecná deklarace lidských práv*. V Praze: Informační centrum OSN, 2014. ISBN 978-80-86348-24-7.

²⁹ HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál, 2004. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-888-0. Str.37

V současné pedagogické praxi se v souvislosti s výchovou a vzděláváním užívá termínu kompetence a klíčová kompetence, které do pedagogické terminologie zavedly rámcové vzdělávací plány. Mít kompetenci dle RVP znamená, že člověk (žák) je vybaven celým složitým souborem vědomostí, dovedností a postojů, ve kterém je vše propojeno tak výhodně, že díky tomu člověk může úspěšně zvládnout úkoly a situace, do kterých se dostává ve studiu, v práci, v osobním životě. Mít určitou kompetenci znamená, že se dokážeme v určité přirozené situaci přiměřeně orientovat, provádět vhodné činnosti, zaujmout přínosný postoj.³⁰

Konkrétním klíčovým kompetencím je věnován prostor v kapitole 3.2, která rozpracovává vybrané výchovné koncepty.

3.1.2 Psychologické pojetí výchovy

Psychologie vnímá výchovu jako celoživotní proces socializace a individualizace. Osobnost člověka se vyvíjí nejen v dětství, ale po celý život prochází vývojovými etapami, které ji proměňují tak rozvoj člověka neustrnul. Formování osobnosti z psychologického hlediska je věnována celá kapitola 2, a proto není třeba věnovat na tomto místě tomuto tématu více prostoru.

3.1.3 Sociologické pojetí výchovy

Podíváme-li se na výchovu ze sociologického hlediska, je obvykle vnímána jako komplexní příprava jedince na život ve společnosti, tedy tak aby kvalitně plnil sociální role, do kterých v průběhu života vstupuje. Teorie strukturálního funkcionalismu dokonce poukazuje na to, že výchova by z člověka měla činit funkční článek společnosti, a proto je zajišťována institucemi. Na základě podmínek a požadavků společnosti je možné vymezit nejdůležitější role, ke kterým výchova jedince soustavně připravuje: občan, pracovník, ochránce a tvůrce životního prostředí, člen rodiny (uvnitř rodiny role procházejí přirozeným vývojem během života), tvůrce a uživatel kulturních hodnot, uživatel volného času, účastník dopravy apod. Pro úspěšnou plnění těchto jednotlivých rolí je třeba, aby byly výchovou zprostředkovány potřebné kompetence.

---

³⁰ BĚLECKÝ, Zdeněk. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání*. V Praze: Výzkumný ústav pedagogický, 2007. ISBN 978-80-87000-07-6. Str. 7

Škola a obsahové struktury vzdělávacích programů vymezují v systému výchovy a vzdělávání následující funkce:

- **Personalizační funkce** – podílí se na formování jedince jako samostatně jednající osobnost, například občan znající svá práva a povinnosti.
- **Kvalifikační funkce** – vybavuje jedince znalostmi a vlastnostmi pro výkon jeho povolání, například kvalifikovaný pracovník pro trh práce.
- **Socializační funkce** – člověk si osvojuje určité způsoby chování, názory a vytváří si obraz o sobě i o druhých. Dále se učí se zastávat různé role, například člen rodiny nebo příjemce kultury.
- **Integrační funkce** – připravuje člověka na profesní život a integraci do společnosti, pro činnost politicko-veřejnou. Člověk se učí akceptovat řád, ale i kritizovat, například jako účastník silničního provozu či člen politické strany.³¹

Na kvalitu života člověka má významný vliv obecné fungování společnosti, která stále zvyšuje požadavky kladené na člověka a je třeba, aby se tomu výchovný proces přizpůsoboval. „*Pro vývoj dítěte má mimořádný význam i kvalita jeho života v rámci sociální skupiny, v níž vyrůstá. Fungování společenské makrostruktury a společenské podmínky mohou omezovat, ohrožovat nebo znemožňovat uspokojující kvalitu života celé společnosti.*“³².

---

³¹ ŠTRÉBLOVÁ, Miroslava. *Vybrané kapitoly z pedagogiky: informace, výchova, pedagogika*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-669-7. Str. 43

³² ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. *Základy pedagogiky*. Praha: Vydavatelství VŠCHT, 2005. ISBN 80-7080-573-0. Str. 55

3.2 Vybrané výchovné koncepty

O roku 1989 prošlo české školství významnými změnami, nejen v důsledku společensko-politických změn, ale díky rozvoji vědy, informačních a komunikačních technologií či globalizace. Nadnárodní uskupení začali usilovat o prosazení konceptu celoživotního učení pro všechny, který výrazně proměňuje přístup vzdělávacích institucí k cílové skupině, kterou již nejsou pouze děti, ale všechny věkové kategorie. S postupným rozvojem demokratické dochází také k formulaci principů demokratické vzdělávací politiky, které jsou následující:

- Spravedlivý přístup ke vzdělávacím příležitostem
- Maximální rozvíjení potenciálu každého jedince
- Proměna tradiční školy, změna obsahu vzdělávání, metod, forem výuky, klimatu a prostředí školy
- Posílení autonomie škol
- Zvyšování statusu a profesionality pedagogického personálu³³

Právě v posílení autonomie škol sehrál svou úlohu nový školský zákon z roku 2005, který umožnil určitou decentralizaci systému, což přineslo školám více nezávislosti. Na centrální úrovni je nyní zpracováván národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy, jež definují závazné požadavky pro jednotlivé stupně a obory vzdělávání a formulují pravidla pro tvorbu školních vzdělávacích programů. A právě školní vzdělávací programy jsou nástrojem, jež umožňuje školám přizpůsobit realizaci vzdělávání dle jejich vlastních představ a poskytuje prostor pro zařazování moderních pedagogických koncepcí do výuky.³⁴

Následující kapitola se věnuje vybraným pedagogickým konceptům či směrům, které jsou dle mého názoru určitým způsobem zaměřeny na morální rozvoj člověka či etické aspekty výchovy, což dle mého názoru výrazně koresponduje s tématem dobrovolnictví a přístupu k němu.

---

³³ KREJČOVÁ, Věra, ed. *Aktuální témata výchovy a vzdělávání ve škole: texty pro studijní disciplínu Teorie výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. ISBN 80-7041-391-3. Str. 7-10

³⁴ KREJČOVÁ, Věra, ed. *Aktuální témata výchovy a vzdělávání ve škole: texty pro studijní disciplínu Teorie výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. ISBN 80-7041-391-3. Str. 13-14

3.2.1 Osobnostní a sociální výchova

Koncept osobnostně sociální výchovy přišel do České republiky z Velké Británie v 90. letech 20. století, ale na vývoj jeho českého modelu měly vliv i další systémy jako dramatická výchova, sociálně psychologický výcvik, koncept kooperativního učení nebo zážitková pedagogika. Cílem vzniku českého modelu bylo „vytvořit jasně strukturovaný a praktický edukační systém zaměřený specificky na rozvoj dovedností pro život se sebou samým a s druhými lidmi.“³⁵

Od září 2007 se stala osobnostní a sociální výchova povinným obsahem vzdělávání na všech základních školách a osmiletých gymnáziích v České republice. Jedná se o tzv. průřezové téma, které má prostupovat celou školní výukou od 1. do 9. třídy napříč různými předměty, vybranými semináři či školními prožitkovými kurzy.

Hlavním cílem osobnostní a sociální výchovy je rozvíjet praktické životní dovednosti. Zkušenosti z praxe ukazují, že žáci jsou ochotni přijímat osobnostní a sociální výchovu od vyučujících pouze za určitých podmínek. Základem jsou 4 metodické principy, které jsou pro OSV nezbytné.

Osobnostní a sociální výchova je funkční, v případě, že je:

- **Praktická**
- **Propojená se životem žáků**
- **Provázející**
- **Zacílená**³⁶

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání předepisuje všem základním školám a víceletým gymnáziím, aby v rámci své výuky seznámily své žáky 11 tematickými okruhy osobnostní a sociální výchovy. Cíle je, aby si žáci prakticky procvičili a rozvinout životní dovednosti, které jsou obsaženy v těchto tematických okruzích:

---

³⁵ VALENTA, Josef. *Didaktika osobnostní a sociální výchovy*. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4473-5. Str. 33-35

³⁶ SRB, Vladimír a Jakub ŠVEC. *Jak na osobnostní a sociální výchovu?: výchozí příručka k metodikám OSV*. Praha: Projekt Odyssea, 2007. ISBN 978-80-87145-00-5. Str. 6-8

- **Osobnostní rozvoj**
  1. Rozvoj schopnosti poznávání
  2. Sebepoznání a sebepojetí
  3. Seberegulace a sebeorganizace
  4. Psychohygiena
  5. Kreativita
- **Sociální rozvoj**
  6. Poznávání lidí
  7. Mezilidské vztahy
  8. Komunikace
  9. Kooperace a kompetice
- **Morální rozvoj**
  10. Řešení problémů a rozhodovací dovednosti
  11. Hodnoty, postoje, praktická etika³⁷

Cíle osobnostní a sociální výchovy jsou na obecné úrovni dle koncepce RVP formulovány v podobě tzv. přínosů.

Na úrovni základního vzdělávání se jedná o přínosy:

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:

- vede k porozumění sobě samému a druhým
- napomáhá k zvládnutí vlastního chování
- přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů ve třídě i mimo ni
- rozvíjí základní dovednosti dobré komunikace a k tomu příslušné vědomosti
- utváří a rozvíjí základní dovednosti pro spolupráci
- umožňuje získat základní sociální dovednosti pro řešení složitých situací
- formuje studijní dovednosti
- podporuje dovednosti a přináší vědomosti týkající se duševní hygieny

---

³⁷ SRB, Vladimír a Jakub ŠVEC. *Jak na osobnostní a sociální výchovu?: výchozí příručka k metodikám OSV*. Praha: Projekt Odyssea, 2007. ISBN 978-80-87145-00-5. Str. 6

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- pomáhá k utváření pozitivního (nezraňujícího) postoje k sobě samému a k druhým
- vede k uvědomování si hodnoty spolupráce a pomoci
- vede k uvědomování si hodnoty různosti lidí, názorů, přístupů k řešení problémů
- přispívá k uvědomování mravních rozměrů různých způsobů lidského chování
- napomáhá primární prevenci sociálně patologických jevů a škodlivých způsobů chování³⁸

Na Závěr můžeme říci, že osobnostní a sociální výchova usiluje u jedince o rozvoj osobnostních a individuálních předpokladů pro život se sebou samým i s druhými lidmi v aktuálním společenském kontextu, o rozvoj sociálních dovedností pro život s druhými lidmi, ať už interakčních či vztahových, a v neposlední řadě o rozvoj etických předpokladů pro život ve společenství lidí a v současném světě.³⁹

3.2.2 Výchova demokratického občana

Další, z relevantních témat v dnešní společnosti je výchova k aktivnímu občanství. Toto téma je zcela zásadní, pokud vyjdeme z předpokladu, že základ mezilidské spolupráce a pomoci mezi lidmi vychází z komunity. V České republice nemá komunitní uvažování a komunitní identita ve srovnání se zahraničím hluboké kořeny, ale přesto je třeba si uvědomit, že každý člen společnosti bez ohledu na věk či sociální status je zároveň členem nějaké komunity. A právě skrze aktivitu v rámci komunity lze realizovat řadu projektů a aktivit, včetně výchovy samotné. Na tuto problematiku se zaměřuje další z průřezových témat, které je vedle osobností a sociální výchovy rovněž součástí RVP.

Hlavní význam a specifčnost průřezového tématu Výchova demokratického občana spočívá především v důrazu na rozvoj žákovy schopnosti participace a sociální soudržnosti jako nedílných součástí občanského vědomí. K tomuto účelu jsou také

---

³⁸ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. Str. 101. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z WWW:<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.

³⁹ Srov. VALENTA, Josef. *Didaktika osobnostní a sociální výchovy*. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4473-5. Str. 39

konkrétně formulovány doporučené očekávané výstupy jednotlivých tematických okruhů. Jejich průběžné naplňování sleduje proměnu postoje jedince od „pozice“, kdy většinou necítí bezprostřední nutnost převzít část odpovědnosti za společenství, které vnímá jako sobě vzdálené, k trvalému postoji, kdy má dostatek možností k tomu, aby mohl svým aktivním a zainteresovaným přístupem konstruktivně zasahovat a výrazněji ovlivňovat společenské dění. Proto také již na prvním stupni základního vzdělávání jednotlivé doporučené očekávané výstupy směřují k tomu, aby žáci v rámci svých možností projevovali alespoň drobné aktivity ve prospěch druhých a širšího celku; jejich prostřednictvím se „učí“ na sebe přebírat alespoň část odpovědnosti. Důležitá je zde motivace žáků, posilování vědomí zainteresovanosti na jejich výsledcích a rozvoj jejich schopnosti vnímat „občanské aktivity“ jako součást vlastního osobnostního rozvoje.⁴⁰

S průřezovým tématem výchova demokratického občana je propojen projekt Centra občanského vzdělávání s názvem *Výchova k občanství*, jehož smyslem bylo mezi lety 2010 -2012 zavedení systematické podpory občanského vzdělávání na základních školách, gymnáziích a středních odborných školách ve 13 krajích České republiky.

Nosné myšlenky projektu:

- Pouze aktivní občan může ovlivnit dění ve společnosti.
- Teprve vstupováním do veřejného dění se z člověka stává občan.
- Rezignací na politiku se občan vzdává možnosti ovlivňovat svět, ve kterém žije.
- Každý má právo podílet se na rozhodování ve společnosti, ale toto právo může být naplněno pouze aktivním vyhledáváním příležitostí k zapojení do veřejného dění.
- Pro efektivitu jakékoliv činnosti ve společnosti je nutný rozvoj znalostí a komunikačních dovedností.
- Politika je zdlouhavý a komplikovaný proces hledání a naplňování veřejného zájmu.
- Občané musí politiky kontrolovat, jinak hrozí, že politici nebudou sledovat veřejný zájem, ale zneužívat jim svěřenou moc ve svůj osobní prospěch.

---

⁴⁰ SLÁMOVÁ, Petra. *VÝCHOVA DEMOKRATICKÉHO OBČANA: Konkretizace obsahu tematického okruhu Občan, občanská společnost a stát* [online]. Praha: NÚV, 2016 [cit. 2017-07-02]. Dostupné z: <http://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=76550&view=4003>

- Demokracie dává občanům hodně svobody, ale ta musí být spojena s respektem k názorům druhých.
- Účast občanů na rozhodování o dění ve společnosti je velmi náročný, zdoluhavý a také finančně nákladný způsob řízení společnosti, přesto bychom s ohledem na zkušenost moderních evropských dějin neměli podlehnout pokušení se jí vzdát.
- Řešení těžkopádnosti demokratických procesů nespočívá v jejich omezování ale naopak v rozvoji schopnosti racionální společenské diskuse.
- Velkou oporou pro skutečné občanství je, pokud si člověk dokáže najít místo v rámci společenství, ve kterém žije.
- Občanskou kulturu spoluvytváří kultivovaní a zodpovědní lidé.⁴¹

Projekt byl zaměřen na 4 průřezová témata:

1. Principy občanství a demokracie

Tato oblast obsahuje vzdělávací cíle zaměřené na porozumění základním předpokladům a mechanismům, na nichž demokracie spočívá. Hlavní důraz je kladen na konkrétní uchopení svobody v každodenním životě, na příležitosti pro její využití i zneužití v demokracii a identifikaci vzájemných vazeb mezi svobodou a rovností. Na základě těchto osobních prožitků lze pěstovat porozumění pojmům jako právo, povinnost a řád.

Tematické okruhy průřezového tématu:

- Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování
- Občanská společnost a škola
- Občan, občanská společnost a stát
- Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování

2. Občanská společnost a instituce

Tato oblast obsahuje vzdělávací cíle zaměřené na porozumění vztahu mezi institucemi moci výkonné, zákonodárné a soudní, státní správou, místními samosprávami a občanskou společností. Hlavním smyslem celé oblasti je vést žáky k tomu, aby si uvědomovali význam občanské společnosti a občanského sektoru pro utváření plnohodnotné demokratické společnosti a pro výkon kontroly fungování institucí státu.

---

⁴¹ *Metodický portál Výchova k občanství* [online]. 2017 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.vychovakobcanstvi.cz/nase-koncepce?cov=31>

Tematické okruhy průřezového tématu:

- Občanská společnost a škola
- Občan, občanská společnost a stát
- Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování

3. **Participace občana**

Tato oblast obsahuje vzdělávací cíle, které podněcují žáky k porozumění významu aktivity občana, pokud chce ovlivňovat dění ve veřejném prostoru. Oblast navazuje na předešlé cíle zaměřené na vztahy mezi institucemi státu a občanskou společností a prohlubuje citlivost pro situace, v nichž by měl občan aktivně jednat a pomocí adekvátně zvolených postupů hájit zájmy společenství, v němž žije.

Tematické okruhy průřezového tématu:

- Komunikace, vyjednávání, řešení konfliktů
- Stát, politický systém, politika, soudobý svět
- Společnost – jednotlivec a společenské skupiny, kultura, náboženství
- Masová média

4. **Česká republika – identita a spolupráce**

Tato oblast vede žáky k tomu, aby namísto jakéhosi nereflektovaného patriotismu a zvnějšku ordinovaného pojmu vlastenectví promýšleli svou identitu a koncept občana ČR skrze uvědomění si vzájemných vazeb mezi kulturním, společenským i ekonomickým děním tuzemským, mezinárodním a globálním.

Tematické okruhy průřezového tématu:

- Formy participace občanů v politickém životě
- Stát, politický systém, politika, soudobý svět⁴²

---

⁴² *Výchova k občanství: doplňující koncepce k současnému kurikulu*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5830-9.

3.2.3 Prosociální výchova

Prosociální výchova a chování je téma velice současné a jeho popularita roste spolu s nárůstem možností zapojení do dobrovolnických aktivit, stejně tak jako s přizpůsobováním školního vzdělávání aktuálním trendům humanisticky orientované společnosti.

V literatuře bývá prosociální chování často ztotožňováno s termínem altruismus, či altruistické chování, a v neobecnějším pojetí znamená chování, jež má za cíl dobro okolí.⁴³ Termín prosociální chování byl poprvé užit v roce 1967 D. Rosenhanem a G. H. Whitem⁴⁴, ačkoliv původně byl jeho obsah zaměřen spíše na kulturně žádoucí chování a překvapivě formy agrese (tzv. „prosociální agrese“), které byly v dané kultuře považovány za žádoucí. Až později se význam termínu ke smyslu altruismu, pomáhání, dobročinnosti a sebeobětování.⁴⁵

Při vymežování altruismu se většina autorů shoduje na tom, že jde o dobrovolné, nezištné chování, kde je pomoc poskytnutá druhému bez očekávání materiálního či jiného zisku, sociálního souhlasu nebo jiného opětování v budoucnu⁴⁶

Jedna z novějších typologií G. Carla a B. A. Randallové diferencuje šest typů prosociálního chování, které se liší z hlediska své motivace:

- **Altruistické prosociální chování** – představuje dobrovolné pomáhání lidem, motivované primárně zájmem člověka o potřeby a prospěch druhé osoby. Svou motivační roli při něm sehrává soucit, přijímání perspektivy druhého a internalizované normy a principy.
- **Kompliance** – znamená pomáhání druhým, motivované jejich verbální či nonverbální žádostmi, která rezonuje s internalizovanými normami vzájemnosti,

---

⁴³ ZÁŠKODNÁ, Helena a Zdeněk MLČÁK. *Osobnostní aspekty prosociálního chování a empatie*. Praha: Triton, 2009. ISBN 978-80-7387-306-6. Str.13

⁴⁴ VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1428-8.Str. 225

⁴⁵ ZÁŠKODNÁ, Helena a Zdeněk MLČÁK. *Osobnostní aspekty prosociálního chování a empatie*. Praha: Triton, 2009. ISBN 978-80-7387-306-6. Str. 13

⁴⁶ ZÁŠKODNÁ, Helena a Zdeněk MLČÁK. *Osobnostní aspekty prosociálního chování a empatie*. Praha: Triton, 2009. ISBN 978-80-7387-306-6. Str. 16

spravedlnosti a poctivosti. Může být také asociována s vyšší úrovní morálního usuzování, případně snahou o získání sociálního uznání a schválení. Tento druh prosociálního chování se mezi lidmi vyskytuje častěji než spontánní pomáhání.

- **Emocionální prosociální chování** – označuje pomoc v emocionálně vypjatých situacích, které u pomáhajících osob mohou vyvolávat soucit, ale i vysokou úroveň vzrušení a osobního distresu. Emocionální prosociální chování je motivováno empatií jak kognitivní, tak afektivní, morálním usuzováním a připisováním zodpovědnosti.
- **Veřejné prosociální chování** – se realizuje za účasti publika. Pravděpodobně je zčásti motivuje přání získat akceptaci a respekt druhých. Poskytnutí pomoci, respektive obětování něčeho je velmi vhodnou příležitostí k tomu, aby dotyčný demonstroval svou převahu, výjimečné vlastnosti, moc nebo bohatství. Přes „pseudoaltruistickou motivaci“, kdy hlavním zájmem je uspokojení egoistických potřeb a pomoc druhému, představuje cíl vedlejší, není nezbytně inkompatibilní s prosociálním chováním. Asociace s morálním usuzováním, se soucitem či přijímáním perspektivy je nižší.
- **Anonymní prosociální chování** – je vykonáváno, aniž by pomáhající člověk věděl, komu pomáhá. Motivace tohoto chování je většinou spojována s pozitivně prožívanými pocity, které implikují z faktu, že člověk vykonal dobrý skutek.
- **Prosociální chování v naléhavých situacích** nebo také emergenční prosociální chování se vztahuje na pomoc lidem, kteří se nacházejí v krizových či jiných typech nouzových situací, kdy je nutný okamžitý, rychlý zásah. V motivaci je mnohdy impulzivní, nezištný altruismus, ale také třeba občanská odvaha.⁴⁷

Další pohled na prosociálnost může poskytnout následující stupnice chování jedince, na jejímž vrcholu stojí je právě altruismus:

1. **Exploatační chování** – vědomé způsobování újmy sociálnímu objektu v zájmu vlastního zisku.

---

⁴⁷ ZÁŠKODNÁ, Helena a Zdeněk MLČÁK. *Osobnostní aspekty prosociálního chování a empatie*. Praha: Triton, 2009. ISBN 978-80-7387-306-6. Str. 50-51

2. **Egoistické chování** – nezáměrné způsobování újmy sociálnímu objektu při uspokojování vlastních potřeb.

3. **Ipsocentrické chování** – zaměřené na uspokojování vlastních potřeb, přičemž zájmy sociálního objektu zde nejsou zahrnuté (objekt nic nezískává ani neztrácí).

4. **Kooperativní chování** – zaměřené na společné zájmy a potřeby sociálního subjektu a objektu.

5. **Pomáhající chování** – zaměřené na prospěch sociálního objektu, přičemž subjekt investuje jen tzv. čisté náklady (např. svůj čas).

6. **Altruistické chování** – zaměřené na prospěch sociálního objektu, přičemž subjekt obětuje uspokojení svého zájmu.⁴⁸

Tématu výchovy k prosociálnosti se věnoval i španělský profesor Roberto Roche Olivar, který na základě řady výzkumů, jež byly k tématu prosociálního chování provedeny, dospěl k závěru, že na pozitivní utváření charakteru má vliv právě prosociálnost. Olivar spatřuje základní charakteristiky prosociálního jedince v tom, že: „*projevuje soucit s lidmi, kteří mají těžkosti, těší ho obdarovat někoho anebo rozdělit se s někým, namáhá se ve prospěch jiných lidí, úspěchy jiných lidí přijímá bez závidi, má pochopení pro starosti a nevýhody svých známých, prožívá s jinými lidmi jejich starosti a radosti.*“⁴⁹

Zaměříme-li se konkrétně na výchovu k prosociálnímu chování, následující výčet poskytuje představu o náplni prosociální výchovy jako učební látky:

- Postoje a způsobilosti mezilidských vztahů. Verbální a neverbální komunikace, pravdivost.
- Důstojnost lidské osoby. Sebepoznání, sebepřijetí. Poznávání svých silných stránek formou her.
- Pozitivní hodnocení chování druhých. Pochvala. Úcta k druhým.

---

⁴⁸ PETRUCIOVÁ, Jelena a Jaromír FEBER. *Svět duchovní kultury (filozofická analýza institucionalizovaných forem): World of spiritual culture (philosophical analysis of its forms)*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-770-0. Str. 166

⁴⁹ OLIVAR, Roberto Roche. *Etická výchova: Učeb. texty pre vyučovanie predmetu .. na zákl. a stred. školách*. Bratislava: Orbis pictus istropolitana, 1992. ISBN 80-7158-001-5. Str. 6

- Kreativita, iniciativa. Řešení problémů a úloh, hry a úlohy pro rozvoj osobnosti. Přijímání osobních rozhodnutí a účast na společných rozhodnutích.
- Vyjádření pozitivních i negativních citů a jejich usměrňování.
- Interpersonální i sociální empatie.
- Asertivita. Zvládnutí agresivity a soutěživosti. Sebeovládání. Řešení konfliktů s ostatními.
- Reálné a zobrazené vzory, prosociální modely.
- Prosociální chování v osobních vztazích. Pomoc, darování, dělení se, spolupráce, přátelství. Zodpovědnost a starost o druhé.
- Společenská a komplexní prosociálnost. Solidarita, sociální problémy, sociální kritika, nenásilí.
- Základní etické pojmy. Filozofické zevšeobecnění osvojených etických hodnot a norem.⁵⁰

Prosociální výchova posiluje důstojnost dítěte, vede k laskavým, dobrým mezilidským vztahům, pěstuje dobré, pozitivní vlastnosti člověka, učí toleranci a schopnosti vcítit se do pocitů druhých.

3.2.4 Etická výchova

Výchova k prosociálnímu chování je v českém školním, stejně jako u našich slovenských sousedů, označována termínem etická výchova a pod tímto termínem je i včleněna do koncepce českého systému vzdělávání. Ačkoliv je dle mnohých autorů tento termín svým obsahem v podstatě totožný s výchovou prosociální, z výše uvedených důvodů jsem se etické výchově a především jejímu obsahu jako vzdělávací disciplíně rozhodla věnovat samostatnou kapitolu.

Do českého prostředí tuto myšlenku přinesl už J. A. Komenský když požadoval „nárok na vzdělání lidí k plnému lidství a k podstatě lidství“. Tuto tezi reflektuje i Bílá kniha MŠMT, která se stala základem pro velkou reformu českého školství v roce 2001. Zdůraznila, že úlohou školy je mimo předávání vědomostí také například učit žáky kriticky

---

⁵⁰ Prosociální výchova. *Kabinet etické výchovy* [online]. Hradec Králové: PdF UHK, 2007 [cit. 2017-05-27]. Dostupné z: http://loxias.uhk.cz/kpp/kev/files/2007_03-prosoc-vychova.pdf

myslet a hodnotit, učit je jednat a žít společně, otevřeně komunikovat, zvládat konflikty, respektovat odlišné názory či spolupracovat s ostatními. Zvláštní důraz je kladen na skutečnost, že škola má usilovat o kvalitní hodnotovou orientaci, o rozvoj odpovídajících sociálně- osobnostních vlastností, o porozumění vlastní osobnosti, o schopnost vnímat duchovní rozměr života a nezbytnost prosazování udržitelného rozvoje.⁵¹

Etická výchova se jako samostatný vzdělávací obor realizuje na 1. stupni v předmětu Člověk a jeho svět, na 2. stupni v předmětu Člověk a společnost.

Za cíl etické výchovy se označuje právě prosociálnost. Prosociální je takové jednání, jež přináší prospěch druhé osobě nebo skupině osob, které nevyplývá ze striktní povinnosti a není provázáno očekáváním jakékoliv formy odměny. Řídí se zlatým pravidlem: "Co (ne)chceš, aby dělali tobě, (ne)dělej druhým." Etická - prosociální výchova nejdříve probouzí a rozvíjí dispozice, schopnosti a způsobilosti, které navozují a ulehčují prosociální chování. Současně upevňuje pozitivní charakterové vlastnosti každého jednotlivce. Poté žáka přivádí k prosociálnímu chování.

Hlavní části programu Etická výchova:

- Komunikace, pozdrav, otázka, odpověď, poděkování, objasnění, omluva.
- Důstojnost lidské osoby. Sebepoznání, sebedřívění. Pozitivní hodnocení sebe. Poznávání svých silných stránek formou her. Rozlišování dobra a zla.
- Pozitivní hodnocení druhých. Pochvala. Úcta k druhým, postoj k nemocným, postoj ke starým lidem.
- Kreativita a iniciativa. Řešení problémů a úloh, hry a úlohy pro rozvoj tvořivosti. Hádanky, koláže, doplnění obrazců, dokončení příběhů. Kresba, vnímání hudby. Přijetí rozhodnutí atd.
- Vyjadřování vlastních citů a jejich usměrňování.
- Interpersonální a sociální empatie (vcítění se do pocitů, myšlenek a stanovisek druhých nebo jiných sociálních skupin).
- Asertivita. Zvládnutí agresivity a soutěživosti. Sebeovládání. Řešení konfliktů.
- Reálně zobrazené vzory (např. literární, mediální).

---

⁵¹ MUCHOVÁ, Ludmila. *Morální výchova v nemorální společnosti?*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2015. ISBN 978-80-7325-386-8. Str. 146-147

- Prosociální chování v osobních vztazích. Pomoc, darování, dělení se, spolupráce, přátelství.
- Komplexní prosociálnost ve veřejném životě. Solidarita. Sociální problémy, sociální kritika, nenásilí.

Aplikačními tématy v rámci etické výchovy jsou následující:

- Vztahy v rodině.
- Sexuální etika.
- Etické otázky ekologie.
- Vztah k ekonomickým hodnotám. Vztah k práci.
- Vztah k náboženství.
- Vztah k lidem odlišných názorů.
- Vztah k médiím.
- Zařazením aplikačních témat se tento program stává více než výchovou k prosociálnosti. Je programem etické a osobnostní výchovy.

Etická výchova předpokládá využití vhodného přístupu a vztahu učitele k žákům. Její účinnost je závislá právě na tomto specifickém vztahu, a proto je nezbytné, aby byl partnerský a přátelský, přestože náročný a ve svých požadavcích důsledný. Autoritativní metody nejsou při výuce etické výchovy funkční a jsou krajně nežádoucí.

Základní principy výchovného stylu v rámci etické výchovy:

- Vytvořme z třídy výchovné společenství.
- Přijměme dítě takové, jaké je, a projevíme vůči němu přátelské city.
- Připisujeme dětem pozitivní vlastnosti, zejména prosociálnost, vyjadřujeme pozitivní očekávání.
- Formulujeme jasná a splnitelná pravidla hry.
- Reagujeme na negativní jevy klidným poukázáním na jejich důsledky.
- Nabádejme, je to osvědčený prostředek výchovy. Vybízejme je k pozitivnímu chování.
- Odměny a tresty použijeme opatrně.
- Zapojme do výchovného procesu i rodiče.
- Buďme nositeli radosti.

Pedagog se při výuce etické výchovy opírá zvláště o tyto **zásady výchovného stylu**:

- Poskytuje žákovi základní důvěru a bezpodmínečné přijetí.
- Stanovuje jasná srozumitelná pravidla chování, která žákovi poskytují pocit jistoty, vzbuzují a posilují důvěru k učiteli-vychovateli a světu dospělých.
- Staví na připisování pozitivních vlastností žákovi a využívá systému přiměřených ocenění, odměn, příp. trestů.⁵²

V současné době se etická výchova jako samostatný předmět vyučuje v 16 zemích Evropy. V jednotlivých zemích se liší obsahem a formami zařazení do kurikula a samotné výuky. Základem tohoto přístupu v České Republice je žák, kterému je napomáháno najít identitu skrze jeho zkušenosti a osobní zážitky. Žák svoji zkušenost reflektuje a hledá to, co mu může napomoci v jeho seberozvoji. Významnou součástí přístupu je rozvíjení sociálních dovedností. Vzhledem k velkým etickým otázkám současné doby a zároveň faktu, že morální ctnosti jsou spíše součástí skrytého kurikula předmětu, se jeví vhodným etickou výchovu zejména v posledních ročnících základních škol a na středních školách rozšířit ještě přístup eticko-reflexivní. Základem tohoto přístupu je formování mravního usuzování. Toto pojetí je založeno na etice jako filozofické disciplíně.

V současnosti existují dva přístupy, jak zařadit etickou výchovu do kurikula škol. První koncepce mluví o kurikulu, které bude prostupovat všemi předměty. Z této koncepce vychází i zpracování etické výchovy v průřezovém tématu Osobnostní a sociální výchova v českých Rámcových vzdělávacích programech. Druhá koncepce mluví o zařazení etické výchovy jako samostatného předmětu. Z této koncepce vychází pojetí etické výchovy jako doplňujícího vzdělávacího oboru. Dosavadní praxe prozatím ukazuje, že obě koncepce se mohou velmi vhodně doplňovat.

Vize etické výchovy, ze které čerpá svou účinnost a sílu, je vize morálně vyzrálého člověka, který se vyznačuje empatií, kreativitou, zdravým sebevědomím, pozitivním hodnocením jiných a prosociálními formami chování.⁵³

---

⁵² PODOLSKÁ, Bohuslava. Prosociální výchova? *Učitelské noviny* [online]. 2008, (18/2008) [cit. 2017-06-03]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=1091>

⁵³ *Etická výchova: Portál pro etickou výchovu ve školách v ČR* [online]. 2015 [cit. 2017-6-10]. Dostupné z: <http://www.etickavychova.cz/vize-eticke-vychovy/>

4 Dobrovolnictví v ČR

„Příroda nám přikazuje lidem prospívat; kdekoliv je člověk, tam je i příležitost pro dobrý skutek.“ Seneca

Českou republiku v oblasti přístupu k dobrovolnictví bohužel velice negativně poznamenal komunistický režim a i dnes je stále patrné, že právě z těchto důvodů u nás dobrovolnictví nemá tak hluboké kořeny a pevné zázemí jako v tzv. západním světě. Přesto je nesporným faktem, že pozice dobrovolnictví ve společnosti se zlepšuje a jeho význam postupně stoupá. Po roce 1989 česká společnost prošla významnou proměnou, kdy převážně zpočátku, byly postaveny do popředí ideály humanity a snaha o svobodnou občanskou společnost, založenou na vzájemné solidaritě. Je pravdou, že po téměř 30ti letech od tohoto momentu se naše společnost posunula výrazným směrem k individualismu a konzumnímu způsobu života, i přesto se však objevuje tendence zajímat se o svět okolo sebe s přirozená lidská potřeba pomáhat ostatním.

Podíváme-li se do historie, první rozsáhlejší organizované pokusy o systematické zavádění dobrovolnické činnosti u nás se objevily ve druhé polovině 90. let. U těchto počátků stálá organizace HESTIA, která v roce 1993 začala vznikat s cílem rehabilitovat občanskou společnost prostřednictvím rozvoje, šíření a propagace dobrovolnictví. Jako Národní dobrovolnické centrum se organizace plně etablovala v roce 1999. V tomtéž roce zároveň začala udělovat ocenění za dobrovolnickou činnost cena "Křesadlo – Cena pro obyčejné lidi, kteří dělají neobyčejné věci". Dodnes je centrum pro dobrovolnictví HESTIA nejvýznamnější organizací svého druhu v ČR, jejímž posláním je šířit a rozvíjet myšlenku dobrovolnictví. Rovněž se snaží zajistit, aby dobrovolnictví bylo přístupné všem a spojovalo v sobě lidskost i profesionalitu. Prostřednictvím dlouhodobé spolupráce s dobrovolníky, organizacemi i firmami se snaží přispívat k rozvoji občanské společnosti a realizuje vlastní mentoringové programy, ve kterých dobrovolníci poskytují účinnou podporu dětem, jejichž vývoj je ohrožen nepříznivými vlivy. Další z významných událostí, které ovlivnily formování organizovaného dobrovolnictví v ČR, byl v roce 1995 vznik dobrovolnického programu Pět P jako obdoby programu Big Brothers/Big Sisters z USA, který rovněž dodnes aktivně působí. Tento výrazný posun pro organizované dobrovolnictví k dnešnímu pojetí završil rok 2001, který byl valným shromážděním OSN vyhlášen rokem dobrovolníků, a uznal tak

význam dobrovolnictví i v mezinárodním rámci. Zároveň došlo k založení Koalice dobrovolnických iniciativ, volného sdružení organizací za účelem společné reprezentace dobrovolnických projektů a programů a vznikl informační portál Dobrovolník.cz, který je dnes nejvýznamnější platformou pro nabídku a poptávku dobrovolnicí příležitostí u nás.⁵⁴

V České republice vznikla první zákonná norma vymezující se k dobrovolnictví v roce 2002. Jejím účelem bylo v první řadě dát dobrovolnictví konkrétní rámec a pravidla a do v určitých ohledech jej povýšit na úroveň práce placené. V případě, že dobrovolnický program v určité organizaci splňuje pravidla, jež předepisuje zákon, může mu být poskytnuta akreditace dobrovolnické služby, která by měla primárně garantovat kvalitu daného dobrovolnického programu.⁵⁵

4.1 Vymezení dobrovolnictví

Zákon č. 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě definuje dobrovolnictví v §2 následujícím způsobem.

Dobrovolnickou službou je činnost, při níž dobrovolník poskytuje:

- a) pomoc nezaměstnaným, osobám sociálně slabým, zdravotně postiženým, seniorům, příslušníkům národnostních menšin, imigrantům, osobám po výkonu trestu odnětí svobody, osobám drogově závislým, osobám trpícím domácím násilím, jakož i pomoc při péči o děti, mládež a rodiny v jejich volném čase,

- b) pomoc při přírodních, ekologických nebo humanitárních katastrofách, při ochraně a zlepšování životního prostředí, při péči o zachování kulturního dědictví, při pořádání kulturních nebo sbírkových charitativních akcí pro osoby uvedené v písmenu a), nebo

---

⁵⁴ Začátky dobrovolnictví v ČR. *Dobrovolník.cz* [online]. 2002 [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: <https://www.dobrovolnik.cz/zacatky-dobrovolnictvi-v-cr>

⁵⁵ Vývoj legislativní úpravy dobrovolnictví v zahraničí a v České republice. MVCR [online]. 2008 [cit. 2017-07-05]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/vyvoj-legislativni-upravy-dobrovolnictvi-v-zahranici-a-v-ceske-republice.aspx>

- c) pomoc při uskutečňování rozvojových programů a v rámci operací, projektů a programů mezinárodních organizací a institucí, včetně mezinárodních nevládních organizací.⁵⁶

Takto se k dobrovolnictví vyjadřuje zákon, nicméně většina definic dobrovolnictví je značně obecnějších, aby pokryla celý fenomén dobrovolnictví, jako například *„Dobrovolník je člověk, který ze své vlastní vůle a ve svém volném čase bez nároku na odměnu pomáhám lidem kolem sebe a zapojuje se do veřejně prospěšných aktivit.“*⁵⁷

Samotný termín dobrovolnictví pochází z latinského jazyka, z výrazů „voluns“ (volba) nebo ze slova „velle“ (chtění).⁵⁸ Sám původ slova nám napovídá, že dobrovolnictví je vždy o vědomé volbě osoby jež dobrovolnickou činnost vykonává.

Na závěr této části bych ještě ráda citovala z Etického kodexu dobrovolníka, který dokresluje informace k vymezení samotného dobrovolnictví.

Dobrovolníka kodex chápe jako je člověka, *„který se ze své vůle rozhodne věnovat ve svém volném čase svou energii, znalosti a zkušenosti potřebným lidem nebo veřejně prospěšným činnostem bez nároku na odměnu. Dobrovolníkem se může stát v podstatě kdokoliv, protože každý z nás umí něco, co může nabídnout druhým.“*

Etický kodex dále formuluje práva dobrovolníka, jež má dobrovolník při své činnosti:

- Právo dostat úplné informace o poslání organizace a o činnosti, kterou by měl dobrovolník vykonávat, včetně její obsahové a časové náplně.
- Právo vykonávat dříve smlouvenou dobrovolnickou činnost.
- Právo na kontakt a spolupráci s koordinátorem dobrovolníků nebo jinou osobou, která je pověřena kontaktem s dobrovolníky v dané organizaci.

---

⁵⁶ Zákon č. 198/2002 Sb.: Zákon o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě). 2002. Dostupné také z: <http://www.mvcr.cz/clanek/dobrovolnicka-služba-500539.aspx>

⁵⁷ O dobrovolnictví. *Dobrovolník.cz* [online]. 2002 [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: <https://www.dobrovolnik.cz/o-dobrovolnictvi>

⁵⁸ MLČÁK, Zdeněk. *Prosociální chování v kontextu dispozičních aspektů osobnosti*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7368-857-8. Str. 66.

- Právo na kontakt a spolupráci s osobou, která dobrovolníkovi činnost zadává a zpět ji od něj přijímá.
- Právo na zaškolení, výcvik, trénink.
- Právo říci „ne“, pokud činnost nebude vyhovovat zájmům a schopnostem dobrovolníka.
- Právo na zpětnou vazbu k odvedené činnosti.

Mimo jeho vlastních práv, se na dobrovolníka v rámci výkonu jeho práce vztahují samozřejmě i určité povinnosti:

- Dobrovolník se zavazuje, že bude sjednanou činnost vykonávat osobně, podle svých schopností a znalostí.
- Dobrovolník je povinen řídit se pokyny pověřeného zástupce organizace.
- Dobrovolník se zavazuje, že se bude při své činnosti řídit principy organizace a bezpečnostními předpisy organizace.
- Dobrovolník zachovává úplnou mlčenlivost o informacích získaných o klientech (osobní údaje, zdravotní stav, majetkové poměry apod.) nebo při své činnosti v organizaci (informace získané ze supervizních a evaluačních setkání, především skutečnosti týkající se druhých dobrovolníků, informace týkající se svěřených dokumentů a právních dokumentů, informace o spolupracujících organizacích).
- Dobrovolník se účastní školení a výcviků nezbytných pro výkon své činnosti v organizaci.
- Dobrovolník je spolehlivý a plní úkoly, ke kterým se zavázal.
- Dobrovolník nezneužívá projevené důvěry.
- Dobrovolník požádá o pomoc, kterou při své činnosti potřebuje.
- Dobrovolník zná a bere na vědomí své limity (časové, zdravotní atd.).
- Dobrovolník nezneužívá dobrovolnickou činnost k prosazování svých politických, náboženských a jiných názorů, rovněž nezneužívá této činnosti k marketingovým či obchodním zájmům.⁵⁹

---

⁵⁹ Etický kodex portálu dobrovolnik.cz. *Dobrovolnik.cz* [online]. 2002 [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: <https://www.dobrovolnik.cz/sites/default/files/kodex.pdf>

V odborné literatuře tedy nalezneme velké množství různých vymezení dobrovolnictví, je třeba však mít na paměti, že „dobrovolnictví není obět, ale přirozený projev občanské zralosti. Přináší konkrétní pomoc tomu, kdo ji potřebuje, ale zároveň poskytuje dobrovolníkovi pocit smysluplnosti, je zdrojem nových zkušeností a dovedností a obohacím v mezilidských vztazích.“⁶⁰

4.2 Výchova k profesionálnímu dobrovolnictví

V souvislosti s rozvojem organizovaného dobrovolnictví v České republice začala řada organizací zjišťovat, že se vyplácí věnovat více času jejich vlastním dobrovolníkům a začaly investovat do jejich podpory a vzdělávání.

4.2.1 Mentoring

V kontextu profesionálního rozvoje dobrovolníků, je v první řadě třeba zmínit termín mentoring. Tento pojem pochází původně z firemního prostředí, kde je definován jako „metoda, která funguje na principu rozvíjení méně zkušených jednotlivců, například nových kolegů (mentorovaných), osobami zkušenými (mentory).“⁶¹,

V zahraničí je pojem běžně užíván i v souvislosti se sociální prací, v České Republice tento pojem zatím běžně užíván není. I přesto jej může úžeji charakterizovat pro sociálních práci: „Mentoring je individuální vztah mezi starším a zkušenějším mentorem a mladším, méně zkušeným chráněncem mentora, který prostřednictvím vztahu s mentorem získává rozvoj vlastních osobnostních, kognitivních a sociálních dovedností“.⁶²

Případně můžeme charakterizovat mentorský vztah jako „individuální vztah mezi mladým dospívajícím člověkem a pečujícím dospělým, který dospívajícímu asistuje

---

⁶⁰ TOŠNER, J., SOZANSKÁ, O. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*, 1.vyd. Praha: Portál, 2002, ISBN 80-7178-514-8. str.18

⁶¹ Co je mentoring? *Business link* [online]. 2010 [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: <http://www.businesslink.cz/?kapitola=mentoring&art=mentoring&PHPSESSID=bb29ee2fe9003ed8982957710339b571>

⁶² BRUMLOVSKÁ, Tereza a Gabriela MÁLKOVÁ. *Mentoring: výchova k profesionálnímu dobrovolnictví*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-772-5. Str. 7

při dosahování akademických, sociálních, profesních či osobních cílů. Je to emocionální osobní spojení staršího a zkušenějšího mentora a mladšího menteeho. ⁶³

Mentoring je možné dále diferencovat na:

- **Přirozený mentoring** - forma mezilidského vztahu, která funguje jako přirozené vzájemné spojení dvou lidí v jakékoli fázi jejich života a přirozeně se rozvíjí. Vzájemný respekt a důvěra jsou základem pro kognitivní rozvoj svěřence, vzájemná tolerance a zájem základním předpokladem jeho emocionálního rozvoje. Vztah je oboustranně přínosný a nabízí příležitosti pro rozvoj obou aktérů této interakce. Tyto vztahy se vyskytují v rámci přirozené sociální sítě dospívajících a tvoří asi 69% ze všech existujících zaznamenaných mentoringových vztahů.
- **Formální mentoring** - nejčastěji vzniká s cílem suplovat nedostatky přirozených mentoringových vztahů ve společnosti a často staví na principech neformálního mentoringu. Formální mentoring slouží k rozvoji sociálních, osobních, kognitivních a profesionálních dovedností, může se zaměřovat na různé cílové skupiny s rozdílnými potřebami a obvykle je veden s různou mírou formálnosti.⁶⁴

S ohledem na otázku profesionality dobrovolníků bych si vypůjčila myšlenku z diplomové práce Kláry Joklové, který cituje Centrum dobrovolníků ve Varšavě: *„Při změně chápání bývalého konceptu dobrovolnictví na současný je důležité, aby byla práce, kterou dobrovolníci dělají, organizována a vykonávána v rámci nejvyšších profesionálních standardů. Rozporupně to mohou chápat ti, kteří nepovažují dobrovolnickou práci za „skutečnou práci“. Jsou to lidé, kteří dospěli k mylnému závěru,*

---

⁶³ BRUMLOVSKÁ, Tereza a Gabriela MÁLKOVÁ. *Typologie dynamiky mentoringového vztahu v programu Big Brothers Big Sisters/Pět P* [online]. Praha [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: <http://www.hest.cz/cdn/public/78-vychova-k-dobrovolnictvi-mentoring-brumovska.pdf>. Výzkumná zpráva. Str. 7

⁶⁴ BRUMLOVSKÁ, Tereza a Gabriela MÁLKOVÁ. *Typologie dynamiky mentoringového vztahu v programu Big Brothers Big Sisters/Pět P* [online]. Praha [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: <http://www.hest.cz/cdn/public/78-vychova-k-dobrovolnictvi-mentoring-brumovska.pdf>. Výzkumná zpráva. Str. 8-9

že dobrovolníci nemusí být zodpovědní za kvalitu práce, protože za ni nedostávají zapláceno. Nový koncept „profesionality“, který se spojuje s dobrovolnictvím, tvoří hlavní rozdíl mezi minulostí a přítomností. Kromě toho jakákoliv práce a jakékoliv zaměstnání se může vykonávat na dobrovolné bázi. Dobrovolníci mohou kdekoliv vykonávat nejen jednoduchou práci, ale i takovou, která si vyžaduje profesionální školení a praxi. Z toho důvodu je dobrovolníkem nejen ten, kdo dělá dobro, pomáhá, nebo se stará a věnuje se společenství, ale stejně tak i učitel, počítačový odborník, politik, inženýr, grafický designér, prostě každý, kdo přináší poznatky, zručnosti a zkušenosti pro pomoc jiným.“⁶⁵

4.2.2 Dobrovolnická centra a organizace

Právě výše zmíněnou podporu a vzdělávání dobrovolníků zajišťují primárně dobrovolnické organizace a dobrovolnická centra.

Cílem dobrovolnických center je metodická podpora organizací, jež využívají dobrovolnických služeb. Tato podpora zahrnuje zejména výběr, výcvik a supervize dobrovolníků, dále výcvik a supervize koordinátorů dobrovolníků a supervize organizace z hlediska dobrovolnictví. K další činnosti je možné zařadit vydávání odborných publikací, pořádání odborných seminářů a poskytování poradenství. Dobrovolnická centra se zároveň snaží o propagaci dobrovolnictví a vedení databází dobrovolníků a organizací, které s dobrovolníky spolupracují. Jak již bylo zmíněno výše, od 90. let se této činnosti u nás úspěšně věnuje Národní dobrovolnické centrum HESTIA. Současná praxe dosud potvrzuje, že regionální činnost dobrovolnických center jako středisek metodické pomoci pro dobrovolnictví je významným aspektem pro rozvoj dobrovolnické činnosti jak v nestátních neziskových organizacích, tak rovněž v dalších programech podporovaných obcemi i státem. Mezi aktivity dobrovolnických center, jejichž popularita stále narůstá, patří podpora spolupráce s mezinárodními dobrovolnickými organizacemi. Hlavní podstatou této spolupráce je výměna zkušeností a obeznámení se se systémem dobrovolnictvím v zemích, kde má tato činnost desítky let tradici a je přirozenou součástí života občanů.

Dobrovolnické organizace se v různých formách věnují organizaci dobrovolné činnosti. Jsou často kontaktními a informačními body pro ty, jež mají aktivní zájem

---

⁶⁵ JOKLOVÁ, Klára. *Předpoklady dobrovolníků pro práci s ohroženou mládeží v projektu Lata*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Str. 33-34

o provozování dobrovolnictví. Mohou být specializovány na určitou konkrétní činnost, ať už z oblasti sociální, zdravotní či ekologické, nebo mohou být zaměřeny regionálně, národně či mezinárodně. Mezinárodní organizace se zaměřují na přijímání či vyslání dobrovolníků na tzv. workcapmy nebo v rámci dobrovolné služby. V České republice je jednou z nejznámějších organizací tohoto typu INEX-SDA nebo evropské dobrovolnické programy jako Mládež v akci nebo Evropská dobrovolná služba (EDS, v zahraničí EVS – European Voluntary Service). Cílem Evropské dobrovolné služby je mimo jiné rozvoj solidarity a tolerance mezi mladými lidmi napříč evropskými zeměmi. EDS může mít formu individuální či skupinovou.⁶⁶

Dle výzkumů z Národního dobrovolnického centra je z hlediska profesionálního vedení dobrovolníků dostačující střední míra profesionalizace, jako je přítomnost koordinátora či odborná školení, což jsou dle výzkumů dva nejobvyklejší prvky profesionalizace dobrovolnické činnosti. Jiné prvky, jako například uzavírání smluv nejsou ve většině organizací nezbytné, a ukazuje se, že mohou mít dokonce kontraproduktivní efekt. Způsob, jakým se jednotlivé společnosti vztahují k dobrovolnictví, výmluvně ilustruje míra a formy jeho institucionalizace, ale i veřejná podpora ze strany politických představitelů, významných osobností, úředníků, stejně tak jako samotných běžných občanů. Míra této podpory je do velké míry závislá na tom, jaký význam dobrovolnictví připisují představitelé veřejného a soukromého sektoru, ale i dobrovolníci samotní. Právě význam tohoto občanského sektoru, je obvykle posuzován v kontextu komerční sféry společnosti a jejího veřejného života. Z tohoto důvodu může být také nazýván tzv. „třetí sektor“ a bývá často neprávem nahlížen jako nejméně významný pro společnost. Podíl dobrovolnictví na řešení různých společenských problémů, převážně sociálních, však stále narůstá, což pozvolna proměňuje tuto situaci. Dobrovolnictví v řadě situací může nabízet efektivní řešení problému, se kterým si stát ani trh nedokáže poradit. Jeho smysl může být tedy chápán jako forma náhradního řešení. Společenská hodnota dobrovolnictví v takovém případě tkví v tom, že představuje levný, flexibilní a za určitých podmínek i rovnocenný komplement státní intervence při řešení některých sociálních problémů.⁶⁷

---

⁶⁶ *Historie a současnost dobrovolnictví v České republice* [online]. In: . Tišnov: Za sebevědomé Tišnovsko, o.s., 2010 [cit. 2017-06-06]. Dostupné z: http://sebevedome.tisnovsko.eu/download/dobrovolnictvi_CR_final.pdf

⁶⁷ FRÍČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010. ISBN 978-80-903696-8-9. Str. 149

4.2.3 Nové trendy dobrovolnictví

Na závěr kapitoly o profesionálním dobrovolnictví bych ráda věnovala ještě drobný prostor dvěma novým trendům, jež se začínají v dobrovolnictví, převážně v zahraničí, ale sporadicky i u nás, objevovat. Jedná se o dobrovolnictví podporované zaměstnavatelem a tzv. virtuální dobrovolnictví a bývají spojovány též s novým vzorcem dobrovolnictví.

Dobrovolnictví podporované zaměstnavatelem ve prospěch organizací občanské společnosti, je v České republice relativně stále novým fenoménem, propagovaným a podporovaným od konce 90. let minulého století, a často se v tomto kontextu setkáme také s označením „firemní dobrovolnictví“. Přesto nelze říci, že by „firemní dobrovolnictví“ bylo zcela odlišným proudem od tradiční formy dobrovolnictví, neboť výzkumy ukazují, že většina dobrovolníků, jež působí ve firmách, se této činnosti věnuje zároveň i v rámci určité neziskové organizace. Data však ukazují, že dobrovolníci v rámci firem mají určitá specifika a od ostatní populace je statisticky výrazně odlišuje věk i vzdělání. Například zcela logicky se zaměstnavatelem podporované dobrovolnictví týká nejčastěji lidí v produktivním věku, a proto podíl mladých lidí ve věku 15—24 let (představují jen 3% firemních dobrovolníků) a seniorů nad 65 let (představují 8%), je v rámci tohoto typu dobrovolnictví výrazně minoritní. Faktem však zůstává, že i dobrovolnictví podporované zaměstnavatelem se ve zvýšené míře týká právě členů různých organizací občanské společnosti a nejedná se tedy o zcela samostatný fenomén, který by ohrožoval existenci tradiční formy dobrovolnictví.⁶⁸

Pojem **virtuální dobrovolnictví** nebo také online dobrovolnictví zahrnuje dobrovolnou práci, která je vykonávána prostřednictvím internetu, od rekrutování dobrovolníků, přes výkon práce a superviz. Online dobrovolníci mohou zajišťovat například údržbu webových stránek nebo digitalizaci textů, ale i další rozmanité činnosti, které moderní technologie umožňují realizovat skrze virtuální médium jako je výzkum, fundraising, PR, poradenství nebo třeba moderování online diskusí. Výzkum ukazuje, že mezi virtuální dobrovolníky lze zařadit asi 1% občanů od 15 let. Obdobně jako v případě předchozího firemního dobrovolnictví je společná skupina virtuálních a zároveň

---

⁶⁸ FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010. ISBN 978-80-903696-8-9. Str. 84-88

formálních dobrovolníků poměrně výrazná, neboť formálnímu dobrovolnictví se současně věnuje 56% virtuálních dobrovolníků. Ani virtuální dobrovolnictví tedy nelze považovat rovnocennou alternativu formálního dobrovolnictví, i vzhledem k zanedbatelnému podílu těchto dobrovolníků v populaci. Online dobrovolnictví je však specificky charakteristické zapojením mladších věkových kategorií, neboť mezi dobrovolníky dominuje podíl mládeže ve věku 15—24 let (16%) a lidí ve věku 25—34 (30%) a 35—44 let (26%). Starší věkové kategorie nepřekvapivě nejsou v tomto typu dobrovolnictví nijak výrazně zastoupeny a například podíl seniorů na online dobrovolnictví je v porovnání s tradičním dobrovolnictvím formálním o polovinu nižší. Pokrok informačních a komunikačních technologií, který nahrává rozvoji nových dobrovolnických odvětví, otevírá nové spektrum dobrovolnických příležitostí. V České republice je ale prozatím virtuální dobrovolnictví záležitostí skutečně jen zlomku populace a týká se z velké většiny dobrovolníků, jež se věnují zároveň formálnímu dobrovolnictví a jsou členy v organizacích občanské společnosti.⁶⁹

4.3 Přínosy dobrovolnictví

„Dobrý skutek je často sám o sobě odměnou.“ Henry Bennet

Zeptáme-li se laické veřejnosti, ale i samotných dobrovolníků, v čem vidí přínos dobrovolnictví, takzvaně „co z toho mají“, nejčastější odpovědi jsou dobrý pocit či pocit uspokojení a smysluplnosti. Určitě nejde o přínosy zanedbatelné, naopak, ale dobrovolnictví má o mnohem více co nabídnout, a to nejen z hlediska přínosů pro celou společnost, ale je zdrojem řady benefitů pro samotného dobrovolníka.

Aneta Marková ve svém příspěvku na mezinárodní konferenci v Bratislavě rozděluje přínosy dobrovolnictví do následujících kategorií:

1. Individuální

- pro cílovou skupinu
- pro dobrovolníky

---

⁶⁹ FRÍČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010. ISBN 978-80-903696-8-9. Str. 88-90

2. Společenské

- pro organizaci
- pro celou společnost⁷⁰

Začneme-li s přínosy, kterými dobrovolnictví obohacuje celou společnost, ve svém příspěvku dále vyjmenovává následující:

- Budování občanské společnosti
- Boj proti antisociálnímu chování
- Snižování delikvence, zejména u dospívajících
- Boj proti sociální izolaci
- Budování prosociálního chování
- Vytváření prostoru pro sdílení a pro rozvoj společnosti
- Vytváření důvěry v lidi, organizace a společnost
- Utváření hodnot jednotlivců a celé společnosti
- Aktivizace sociálního kapitálu, aktivní občanství
- Podněcování zájmu o věci veřejné (politické dění)
- Prostor pro evaluaci vlastního jednání
- Prostor pro mezigenerační diskuzi
- Zlepšení psychického zdraví společnosti
- Podpora zlepšování fyzického zdraví⁷¹

Výše uvedené položky jsou nesporně významnými přínosy pro společnost, které mají svou nezpochybnitelnou hodnotu. Avšak hovoříme-li o dobrovolnictví, jeho hodnota a právě obecné přínosy jsou pro běžnou populaci často těžko uchopitelné a abstraktní. Právě z tohoto důvodu je pro komplexnější představu vhodné doplnit,

---

⁷⁰ MARKOVÁ, Aneta. Přínosy pro inkluzi. In: *Competent in Volunteering, Competent in Life - International Conference* [online]. Bratislava, 2017 [cit. 2017-06-26]. Dostupné z: http://dobrovolnickecentra.sk/subory/CIVCIL/1_Konference_Bratislava_markova.pdf

⁷¹ MARKOVÁ, Aneta. Přínosy pro inkluzi. In: *Competent in Volunteering, Competent in Life - International Conference* [online]. Bratislava, 2017 [cit. 2017-06-26]. Dostupné z: http://dobrovolnickecentra.sk/subory/CIVCIL/1_Konference_Bratislava_markova.pdf

že existují studie, jež nabízejí specifitější data o hodnotě, kterou dobrovolníci přispívají společnosti. Jednu z takových studií publikovala i humanitární organizace ADRA ČR, jež zachycuje ekonomickou hodnotu dobrovolnické činnosti. Výsledné hodnoty dobrovolnické práce je možné využít i při hodnocení přínosnosti vykonané činnosti, ale je třeba si uvědomovat, že opravdu zachycuje pouze jeden z přínosů dobrovolnictví jako takového.

Studie ADRA ČR vychází primárně z mezinárodního Manuálu k měření dobrovolnické práce, ale svou roli k vyjádření ekonomické hodnoty dobrovolnictví sehrál také Český statistický úřad a Ministerstvo práce a sociálních věcí. ADRA ČR vypočetla ekonomickou hodnotu dobrovolnictví na základě náhradní mzdy, která by musela být vyplacena, kdyby práci nevykonávali dobrovolníci, ale placení zaměstnanci. Tento způsob je v souladu s doporučením Mezinárodní organizace práce, s postupy Českého statistického úřadu a také s moderními vědeckými výzkumy. Organizace došla k závěrům, že v roce 2013 organizovala více jak 1700 dlouhodobých dobrovolníků, kteří v daném roce odpracovali přes 52 tisíc hodin v souhrnné hodnotě 5,5 milionů korun.⁷² Vezmeme-li v úvahu, že se jedná o výsledky pouze jedné organizace v průběhu jednoho roku, jedná se o číslo více než výmluvné.

Posuneme-li se dále k přínosům dobrovolnictví pro samotné dobrovolníky, podívejme se do příspěvku Marie Hladké z konference Aktuální otázky sociální politiky 2008, která uvádí, že *„dobrovolník má vždy nějaký důvod, proč tu kterou činnost provádí a je si vědom odměny, kterou za ni získá. To, že odměna není materiální, ještě nic neznamená. Dobrovolník dostane svoji odměnu, i kdyby ji nechtěl (např. ve formě uznání od ostatních). Lidské jednání je zcela určitě vedené lidskou motivací, o proto pokus o ryzí dobrovolnictví končí poznatkem, že záměrné vyhýbání se odměně vede k ukončení dobrovolnictví.“*⁷³

---

⁷² DOSTÁL, Jakub a Marek VYSKOČIL. *Ekonomická hodnota dobrovolnictví: ADRA ČR za rok 2013* [online]. Praha, 2014 [cit. 2017-07-06]. Dostupné z: http://cvns.econ.muni.cz/prenos_souboru/is/soubory/web/170-adra-zprava-celoroční-final-1.1.pdf.

Výzkumná zpráva. Centrum pro výzkum neziskového sektoru.

⁷³ HLADKÁ, Marie. Význam dobrovolnictví jako specifického lidského zdroje. In: *Aktuální otázky sociální politiky 2008 – teorie a praxe* [online]. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2008, s. 20-27 [cit. 2017-07-06]. Dostupné z:

Dále také rozděluje přínosy pro dobrovolníka na oblasti:

- **profesní zaměření dobrovolníka** - získání nových kontaktů, zkušeností, schopností využitelných ve studiu, rozvíjení kreativity, různorodosti, operativnosti, sebedůvěry, řešení nekonvenčních problémů apod.
- **osobní a sociální postoje dobrovolníka** - nový pohled na svět, posilování smyslu pro demokratické postupy a přístupy občanské společnosti, nadšení z práce či uspokojení z pomoci druhým.⁷⁴

Zahraniční autoři výše uvedené benefity dále rozvádějí a nabízejí následující rozdělení:

1. Přínosy z oblasti trhu práce:

- **Vzdělávání** – do této kategorie lze zahrnout rozšíření okruhu vzdělaných lidí okolí dobrovolníka, pozitivní efekt na studijní výsledky a doplňující vzdělávání v průběhu dobrovolnické činnosti.
- **Pracovní dovednosti a návyky** – tato kategorie je charakteristická tím, že umožňuje alternativní cestu k získání praxe, dále získání sociálních a pracovních návyků jako je dodržování termínů či přizpůsobení svého jednání a v neposlední řadě získání praktických dovedností například plánovat a realizovat setkání, připravovat prezentace, vyhledávat sponzory nebo komunikovat s veřejností.
- **Sociální kontakty** – tato skupina zahrnuje především budování nových sociálních kontaktů a práce s nimi a dále nesporný přínos získaných rad, doporučení a informací.

---

https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/38561/HladkaM_VyznamDobrovolnictvi_2008.pdf?sequence=1&isAllowed=y

⁷⁴ HLADKÁ, Marie. Význam dobrovolnictví jako specifického lidského zdroje. In: *Aktuální otázky sociální politiky 2008 – teorie a praxe* [online]. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2008, s. 20-27 [cit. 2017-07-06]. Dostupné z:

https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/38561/HladkaM_VyznamDobrovolnictvi_2008.pdf?sequence=1&isAllowed=y

2. Přínosy z oblasti zdraví:

- **Zlepšení psychického zdraví** – patří sem pocit satisfakce, užitečnosti a dále fakt, že zlepšení sebehodnocení vede ke snižování deprese, depresivních stavů, úzkosti a nespokojenosti. Klíčovou roli v kategorii hrají sociální integrace a tzv. „Self-concept“ (= tím, že pomáháme ostatním, mění se náš vlastní pohled na sebe sama).
- **Zlepšení fyzického zdraví** - zde je důležitá aktivizace dobrovolníka v důsledku zvýšení fyzické aktivity a taktéž změna hodnot a vlastní spokojenost, který vede ke zlepšení fyzického zdraví, především z hlediska prevence různých onemocnění.⁷⁵

Pro doplnění uveďme ještě jeden zahraniční výčet benefitů spojených s dobrovolnickou činností, který je založen na řadě studií provedených ve Spojených státech. Zde jsou uvedeny 4 hlavní přínosy dobrovolnictví:

1. Dobrovolnictví propojuje s ostatními lidmi

Tento efekt je zvláště patrný, pokud hovoříme o dobrovolnictví na komunitní úrovni. Dobrovolnická činnost pomáhá **získat nové přátele a kontakty a posiluje** vztahy stávající. Dále také propojuje dobrovolníka s jeho komunitou a rozšiřuje síť vztahů mezi lidmi s podobnými zájmy. Dobrovolnictví je zároveň příležitostí pro procvičování a **zlepšování sociálních dovedností** v rámci nových situací s neznámými lidmi. V neposlední řadě se může dobrovolnická činnost stát **inspirací pro ostatní** a dospělí věnující se obecně prospěšné činnosti poskytují hodnotné vzory pro své děti.

2. Dobrovolnictví je prospěšné tělu i mysli

Výzkumy ukazují, že dobrovolnictví má řadu přínosů pro psychické a fyzické zdraví člověka. Může pomoci **snižovat míru stresu, agresivity a úzkosti**. Právě aspekt sociálního kontaktu s druhými a pomáhání potřebným se podílí na celkové psychické pohodě a dodává pocit smysluplnosti. Ukazuje se, že stejně tak dobrovolnická činnost s celou řadou zvířat může zlepšovat náladu a snižovat míru stresu a úzkosti.

---

⁷⁵ WILSON, John a Marc MUSICK. The effect of volunteering on the volunteer. *Law and Contemporary Problems* [online]. 1999, 62(4), 141-168 [cit. 2017-07-06]. Dostupné z: <http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1150&context=lcp>

Díky tomu, že dobrovolnická činnost zprostředkovává pravidelný kontakt s lidmi a stabilní podpůrný systém, dokáže úspěšně **bojovat i s depresemi**.

Studie zabývající se měřením mozkové aktivity a hladiny hormonů dále ukázali, že pocit nápomocnosti či užitečnosti **vyvolává v mozku nesmírné potěšení**. A v tomto případě platí přímá úměra- čím více dobrovolník věnuje, tím šťastnější se cítí.

Dobrovolnictví zároveň dokáže **zvyšovat sebedůvěru** samotných dobrovolníků. Konání dobra pro druhé či pro komunitu a role dobrovolníka zprostředkovává přirozený pocit úspěchu, hrdosti a vlastní identity. S tím úzce souvisí i skutečnost, že dobrovolnictví poskytuje hluboký **pocit smyslu**, což má velký význam například pro osoby staršího věku nebo ty, jenž se ocitly v náročných životních situacích a potřebují nabrat nový směr. Tato skutečnost má zároveň velký význam pro osoby s postižením nebo chronickým onemocněním, jež mají rovněž příležitost zapojit se do určitých typů dobrovolnických aktivit a nejen, že tím mohou získat nový pocit smysluplnosti sami pro sebe, ale svou aktivitou mohou podpořit a motivovat i příjemce pomoci.

A v neposlední řadě dobrovolnictví pomáhá **udržovat fyzické zdraví**. Další výzkumy prokázali, že lidé věnující se dobrovolnictví vykazují v stejném věku nižší úmrtnost oproti těm, kteří dobrovolníky nejsou. Například dobrovolníci staršího věku se více věnují chůzi, je pro ně snazší vypořádat se s denními úkony, mají nižší pravděpodobnost vysokého tlaku a vykazují lepší kognitivní schopnosti. Stejně tak se ukazuje, že dobrovolnictví dokáže zmírnit symptomy chronických bolestí a snížit riziko onemocnění srdce.

3. Dobrovolnictví pomáhá v kariérním postupu

Pokud člověk zvažuje určitý typ profesního zaměření, dobrovolnictví nabízí skvělou příležitost **vyzkoušet si daný typ práce** bez dlouhodobého závazku tzv. nanečisto a seznámit se s lidmi z oboru. Zároveň se taková **pracovní zkušenost** může stát výhodou při případném výběrovém řízení pro konkrétní pozici. Dobrovolnictví mimo jiné umožňuje i získání a procvičování důležitých **profesní dovedností** jako je komunikace, týmová práce, plnění zadaných, zkušenosti s řešením problémů, projektovým plánováním či organizací.

4. Dobrovolnictví přináší zábavu a naplnění do života

V neposlední řadě je dobré si uvědomit, že dobrovolnictví může být jednoduše zábavnou cestou jak **objevit své nové zájmy** či koníčky. Pokud člověk nalezne dobrovolnickou aktivitu, která se stane zároveň jeho koníčkem, může mu být smysluplným

naplněním volného času, prostředkem pro relaxaci i únikem od každodenní pracovní či studijní rutiny. Zároveň může být aktivní dobrovolnictví užitečnou kompenzací pasivní kancelářské práce. Dobrovolnická činnost dokáže obnovovat motivaci, kreativitu i životní vizi, kterou je možné přenést si nejen do profesního, ale i osobního života.⁷⁶

Na závěr bych ještě ráda podotkla, že ač jako počáteční investice do dobrovolnické aktivity obvykle stačí pouhé nadšení a pozitivní přístup, je vždy dobré a důležité promyslet, jaké činnosti si by se dobrovolník chtěl věnovat a jaké by naopak nechtěl, stejně jako zvážit své zájmy a případné cíle, protože pouze tak může být spolupráce pro obě strany naplňující a přínosná.

---

⁷⁶ Volunteering and its Surprising Benefits: How Giving to Others Makes You Healthier and Happier. *HelpGuide.org* [online]. 2015 [cit. 2017-06-06]. Dostupné z: <https://www.helpguide.org/articles/healthy-living/volunteering-and-its-surprising-benefits.htm>

5 Empirická část

5.1 Cíle výzkumu

Předkládaný výzkum je zaměřen na osobnostní a sociální rozvoj jedince skrze jeho činnost v rámci dobrovolnických aktivit. Výzkum je realizován s cílem **zmapovat potenciál dobrovolnické činnosti a jeho využití v oblasti osobního a sociálního rozvoje jedince** činnost provozující, popřípadě identifikovat možná úskalí dobrovolnické činnosti.

V uvedeném cíli jsou implicitně obsaženy výzkumné otázky, které jsou formulovány následovně:

Výzkumná otázka č. 1: Jaký význam připisují dobrovolníci samotnému výkonu dobrovolnické činnosti?

Výzkumná otázka č. 2: Jaké přínosy plynoucí z dobrovolnické činnosti jedinec subjektivně vnímá pro jeho vlastní rozvoj?

Výzkumná otázka č. 3: Vnímá jedinec nějaká úskalí plynoucí z jeho vlastní dobrovolnické činnosti?

Předkládaný výzkum má přispět k míře poznání pozitivních aspektů dobrovolnictví, která byla doposud v této oblasti učiněna. Výzkumy zaměřující se na danou problematiku jsou v České republice velice omezené v porovnání se zahraniční praxí, což přisuzují mimo jiné i odlišné kulturní tradici a dosud poměrně krátkému rozvoji organizovaného dobrovolnictví v českém prostředí.

5.2 Metodologický rámeček výzkumu

Následující kapitola je věnována popisu metodologie výzkumu, jmenovitě charakteristik výběrového souboru, metod získávání, analýzy a zpracování dat, a v neposlední řadě také výsledkům výzkumu a jejich interpretace.

5.2.1 Výběrový soubor

K výběru participantů výzkumu bylo přistoupeno metodou záměrného výběru skrze organizace zprostředkující dobrovolnické programy či dobrovolnické aktivity. Participantů výzkumu získání výše uvedenou metodou byli následně osloveni pro doporučení dalších potenciálních účastníků výzkumu, kteří k výzkumu přistoupili prostřednictvím metody

sněhové koule. Jediným kritériem výběru participantů byla délka působení v rámci dobrovolnické činnosti, která měla v součtu dosahovat alespoň jednoho roku a to se záměrem zajištění delšího kontaktu s dobrovolnickou činností, a tím reprezentativnějším výsledků výzkumu. Pro charakteristiku vzorku byly zvoleny informace o pohlaví, věku, současném zaměstnání, ve kterém účastník působí, zaměření absolvovaných dobrovolnických zkušeností, délka působení v rámci jednotlivých aktivit a informace zda je účastník stále aktivním dobrovolníkem.

Tabulka 1 Charakteristika výzkumného vzorku

pohlaví	věk	oblast zaměstnání	zaměření dobrovolnické činnosti	doba působení v rámci dobrovolnické aktivity	stále aktivní dobrovolník
muž	24	personalistika	Práce s rizikovými dětmi a mládeží	2 roky	ne
			Práce s ohroženými rodinami	6 měsíců	
			Práce s cizinci a uprchlíky	2 roky	
žena	25	reklama, PR	Doprovázení nevidomých	5 let	ne
			Pedagogická a PR činnost v rámci mezinárodního projektu	6 měsíců	
			Ekologická činnost v rámci mezinárodního projektu	2x 2týdny	
			Kulturní činnost v rámci mezinárodního projektu	2x 3 týdny	
muž	19	student	Pedagogická činnost s dětmi v rámci mezinárodního projektu	1 měsíc	ano
			Překladačská činnost v rámci mezinárodního projektu	2 měsíce	
			Volnočasové aktivity s dětmi	4 roky	
muž	28	školství	Volnočasové aktivity s dětmi	10 let	ano
			Práce s uprchlíky v zahraničí	1 týden	
			Ekologické aktivity	3 roky	
			Pedagogická činnost s dětmi	5 let	
žena	27	sociální práce	Volnočasové aktivity s dětmi a mládeží	10 let	ano
			Práce s rizikovými dětmi a mládeží	8 let	
			Práce s handicapovanými dětmi	8 let	

			Individuální pedagogická činnost pro dítě s SVP	5 měsíců	
			Ekologický workcamp v ČR	3 dny	
			Sociální integrace v rámci projektu EU	2 týdny	
žena	28	zdravotnictví	Doprovázení nevidomých	8 let	ano
			Pečovatelská činnost o kojence v ústavní péči	5 měsíců	
			Ekologické a kulturní workcampy v ČR	2x 3 dny	
žena	30	marketing	Volnočasové aktivity pro děti a mládež	8 let	ne
			Sociální integrace v rámci projektu EU	2 týdny	
			Ekologické aktivity	2 roky	
muž	28	žurnalistika	Voločasové aktivity pro děti a mládež	8 let	ano
			Pedagogická a osvětová činnost s dětmi a mládeží	5 let	
			Práce s uprchlíky v zahraničí	1 týden	
žena	34	státní správa	Volnočasové aktivity pro ohrožené děti	3 měsíce	ne
			Pečovatelská činnost se seniory	9 měsíců	
			Práce s lidmi trpícími roztroušenou sklerózou	2 roky	
			Práce s dětmi pěstounských rodinách	1 rok	

5.2.2 Metoda sběru dat

Pro metodologické zázemí tohoto výzkumu bylo využito kvalitativního přístupu, kladoucího důraz na sledování jevů na případové úrovni. Jmenovitě byla využita metoda rozhovoru, jenž byl realizován na výběrovém souboru dobrovolníků. Pro účely získání dat byla konkrétně zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru (viz příloha č. 1) realizovaného na vzorku 10 dobrovolníků. K metodě polostrukturovaného rozhovoru Michal Miovský uvádí, že jde zřejmě o vůbec nejrozšířenější metodu rozhovoru poukazující na řadu nevýhod nestrukturovaného a plně strukturovaného rozhovoru⁷⁷. Přitom má-li rozhovor přinášet podstatné informace, jeho částečné strukturování umožňuje

⁷⁷ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4. Str. 213

zachovat jistou míru přirozenosti a autentičnosti.⁷⁸ S cílem prolomení případných bariér a uvolnění atmosféry byl zpočátku věnován čas neformální konverzaci, vzájemnému seznámení a dostatečnému ozřejnění účelu výzkumu a záměru diplomové práce. V průběhu rozhovorů byl kladen důraz na ponechání dostatečného prostoru pro odpovědi na přímé otázky i spontánní sdělení účastníků, které doplnily výpovědi o další podstatné skutečnosti. Neporozuměl-li účastník položené otázce, popřípadě jeho odpověď na otázku nebyla dostatečně srozumitelná či neskýtala požadovaný obsah, byly formulovány ad hoc otázky s cílem dosáhnout informačně dostatečně hodnotných odpovědí. V průběhu rozhovoru samotného jsem se zaměřovala na okruhy otázek formulované na základě vlastní zkušenosti a dosavadního poznání. Konkrétní formulace vztahující se k výzkumným otázkám jsou přílohou č. 1 této práce jako osnova polostrukturovaného rozhovoru a dále přílohou č. 2-3 jako přepis dvou vybraných rozhovorů. Sběr výzkumných dat probíhal v období od ledna 2017 do června 2017. Všichni participanti, které jsem na základě doporučení kontaktovala, vyjádřili ochotu k zapojení ve výzkumu. S každým z nich byl sjednán termín osobního setkání dle řasových a prostorových dispozic participantů. Nebylo třeba využití více než 10ti účastníků neboť výzkumná data byla v průběhu výzkumu nasycena a v rámci odpovědí se už nevyskytovaly žádné nové informace.

5.2.3 Metoda zpracování dat

Rozhovory s účastníky výzkumu byly právě pro svou autentičnost a přesnost zaznamenávány formou audiozáznamů, které byly následně přepsány do textové podoby. Z důvodu velkého množství textu a verbálních projevů rozdělujících jej občasně na nenavazující úseky, které znesnadňují sledovat základní linii rozhovoru, byla transkribovaná verze rozhovorů následně upravena pomocí techniky redukce prvního řádu do plynulejší podoby, vhodné pro další analytickou práci. Touto technikou redukce byly z transkribovaném textu eliminovány části vět, které nesdělovaly identifikovatelnou explicitně vyjádřenou informaci, parajazykové projevy bez zjevného komunikačního významu a další výrazy narušující plynulost textu.⁷⁹ Text byl následně analyzován metodou vytváření trsů, jež slouží k seskupení a zobecnění výroků do kategorií, tzv. trsů,

---

⁷⁸ SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-250-8. Str. 46

⁷⁹ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4. Str. 170-179

vznikajících na základě vzájemné podobnosti mezi identifikovanými jednotkami. Společným znakem jednotlivých kategorií je tematický překryv daný vyhledáním pasáží ve výrociích participantů, které se týkají úzce ohraničeného tématu.⁸⁰ Na základě tohoto postupu byly identifikovány jednotlivé kategorie (trsy) a k nim příslušející subkategorie pro zpřesnění významu. Přehled těchto kategorií je uveden v kapitole 5.3.

5.3 Etické aspekty výzkumu

Etické otázky mají v psychologickém výzkumu své nezastupitelné místo, neboť každý výzkum má své etické aspekty, které je při jeho realizaci třeba reflektovat. V souladu se zásadou poučení účastníků výzkumu o jejich právech a průběhu spolupráce, které jsou nezbytnou součástí výzkumu, byli participaci výzkumu požádáni o vyjádření písemného souhlasu s účastí ve výzkumu (viz příloha č. 4), přičemž byli srozuměni s obsahem a účelem výzkumu, rovněž byli obeznámeni i s právem z výzkumu v jakékoliv jeho fázi odstoupit bez uvedení důvodu.⁸¹

Rozhovor byl se souhlasem participantů zaznamenáván na diktafon, přičemž svolení s touto formou záznamu dat po dobu nezbytně nutnou pro jejich zpracování dali všichni účastníci výzkumu. Ti byli rovněž ujištěni, že údaje, které by mohly vést k jejich identifikaci, budou při transkripci rozhovoru změněny. Z uvedeného důvodu jsou některá jména osob a názvy míst ve výrociích participantů fiktivní.

5.4 Výsledky výzkumu

Následující kapitola bude věnována prezentaci výsledků předkládaného výzkumu. Na základě rozhovorů s participanty výzkumu byly identifikovány níže uvedené, kategorie a k nim příslušející subkategorie, které jsou doloženy vybranými výroky participantů. Výroky, které nejvýstižněji charakterizují danou kategorii, jsou u těchto kategorií uvedeny kurzívou formou přímých citací z přepisu rozhovorů.

---

⁸⁰ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4. Str. 215-216

⁸¹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

5.4.1 Identifikované kategorie výzkumu

Na základě rozboru rozhovorů s dobrovolníky byly identifikovány následující kategorie a k nim příslušející subkategorie:

- I. Význam dobrovolnictví
  - a. Obecně prospěšná činnost
  - b. Smysluplné naplnění volného času
  - c. Sebevyjádření

- II. Přínosy plynoucí z výkonu dobrovolnické činnosti
  - a. Osobnostní rozvoj
  - b. Rozvoj konkrétních schopností a dovedností
  - c. Sociální aspekty činnosti

- III. Úskalí plynoucí z výkonu dobrovolnické činnosti
  - a. Rizika dobrovolnictví
  - b. Osobní ztráty

5.4.2 Rozhovory s dobrovolníky

I. Význam dobrovolnictví

Tato kategorii, se vztahuje k výzkumné otázce č. 1, a charakterizují ji výroky vztahující se k významu, jež dobrovolnictví připisují samotní dobrovolníci. Tato otázka byla zvolena i z důvodu nejednotné terminologie v oblasti dobrovolnictví, jak v české, tak zahraniční literatuře. Pro účely případného dalšího srovnání s obdobnými výzkumy, považuji za důležité vymezit význam dobrovolnictví tak, jak jej chápou sami dobrovolníci z tohoto výzkumu.

Vzhledem k obsahu, který byl komunikován účastníky rozhovorů lze dále rozdělit 3 tematické subkategorie:

a) Obecně prospěšná činnost

Všichni účastníci rozhovorů shodně vyjadřovali význam dobrovolnictví ve smyslu *pomoci potřebným* či jakkoliv *prospěšné práce* ať už pro jednotlivce či pro celou

společnost, *bez nároku na finanční odměnu*. Zajímavým bodem je, že všichni dotazovaní shodně vyjadřují samozřejmost činnosti neplacené, avšak nezbytnost získání osobních benefitů v podobě pocitů *uspokojení* nebo *nabytí zkušeností*.

„Znamená pomoc všem ostatním, pokud se na to člověk cítí, s tím že nebude očekávat, že se mu něco vrátí, krom zkušeností.“

„Pomáhat ostatním nebo dělat nějakou prospěšnou práci, za kterou není finanční ohodnocení, a samozřejmě si vybírám takovou, který mě i naplňuje, jinak bych to nedělal“

„Myslím si, že se tam musí objevit takovéto to - tohle mě uspokojuje, bez toho by tam člověk podle mě nebyl.“

Jedna účastnice rozhovorů komunikovala zajímavou myšlenku, že základ dobrovolnické činnosti pro ni vychází přímo ze samotné podstaty slova dobrovolnictví-
„Pro mě tam má významnou složku to dobro.“

b) Smysluplné naplnění volného času

Další tématem vyjadřování smyslu dobrovolnictví byl volný čas. Všichni účastníci se naprosto shodně vyjadřovali, že dobrovolnictví pro ně představuje *smysluplně strávený volný čas*. Důležitým faktorem bylo, že smysl musí cítit oni sami uvnitř a svou roli hrála také potřeba vidět reálný přínos či dosažení změny.

*„Určitě *smysluplné naplnění času, nějakou prospěšnou činností, ať už pro společnost nebo pro jednotlivce.*“*

„Investovat svůj volný čas do něčeho, co může něco reálně změnit nebo pomoci někde.“

c) Sebevyjádření

Poslední tematickou subkategorii v oblasti významu dobrovolnictví tvoří prostor pro vlastní *sebevyjádření*. Dobrovolníci vnímají volbu své dobrovolnické aktivity a skutečnost, že se věnují dobrovolnické činnosti jako *způsob vyjádření svého názoru* k dané problematice, popřípadě komunikování určitého *společenské postoje*, který není lhostejný vůči svého okolí.

„Znamená to pro mě způsob sebevyjádření, že když chce člověk někomu pomoc, tak proč to neudělat nějak organizovaněji než nechat třeba dýško v baru.“

„Taky to pro mě vyjadřuje určitý životní názor nebo postoj, to že mi není jedno co se děje okolo mě. Jsem přesvědčená, že by dobrovolnictví mělo být běžnou součástí našich životů, především na komunitní bázi. Lidé by podle mě měli chápat obecně prospěšnou činnost jako součást aktivního občanství“

„Komunikování nějakých hodnot směrem ven. Myslím si, že to má smysl, že kdyby dobrovolnictví fungovalo více na komunitní bázi, tak může mít minimálně dosah na smýšlení lidí. Mám pocit, že naše společnost nás vede hrozně k tomu, i děti, i pubertáky, že se hrozně soustředíme sami na sebe, ale je potřeba věci vidět v širším úhlu.“

II. Přínosy plynoucí z výkonu dobrovolnické činnosti

Druhá kategorie, se vztahuje k výzkumné otázce č. 2, a charakterizují ji výroky vztahující s ke konkrétním přínosům plynoucí z dobrovolnické činnosti, které subjektivně vnímají samotní dobrovolníci. Tato kategorie byla v rámci rozhovoru nejobsáhlejší a vzhledem k obsahové bohatosti rozhovorů je opět rozdělena na 3 subkategorie:

a) Osobnostní rozvoj

K tématu, které jsem shrnula do subkategorie osobností rozvoj, jmenovali účastníci rozhovorů celou škálu přínosů, jež se ve většině výroků v různých formách opakovaly. Nejčastěji bylo jmenováno *formování osobnosti* jako takové. Řada dotazovaných komunikovala, že jim dobrovolnická zkušenost tzv. urychlila dospívání, v pozitivním slova smyslu, a zdůraznili důležitost této zkušenosti právě v období dospívání.

„Osobnostně mě to ovlivnilo ohromně. Měla jsem takový rebelující období a celkově ta cesta ovlivnila moje životní hodnoty.“

„Globálně si myslím, že to má rozhodně přínos, protože se člověk dostane do míst a získá zkušenosti, který by možná mohl nabyt i jinak, ale tady se to stane urychleně a zároveň některé z nich by ani jinde nenabyl.“

„Podle mě utváříme svoji osobnost na základě zkušeností, které máme. A to, že se konfrontuješ v životě s něčím tak odlišným, a to ti podle mě dobrovolnická zkušenost dá, ti to otevírá ti obzory, posunuješ sám sebe, formuje tě to. Každá zkušenost, kterou v životě máš, tě formuje. A tohle si myslím, že může tvoje formování urychlit, protože dobrovolnictví tě v krátkém čase konfrontuje s věcmi, se kterými si do té doby

konfrontovaná nebyla. To že registruješ ve zprávách, že někde hořelo, někdo umřel, nějaké dítě skočilo pod vlak, tak si řekneš to je hrozný, ale úplně jinak to na tebe působí, když se s tím ty osobně dostaneš do kontaktu. To si myslím, že způsobí, že do té doby máš úzký pohled, který se postupně rozšiřuje, což se během života děje pořád, dobrovolnictví to ale hodně urychlí. Člověk rozhodně vyzraje.“

Dalším nejčastěji komunikovaným prvkem byla změna nebo vývoj *hodnotového rámce* a zároveň postoj k sobě samému. Dobrovolníci měli zkušenost, že pokud se setkali s nějakými silnými příběhy či byli svědky nelehkých osudů jiných lidí, mělo to vliv na převrácení jejich osobního žebříčku hodnot.

„Zjistil jsem, že není důležitý, jestli mám peníze na kytaru nebo jestli dodělám vysokou školu a takovýhle „hloupostí“, ale důležitý je to, jestli máš okolo sebe lidi, na který jsi zvyklý nebo který máš rád, jestli ti neumřeli ve válce a jestli máš kde bydlet a co jíst. Prostě úplně nejzákladnější hodnoty.“

„Čím těžší práce, čím těžší příběh, tím to s tebou víc zahýbe. A to tě nutí přemýšlet o hodnotách. Já třeba z pohodlného života, z úplný rodiny se skvělým vztahem s rodiči, jsem se najednou přesunula do oblasti, kde ty děti byly týraný, byly zanedbávaný a některý byly zneužívaný a to někdy učeše tvůj žebříček hodnot. Měla jsem třeba v domově zkušenost s pánem, který byl ve stádiu umírání, už byl ležící, nekomunikoval a vlastně mu ochabovali dýchací svaly a čekal, až se udusí a my jsme ho museli odvézt na LDNku. Tak to byla konfrontace, jako blízký setkání se smrtí, který tě posune i v tom smyslu, že si říkáš, jak ten svůj život nejlíp naplnit, až jednou budeš v téhle pozici ty, aby si člověk mohl říct, že v tom životě udělal všechno, jak chtěl.“

Mezi další sdělení, která se objevovala ve výpovědích hojně, byl *emocionální rozvoj* člověka, konkrétně *empatie* a schopnost *nahlédnout situaci i z pohledu druhého člověka*.

„Naučí to práci s emocemi. Poprvé se člověk potká se situacemi, který jsou něčím nové a vlastně vedou k poznání sama sebe.“

„Určitě naroste empatie a tolerance, schopnost podívat se na věc i z perspektivy toho druhého člověka.“

S posledním výrokem také souvisí, že dobrovolníci, jež v rámci svých aktivit pracovali s v jiném kulturním prostředí či s jinou výrazně kulturně odlišnou cílovou skupinou, identifikují jako jednoznačný přínos větší *otevřenost a kulturní toleranci*.

„Tolerance různých názorů na nějakou věc, přičemž to nejsou názory typu jaký nový tričko si oblíknout, ale třeba to jestli se hodí jíst maso nebo jestli se hodí sprchovat se bez trika a bez kalhot. K tomuhle tam všichni přistupovali jinak a museli jsme navzájem tolerovat ty kulturní výlevy mezi sebou, což člověka naučí udělat krok zpátky. Že si třeba nesundá trenýrky, když jde do vody, anebo si dá rýži místo masa. Takže ta kulturní stránka je tam nejdominantnější.“

„No a práce s cizincema, tam jsem se naučil asi nejvíc, jak těžký to pro ně může být, čím vším si u nás musí projít, je to takový dobrá zkušenost celkově.“

Dalším výrazným přínosem, který dobrovolníci jmenovali, byla zvýšená odolnost vůči stresu či zátěžovým situacím. Čím náročnější situace jim dobrovolnická zkušenost zprostředkovala, tím odolnější, připravenější a sebejistější se cítili v zátěžových situacích budoucích.

„Myslím, že mě to vytrénovalo, že když se občas něco děje, tak mám pocit, že se vlastně nic neděje, že jsem klidnější, ten práh tolerance se doopravdy asi posunul.“

„To je široká škála věcí co se člověk naučí, taky vyrovnávání se stresem a s náročnými situacemi.“

„Když si člověk zažije takovou extrémní náročnou situaci, tak je to jako zážitek, ze kterého dál čerpá a když se pak ocitne v jiných situacích, třeba pracovních nebo osobních, tak z těch zážitků více čerpá a třeba si uvědomuje i jiný roviny a může zůstat víc v klidu.“

b) Rozvoj konkrétních schopností a dovedností

Pod další tematickou subkategorii byly zařazeny výroky, které se v rámci přínosů pro dobrovolníka vztahovaly ke konkrétním získaným kompetencím, schopnostem a dovednostem. Jednoznačně nejčastějším výrokem, který se mnohonásobně opakoval ve všech rozhovorech, byl *rozvoj komunikačních dovedností*. Jmenovány byly například dovednost argumentace, vyjednávání vlastní pozice, asertivita, rozvoj partnerské komunikace, veřejného vyjadřování, elektronické komunikace a ve spojitosti

s dobrovolnickými aktivitami v jiném jazyce než mateřském dále rozvoj cizojazyčných dovedností.

„Kompetence vyjednat si to místo v pracovním týmu, komunikační dovednosti, argumentace, asertivita.“

„Byla jsem ve skupině, kde se mluví jenom anglicky, takže tam byl už ten přínos naučení se jazyka, což byl benefit, ze kterého těžím neustále, hlavně v práci.“

„Třeba kompetence komunikační. Ta se zlepšuje hlavně v komunikaci s dětmi. To si teprve člověk uvědomí, že když člověk chce se dorozumět s někým nebo chtějí oba, tak se vždycky dorozumí a nezáleží ani na jazyku, jestli ten jazyk je cizí, mateřský nebo dětský nebo dospělácký nebo odborný, prostě když chtějí oba, tak se dorozumí, a když nechtějí, tak to nefunguje ani v mateřském jazyce ani v rodině.“

„Jedna z kompetencí je určitě ta komunikace. Přičemž všude v Evropě, kde jsem byl, se nějak domluvíš, řekneš podstatný jméno, ale v Barmě ne. V Barmě prostě vůbec, tam není ani stejná intonace, artikulace, gestikulace, tam není vůbec vůbec nic, takže komunikovat úplně bez ničeho. Jako vnímat z nějakých vnitřních rovin člověka, nebo já ani nevím, jak jsem to dělal, ale člověk se vždycky nějak domluví a tohle určitě zlepšilo moji schopnost komunikovat bez ničeho. Stejně bych se domluvil, kdyby mi zavázali oči, pusy a ruce a teď musíš vyjádřit, že chceš dojet do středu města, támhle k té pagodě. Asi kreativní komunikace.“

Další stejně výraznou kompetencí, kterou dotazovaní dle svých výpovědí intenzívně rozvíjeli, byla schopnost *spolupráce a práce v týmu*.

„Pak třeba ta spolupráce, ta je samozřejmě všude, kde se potkáš s lidmi. Na táborech je to jasný, ale třeba i v tom Řecku to byl ohromný rozvoj spolupráce, protože tam byly lidi se svým názorem a bylo to o mnoho těžší tu práci koordinovat a něčeho dosáhnout když je tam tolik různých silných osobností.“

„No a ta práce s lidmi je asi všude. To, že je člověk schopen se domluvit a tolerovat cizí názory a nemusí si pořád prosazovat svojí a nevadí mu, když mu nevyjde to, co chtěl on, a tak jako přizpůsobit se a zároveň trochu vést ten dav okolo sebe, což je potřeba všude.“

Na jmenovanou spolupráci s ostatními v naprosté většině výpovědí přímo navazovalo zlepšení *organizační schopností*, včetně plánování činností, schopnosti organizovat si vlastní práci a delegovat kompetence na druhé.

„Takže hlavně po té informační rovině a pracovat s informacemi. Plánovat, organizovat si ty věci. Dostaneš se do situace, která je pro tebe nějakým způsobem nová, a teď si musíš naplánovat, jestli zajdeš nejdřív na intervizi za pracovníkem, poslánět si informace, rozšiřuje ti to tvoje dovednosti, obzory, protože musíš čerpat nové informace.“

„A taky mi to zlepšilo manažerské dovednosti jako organizace práce, delegování kompetencí, jasné vyjadřování, rétoriku při veřejných vystoupeních.“

„Veškerou komunikaci s těmi kavárnami, všechny je obvolat, rozvézt kasičky, udržovat s nimi neustálý kontakt, počítat ty peníze a ještě jsme k tomu zajišťovali doprovodný program. Takže určitě mi to dalo nějakou schopnost organizace práce.“

Neméně důležitý význam byl účastníky připisován i nárůstu *pocitu vlastní odpovědnosti*.

„Rozhodně mě to dovedlo k tomu být schopná a ochotná přijímat odpovědnost, to se podle mě taky člověk musí učit, to není nic, co máš.“

„A zároveň tábor mi dal hodně smysl zodpovědnosti, přičemž tam je to, že máš pod sebou 12 malých dětí a za každý krok, který oni udělají máš zodpovědnost ty, takže když si bodnou hřebík do nohy, tak to byla tvoje chyba, že si neprosmejčil cestu před nimi.“

V neposlední řadě, část dotazovaných, která se věnovala dobrovolnickým aktivitám s dětmi, jmenovala *rozvoj kreativity a rodičovských kompetencí*.

„Pak rozhodně kreativita. To je zase věc, kterou se člověk učí od dětí nebo měl by se snažit ji nezapomenout, protože je kreativita zabíjená školou, toho se silně zastávám. Dítě se rodí jako kreativní jedinec a společnost se ho snaží vtlačit do nějaké normy a potlačit tu jeho kreativitu.“

„Rozhodně schopnost improvizace a kreativity. Člověk se naučí, jak bez přípravy zabavit bandu dětí s nulovým vybavením, aniž by měl cokoliv k dispozici“

„Pak taky myslím si, že budu dobrej táta. A doufám v to. Takže se těším na rodičovství třeba, protože si myslím, že s děčkama mi to jde a doufám, že budou šťastný mít takovýho tátu, jako jsem já.“

Pokud měli dobrovolníci zkušenost s aktivitami s *osobami s nějakým druhem postižením*, často komunikovali, že jim to pomohlo k odstranění strachu z kontaktu s danou skupinou osob a zároveň jim to vytvořilo i určité dovednosti, jak k těmto osobám přistupovat.

„Pak také schopnost práce s hendikepovanými nebo to porušení toho stigma, že se jich vlastně člověk potom mnohem míň bojí nebo se jim přiblíží. A myslím si, že se to pak přenáší do víc úrovní.“

c) Sociální aspekty činnosti

Poslední subkategorie k tématu dobrovolnických přínosů se věnuje výroky souvisejícím s benefity, jež měli pro dotazované sociální rozměr. Majoritně se hovořilo především o 2 tématech a to byl zisk zkušeností a sítě nových kontaktů.

Zisk nových zkušeností byl v rámci všech rozhovorů obrovské téma, které je provázelo po celé jejich délce. Dotazovaní je interpretovali jako zcela zásadní a formující pro ně samotné a často zmiňovali, že řadu z nich by pravděpodobně jiným způsobem nezískali v průběhu celého života, popřípadě rozhodně ne v tak nízkém věku. Oblastí zkušeností byla celá řada, ale nejvýrazněji se v rozhovorech objevovaly zkušenosti získané do profesního života, jako výběr profesní orientace, získání pracovních návyků či nácvik pracovního fungování.

„Určitě zkušenosti. Jako že jsem si utvořila představu, jak to jednou bude asi fungovat v práci, protože se naučíš spoustu věcí. A pomohlo mě to nasměrovat profesně. Protože jsem měla možnost si vyzkoušet ty věci a mohla jsme si říct, tohle dělat chci a tohle dělat nechci. Tím že máš možnost si to vyzkoušet jakoby nanečisto, tak odpadají takový věci, jakože nastoupíš do práce a pak výpověď. Možná si i sám líp uděláš představu, čeho jsi schopný, a čeho nejsi schopný a co tě baví a co tě nebaví. Takže obecně mi to rozhodně pomohlo utvořit představu, kde se můžu uplatnit a jestli to co chci, je to, co dokážu.“

„Jako určitě mě to nasměrovalo profesně, ale to bylo spíš tím, že to se mnou rezonovalo, protože to ve mě už vnitřně bylo, že člověk najde něco, co ho instantně baví a ví, že mu to asi půjde.“

„Doted' z toho čerpám, je to vlastně většina mých silných zážitků. Kdyby mi někdo řekl, co jsi prožila za posledních pět, šest let, tak určitě ta dobrovolnická činnost je tam extrémně významná, vlastně významnější než jakákoliv jiný činnosti.“

„Profesnímu rozvoji to pomohlo samozřejmě. Pořád nový zkušenosti.“

Druhá významná skupina výroků se týkala zisku *nových kontaktů, přátel i příležitostí*. Respondenti často spojovali rozšíření sítě kontaktů rovněž s profesními přínosy a kladně hodnotili propojení se s komunitou stejně smýšlejících lidí, kteří mají podobné zkušenosti.

„Zároveň je z toho spousta hezkých kontaktů, protože se sejde skupina lidí, která smýšlí víceméně podobně, a tím jsem si udělal kamarády napříč celým světem, ke kterým bych se určitě normálně nedostal, takže za to jsem taky hrozně vděčný.“

„Jinak mi to přineslo spoustu příležitostí. Jakmile se do toho člověk jednou dá a dostane se do té komunity, už se to pořád nabaluje a jedna příležitost střídá druhou, potkáváte neustále nové lidi, a když se nebojíte kývnout, dostáváte se pořád k novým projektům. Přineslo mi to tak i spoustu kontaktů, které mám dodnes. Ze kterých těžím dodnes.“

III. Úskalí plynoucí z výkonu dobrovolnické činnosti

Tato kategorie je spojena s výroky výzkumu, jež se vztahovali k úskalím, jež jsou pro dobrovolníky spojena s jejich činností. V porovnání s předchozími tematickými oblastmi, nebyla tato kategorie tolik obsáhlá. Pokud dobrovolníci vůbec identifikovali nějaká úskalí, dala se podřadit pod jednu z následujících subkategorií:

a) Rizika dobrovolnictví

První subkategorie charakterizují výpovědi, jež se vztahovali k obecným rizikům dobrovolnické činnosti, podle samotných dobrovolníků. Shodně se zde objevilo jediné téma a tím je *nastavování hranic*. Ať už se jedná o hranice vztahu mezi dobrovolníkem a příjemcem pomoci, hranice objemu času, který chce dobrovolnické aktivitě věnovat

popřípadě hranice respektování a potlačování svých vlastních potřeb v rámci činnosti. Ukázalo se, že pokud měli dobrovolníci v rámci dané dobrovolnické aktivity nějakou formu supervize či podpory ze strany organizace, dokázali si s těmito nástrahami poradit mnohem snadněji a hranice ve spolupráci s podporou stanovit a udržet. Na druhou stranu při činnostech, kde žádná forma podpory ze strany organizace nebyla, si tímto mnohdy nepříjemným procesem museli dobrovolníci projít sami a nakonec to zvládli. Ačkoliv se shodně domnívají, že za nějaké formy podpory organizace by proces nastavování hranic zvládli lépe a rychleji, ve výsledku hodnotí větším přínosem pro sebe samotné, právě skutečnost, že si nepříjemnými pocity prošly sami a už by to znovu takto nedopustili.

„Co se tam jako objevuje, protože těch dobrovolníků moc není, tak dát si pozor na podat prst a utrhnou celou ruku. Myslím si, že to je velký riziko dobrovolnictví, že tě ten systém hrozně rychle sežere a vyčerpá, a pak tě to vyplivne. Ty máš nějakou představu, že do toho budeš něco investovat, ale musíš si ohlídat, že do toho opravdu investuješ jen to, co do toho investovat chceš.“

„Pak už jsem si říkala, že je to svým způsobem i nezdravý, že kdybych to dokázala nastavit na začátku, jako „hele teď se potřebuju najíst“ apod. a ona byla pak nepříjemná, tak si člověk může vyjasnit, že já jsem tady přece s vámi, protože tady chci být a ne že já jsem jako asistent a musím všechno zvládnout, nastavit ty hranice, ale na to jsem podle mě tenkrát neměla dostatečnou vyspělost. Ale zas mi to přineslo to, že bych si to už dneska nenechala od nikoho líbit.“

b) Osobní ztráty

Druhá subkategorie byla takto nazvána, neboť se vztahuje k výrokům, kde dobrovolníci přímo hovoří o něčem, co jim osobně dobrovolnická zkušenost vzala. V tomto případě se jednalo až na výjimky o dvě větší skupiny témat. Jednalo se o téma času a možností o poté o ztrátu referenční skupiny či nějaké komunity.

Pokud dobrovolníci hovořili o ztrátách v podobě času, bylo to nejčastěji v kontextu náročnosti konkrétních aktivit. Pokud se jim člověk chtěl věnovat pořádně, *zabírá to spoustu času*. I proto naprostá většina všech dotazovaných spojuje dobrovolnickou činnost s časem studií, ať už středoškolských, či vysokoškolských. Přesto však, v souladu

s výpověďmi z I. kategorie, hodnotí tyto časové ztráty pozitivně, neboť považují dobrovolnictví za smysluplné využití volného času.

„Obecně, asi jako každý člověk, bych měl začít tím, že ho to obírá o čas, přece jenom, ten je tak nějak omezený pro každého. A maximálně, že člověk minul nějaké potenciální možnosti, o kterých ale neví.“

„No určitě obere o čas. Člověk musí fakt dělat, protože toho času je omezeně.“

„Naučilo mě to, že tvůj čas má nějakou hodnotu, tvoje snaha, tvoje energie, vytížení, zaměstnání, že to něco stojí, není to zadarmo a minimálně si toho člověk má vážit.“

Druhým tématem v této podkategorii byla *ztráta konkrétních osob, skupiny či komunity*. Respondenti se často vyjadřovali, že je velice těžké o dobrovolnické zkušenosti mluvit a sdílet tyto zážitky s lidmi, kteří podobnou zkušenost nemají. Z části vyjadřovali lítost nad tím, že jde o natolik nepřenositelné zkušenosti, že pokud je někdo nezažije také, je velice obtížné je komunikovat. Proto dobrovolníci často pociťují směřem od lidí bez podobné zkušenosti neporozumění a určité bariéry, ať už jde o jejich vrstevníky nebo členy rodiny. Zároveň tyto bariéry vedoucí až k vyčlenění navyšuje skutečnost, pokud se dobrovolník věnuje činnosti nebo cílové skupině, která je v jeho komunitě vnímána jako kontroverzní. Přestože v předchozích výpovědích dotazovaní vyzdvihovali přínos nových přátel a kontaktů, pro polovinu z nich tyto zisky nevyváží původní ztrátu. I tak, ale hodnotí činnost pozitivně a jednoznačně svého rozhodnutí nelitují.

„Můžeš přijít o nějakou referenční skupinu do který patříš, protože pro ně nebude pochopitelný, že děláš nějakou práci s bezdomovcema, feťákama, dětma nebo umírajícíma. Já jsem se třeba takhle z jedné skupiny vyloučila, protože ty vazby se rozvolní, už není čas se vídat. A samozřejmě jsem získala vazby nový, ale nevyvážilo to tu ztrátu, mrzelo mě to, že jsem přišla o skupinu fajn lidí.“

„Osobně bych řekla, že vnímám tu náročnost, která občas neměla kam být ventilovaná. Ve výsledku se to u mě přetvořilo v to, že o některých zážitcích nemusím mluvit, protože je lepší nechat si je pro sebe, ale pak to právě byla třeba nějaká bariéra mezi okolím a mnou. A zároveň když se mi ty moje cesty nasčítaly, tak jsem měla pocit, že je to trochu i chlubení. To okolí to vnímá dost citlivě, takže jsem se naučila o těch zážitcích nemluvit vůbec, což mě do jistý míry mrzelo.“

„Vždycky je to souboj s předsudky a nevolí lidí, který tomu nerozumí, nechápou to anebo se řídí nějakýma zajetýma myšlenkama, protože dobrovolnická činnost, když je neohodnocená, tak je samozřejmě vnímaná jako podřadná a nezajímavá a nehodná tvého zájmu. Pořád se setkávám s nevolí společnosti a některých „kamarádů“ a jsem kvůli tomu i docela ostrakizován, dost mě to vyčleňuje. Musím říct, že když se někde zmíním, že jsem byl v Řecku na dobrovolnickém týdnu pomáhat uprchlíkům, tak jsem okamžitě zařazen do nějaké skupiny „dobroserů“ a „sluníčkářů“ a tak dále, která je vnímaná, samozřejmě taky trošku s podivem, negativně, a tak to je. Takhle jsem ztratil ohromný množství lidí, ale byli to jenom známi.“

Přes všechna výše uvedená úskalí, naprosto shodně všichni dotazovaní hodnotí dobrovolnictví jako jednoznačně pozitivní, užitečnou a potřebnou zkušenost do života, především v mladém věku, kde veškerá negativa jsou vždy převážena větším množstvím přínosů.

„Já myslím, že každá takováhle zkušenost člověku spíš přidá, než ubere. Myslím, že ani neexistuje ta možnost, že by to člověku něco vysloveně ubralo, kromě alternativy, že mohl dělat jinou dobrovolnickou činnost, která by ho posunula třeba dál.“

„Myslím, že je hrozně důležitý, aby se o dobrovolnictví vědělo, aby se komunikovalo, protože kdyby třeba ke mně nepřišla ta nabídka, tak já bych se dobrovolníkem asi nikdy nestala. Určitě má smysl tu myšlenku šířit, protože si myslím, že to může obohatit nejen člověka, který do toho vstoupí, ale i ve smyslu toho pošli to dál, se na něj může nabalit spousta dalších.“

„Považuju dobrovolnickou zkušenost za dobrou a důležitou do života. Prostě tě připraví na to, abys byla dobřej člověk, abys cítila nějak sociálně, abys chápala svět v souvislostech a dokázala být prospěšným článkem ve společnosti.“

5.5 Diskuze – interpretace dat

Tato kapitola poskytne shrnutí výzkumných zjištění v podobě zodpovězení stanovených výzkumných otázek. Dále bude věnována pozornost shrnutí výsledků předkládaného výzkumu a současně jejich uvedení do souvislosti s teoretickou částí této práce. Výsledky výzkumu budou diskutovány ve spojitosti s výzkumnými otázkami.

5.5.1 Odpovědi na výzkumné otázky

Výzkumná otázka č. 1: Jaký význam připisují dobrovolníci samotnému výkonu dobrovolnické činnosti?

Výzkum ukázal, že podstatu dobrovolnictví participanti spatřují v konání prospěšné činnosti bez nároku na finanční odměnu, jež má viditelný dopad na určitého jedince či společnost, a která jim poskytuje pocit uspokojení a možnost seberozvoje. Zároveň je pro ně prostředkem ke smysluplnému trávení volného času a ke komunikování vlastních postojů a hodnot vnějšimu světu.

Výzkumná otázka č. 2: Jaké přínosy plynoucí z dobrovolnické činnosti jedinec subjektivně vnímá pro jeho vlastní rozvoj?

Účastníci výzkumu komunikovali obrovské množství přínosů pro jejich vlastní osobnostní a sociální rozvoj. Nejčastěji se objevovalo formování hodnotové orientace, otevřenost a tolerance vůči ostatním, rozvoj empatie a porozumění či posílení frustrační tolerance a resilience. Výzkum ukázal, že v oblasti sociální má největší význam získávání nových a často neobvyklých, jinak těžko přístupných zkušeností. Dále rozšiřování nových obzorů, získávání nových kontaktů a komunity s podobnou názorovou základnou. Jako velice výrazný přínos byl identifikován profesní rozvoj dobrovolníků – pomoc při volbě profesní orientace, „osahání“ si konkrétních pracovních činností, získání pracovních návyků a hodnotných dovedností. Mezi získané kompetence, jež byli uváděny jako nejvýznamnější patřila schopnost komunikace a spolupráce, dále organizační a plánovací dovednosti, kreativita či pozitivní přístup k dětem nebo osobám s postižením.

Výzkumná otázka č. 3: Vnímá jedinec nějaká úskalí plynoucí z jeho vlastní dobrovolnické činnosti?

Participantů výzkumu identifikovali majoritně 3 úskalí dobrovolnické činnosti. Nejpodstatnějším z nich byla problematika nastavování hranic při dobrovolnické práci samotným dobrovolníkem. Jedná se především o vztahové hranice ve smyslu dobrovolník-klient a dále hranice vlastních limitů, tedy kolik práce je dobrovolník schopen a ochoten odvést a nakolik je v pořádku potlačovat své vlastní potřeby v zájmu jiných. Další dvě úskalí spojuje pocit ztráty pro samotného dobrovolníka, nicméně tyto ztráty nejsou ve výsledku hodnoceny negativně. Je třeba se ovšem připravit, že výkon dobrovolnické činnosti dobrovolníka bezpochyby připraví o určité množství času, a dle výpovědí respondentů pravděpodobně vytvoří bariéry mezi ním a lidmi z jeho okolí, kteří nesdílí stejné názory či zájmy, případně mohou dobrovolníka připravit o některou referenční skupinu či komunitu, do které patřil.

5.5.2 Diskuze výzkumných zjištění

Než přistoupíme k diskuzi zjištěných dat, je třeba zdůraznit, že tématu formování osobnosti prostřednictvím dobrovolnictví nebyla zatím věnována velká pozornost z hlediska vědeckých studií, v České republice zvláště. Pozitivní perspektivu poskytuje fakt, že je nyní možné se s tímto tématem setkat v příspěvcích na místních konferencích mezinárodního formátu (viz. například Marková, 2017), nicméně i tyto příspěvky čerpají svá data z případných výzkumů zahraničních, kterých rovněž není mnoho. Pokud se výzkumy v České republice dobrovolnictví věnují, jsou zaměřeny k tématům motivace vedoucí k dobrovolnictví či se snaží o typologii dobrovolníků.

Porovnáme – li zjištění k výzkumné otázce č. 1 - jaký význam připisují dobrovolníci samotnému výkonu dobrovolnické činnosti – s definicemi z kapitoly 4.1, shodnými body ve významu dobrovolnictví jsou výrazy obecně prospěšná činnost bez nároku na odměnu a činnost ve volném čase. Tyto charakteristiky zahrnuje většina mnou objevených definic dobrovolnictví napříč odbornou literaturou. Poukázala bych na skutečnost, že tyto definice hovoří o odměně, často však bez přívlastku finanční, což považuji za klíčové. Všichni respondenti mého výzkumu uvedli, že jde o činnost, za kterou nenáleží finanční odměna, avšak proto, aby se činnosti byli ochotni věnovat, jisto odměnu vyžadují. V tomto případě se však jedná o odměnu ve formě pozitivní zpětné vazby, kladného ohodnocení, pocitu užitečnosti či naplnění nebo případného nabytí konkrétních zkušeností, která je pro ně nezbytná. Nepomíjeme také fakt, že řada

dobrovolnických programu je založena na principu poskytnutí dobrovolnické práce výměnou za ubytování a stravu v místě činnosti. Z těchto důvodů si myslím, že by bylo na místě v tomto ohledu definice zpřesnit. S ohledem na výsledky šetření musím také rozporovat citaci o nevyžádané odměně z kapitoly 4.1: „*To, že odměna není materiální, ještě nic neznamena. Dobrovolník dostane svoji odměnu, i kdyby ji nechtěl (např. ve formě uznání od ostatních)*“.⁸² Výpovědi účastníků výzkumu zpochybnil, že by pozitivní zpětná vazba byla automatická a přicházela i v případě, že by o ni dobrovolník nestál. Naopak mimo dobrovolnické prostředí je velice těžké dosáhnout uznání za svou dobrovolnickou činnost a samotní aktéři se setkávají spíše v lepším případě s nepochopením a v tom horším s izolací.

Faktorem, který se do odborných vymezení nepromítá vůbec, je dobrovolníkovo subjektivní vnímání činnosti. A to jak výše zmíněný pocit smysluplnosti, který se ukázal jako kritický pro oboustranně prospěšnou dobrovolnickou zkušenost, tak vnímání dobrovolnictví jako způsobu sebevyjádření a prostředku ke komunikaci vlastních hodnot. Oba dva tyto faktory ve vymezeních dobrovolnictví naše odborná literatura opomíjí, přestože pro dobrovolníky mají zásadní význam

Zjištění souvisejí s výzkumnou otázkou č. 2. - jaké přínosy plynoucí z dobrovolnické činnosti jedinec subjektivně vnímá pro jeho vlastní rozvoj – můžeme porovnávat s uvedenými daty ze studií v kapitole 4.3. Provedené výzkumné šetření se shoduje se zahraničními studii v oblastech profesního rozvoje, pracovních dovedností a zvýšeného potenciálu pro trh práce a dále v oblasti rozvoje sociálních dovedností, budování nových kontaktů a vazeb a získávání cenných životních zkušeností. V neposlední řadě i zahraniční výzkumy hovoří o hluboké pocitu smyslu, jež dobrovolnictví umožňuje.

Toto výzkumné šetření nebylo zaměřeno na zjištění zdravotních benefitů, ať už po fyzické či psychické stránce, a proto není možné porovnat tato data se zahraničními studii, které této oblasti věnují v rámci benefitů poměrně široký prostor.

---

⁸² HLADKÁ, Marie. Význam dobrovolnictví jako specifického lidského zdroje. In: *Aktuální otázky sociální politiky 2008 – teorie a praxe* [online]. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2008, s. 20-27 [cit. 2017-07-06]. Dostupné z: https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/38561/HladkaM_VyznamDobrovolnictvi_2008.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Naopak bych chtěla poukázat na spojitost výsledků zaměřených na výzkumnou otázku č. 2 a cílů a funkcí výchovy z kapitoly 3. Začněme už zmíněnými 4 pilíři dle organizace UNESCO, jež by měla výchova obsáhnout:

- **Učit se poznávat** – osvojovat si vědomosti a zároveň samotné nástroje poznávání
- **Učit se jednat** – získávat praktickou dovednost „jak na to“
- **Učit se žít společně** – rozvíjet spolupráci, upevňovat lidské vztahy a umět řešit problémy
- **Učit se být** – rozvíjet vlastní vnitřní kvality a odpovědnost za svůj život,⁸³

Ve srovnání s přínosy formulovanými v rámci tohoto výzkumu samotnými dobrovolníky nelze nevidět shodné prvky. Každý z výše uvedených prvků je obsažen ve výsledcích provedeného šetření.

Znovu také zopakujme uvedené funkce výchovy z kapitoly 3:

1. **Translačně-transformační funkce:** Souvisí s kontinuitou vývoje společnosti. Jedná se o kulturní přenos, obohacování kultury prostřednictvím výchovně-vzdělávacího procesu.
2. **Komunikačně-kooperativní funkce:** Má vliv na procesy dorozumívání a spolupráce. Usnadňuje oba procesy a přispívá k jejich kvalitě, a tím zpětně zasahuje do systému sociálních vazeb.
3. **Socializační funkce:** Modifikuje, prohlubuje a posouvá kvalitativní rovinu socializačního procesu.
4. **Kultivační funkce:** Naplňuje se především v procesu vzdělávání člověka, kde dochází k přijímání, zhodnocování, přepracování všech informací a k vytváření předpokladu pro jejich přenos do praxe.
5. **Ekonomicko-kvalifikační funkce:** Zahrnuje vytváření předpokladu pro další rozvoj hospodářství v podobě přípravy kvalifikovaných pracovních sil.⁸⁴

Obsah všech těchto funkcí opět bez výjimky naplňují získaná data výzkumného šetření. Zároveň porovnáme-li i klíčové kompetence, kterých se v rámci RVP snaží

---

⁸³ Srov. *Učení je skryté bohatství*. Zpráva Mezinárodní komise UNESCA „Vzdělání pro 21. století“. 1997 in HÁJEK, Bedřich, a kol. *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT, 2004. 120 s. ISBN 8086784061. Str. 84-85

⁸⁴ KRAUS, Blahoslav. *Teorie výchovy*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2006. Str. 5

formální vzdělávání dosahovat a participantů formulované kompetence získané prostřednictvím dobrovolnické činnosti, opět nalezneme shodu. Lze tedy vyvodit závěr, že dobrovolnictví je založeno na shodných principech s výchovnou činností a může pomoci dosahovat vytyčených výchovných cílů. Z tohoto závěru usuzují, že má dobrovolnictví obrovský potenciál pro výchovnou činnost, speciálně ve formálních institucích. A dle mého názoru by v rámci moderních výchovných směrů mělo být zavedeno jako praktická součást běžné výuky ve školách.

Výzkumná otázka č. 3 - vnímá jedinec nějaká úskalí plynoucí z jeho vlastní dobrovolnické činnosti – byla v rámci šetření jednoznačně zodpovězena a bohužel nejsou k dispozici žádná další data z jiných šetření, která by umožňovala srovnání zjištěných výsledků. Ukázalo se, že v rámci profesionálního dobrovolnictví, hraje svou roli podpora a provázení dobrovolníků ze strany organizace či mentora, především v oblasti nastavování hranic. Zjištění, že dobrovolnická činnost je časově náročná a dobrovolníka připraví o množství času, není nijak překvapivé, a i samotní dobrovolníci jsou na tento fakt dopředu připravení. Je však třeba vždy brát v úvahu, jak velké množství tohoto času chtějí činnosti doopravdy věnovat a této hranice se důsledně držet. Naopak zjištění, že dobrovolnická aktivita může dobrovolníka připravit o přízeň vrstevníků, porozumění jeho okolí či místo v určité skupině lidí, pro mě bylo překvapující. Ilustruje dle mého názoru stále ještě většinový postoj české společnosti k dobrovolnictví a obecně prospěšné činnosti a reflektuje jak nízký kredit a uznání naše společnost a její instituce bohužel dobrovolnictví v současnosti připisují.

Samozřejmě jsem si vědoma limitů výzkumných zjištění v rámci této práce, neboť šetření probíhalo na omezeném výzkumném vzorku a kvalitativní výzkum je vždy ovlivněn subjektivní interpretací. Přesto jsem přesvědčena, že výzkumná zjištění mohou být podnětným podkladem pro další zkoumání, popřípadě ověření hypotéz v rámci kvantitativního šetření.

6 Závěr

Předkládaný výzkum v souladu se stanovenými cíli poukázal na řadu výchovných aspektů, pro které jsou dobrovolnické projekty přínosem, především v oblasti formování osobnosti. Celá tato práce měla za cíl zmapovat a vyzdvihnout výchovné a vzdělávací aspekty dobrovolnictví a poukázat na potenciál osobnostně sociálního rozvoje samotných dobrovolníků skrze jejich účast na dobrovolnických aktivitách. Teoretická část poskytla vhled do problematiky formování osobnosti, pojetí a vývoje výchovy a v neposlední řadě nabídla kontext k současnému stavu dobrovolnictví a jeho možností. Zjištění výzkumu na tuto teoretickou základnu navazují a rozkrývají přínosné aspekty dobrovolnické práce, související jak s problematikou rozvoje osobnosti, tak s výchovně vzdělávacím potenciálem samotného dobrovolnictví.

Provedený výzkum i přes své limity prokázal, že správně vybraná dobrovolnická činnost je oboustranným přínosem, nejen pro cílovou skupinu na níž je aktivita zaměřena, ale i pro samotného dobrovolníka, který ji realizuje. Zároveň zjištění dokazují, že skrze dobrovolnictví lze dosahovat obdobných cílů v oblasti klíčových kompetencí, jako na úrovni formálního vzdělávání. Jsem toho názoru, že dobrovolnická činnost je významnou součástí občanské společnosti a její odpovědnosti, a proto by jí ve společnosti měla být připisována výrazně větší hodnota. V okamžiku, kdy bude dobrovolnictví ceněno i veřejně uznávanými autoritami i institucemi, získá si tato činnost mnohem více příznivců a je to krok na cestě k rozvoji občanské odpovědnosti. České vzdělávací instituce, především vysoké školy, by měli stejně jako v zahraničí připisovat zvláštní kredit uchazečům a studentům za jejich dobrovolnické aktivity, k těmto činnostem studenty vést a jejich aktivitu oceňovat. Ale pokud chceme vychovat novou generaci, který bude jednou považovat dobrovolnictví za běžnou součást života v komunitě a ve společnosti, je třeba aby s výchovou k dobrovolnictví začaly už školy základní a své žáky aktivně zapojovali do vodných dobrovolnických aktivit. Předkládaný výzkum ukazuje, že tento krok by formální výuku vhodně doplnil a mohl by být jedině přínosem nejen pro školu a její komunitu, ale především pro samotné žáky. Neboť slovy Seneky ml.: *„člověk je zrozen ke vzájemné pomoci.“*

Věřím, že tato práce byla přinejmenším inspirací pro další zkoumání potenciálu dobrovolnických programů, a především pro možné praktické kroky, jak dobrovolnictví ještě více využít ve prospěch celé společnosti.

7 Seznam použitých zdrojů a literatury:

BĚLECKÝ, Zdeněk. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání*. V Praze: Výzkumný ústav pedagogický, 2007. ISBN 978-80-87000-07-6.

BRUMLOVSKÁ, Tereza a Gabriela MÁLKOVÁ. *Mentoring: výchova k profesionálnímu dobrovolnictví*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-772-5.

CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Vybrané kapitoly psychologie osobnosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3518-3.

ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1993. 415 s. ISBN 80-706-6534-3.

DRAPELA, Victor J. *Přehled teorií osobnosti*. 5. vyd. Přeložil Karel BALCAR. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-505-9.

FRANKL, Viktor Emil. *Člověk hledá smysl: úvod do logoterapie*. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 1994. Psychoterapie. ISBN 80-901601-4-X.

HÁJEK, Bedřich, a kol. *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT, 2004. 120 s. ISBN 8086784061

HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál, 2004. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-888-0.

JOKLOVÁ, Klára. *Předpoklady dobrovolníků pro práci s ohroženou mládeží v projektu Lata*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

KRAUS, Blahoslav. *Teorie výchovy*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2006.

KREJČOVÁ, Věra, ed. *Aktuální témata výchovy a vzdělávání ve škole: texty pro studijní disciplínu Teorie výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. ISBN 80-7041-391-3.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Psychologie zdraví*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-568-4.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.

MLČÁK, Zdeněk. *Prosociální chování v kontextu dispozičních aspektů osobnosti*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7368-857-8.

MUCHOVÁ, Ludmila. *Morální výchova v nemorální společnosti?*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2015. ISBN 978-80-7325-386-8.

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1680-5.

NAKONEČNÝ, Milan.: *Sociální psychologie*. 1.vyd. Praha:Academia, 1999. ISBN 80-200-0690- 7.

OLIVAR, Roberto Roche. *Etická výchova: Učeb.texty pre vyučovanie predmetu .. na zákl.a stred.školách*. Bratislava: Orbis pictus istropolitana, 1992. ISBN 80-7158-001-5.

PAUKNEROVÁ, Daniela. *Psychologie pro ekonomy a manažery*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2012. Management (Grada). ISBN 978-80-247-3809-3.

PETRUCIJOVÁ, Jelena a Jaromír FEBER. *Svět duchovní kultury (filozofická analýza institucionalizovaných forem): World of spiritual culture (philosophical analysis of its forms)*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-770-0.

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd., V Grada Publishing 2. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3133-9.

SRB, Vladimír a Jakub ŠVEC. *Jak na osobnostní a sociální výchovu?: výchozí příručka k metodikám OSV*. Praha: Projekt Odyssea, 2007. ISBN 978-80-87145-00-5.

STROUHAL, Martin. *Teorie výchovy: k vybraným problémům a perspektivám jedné pedagogické disciplíny*. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4212-0.

ŠTRÉBLOVÁ, Miroslava. *Vybrané kapitoly z pedagogiky: informace, výchova, pedagogika*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-669-7.

ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. *Základy pedagogiky*. Praha: Vydavatelství VŠCHT, 2005. ISBN 80-7080-573-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VALENTA, Josef. *Didaktika osobnostní a sociální výchovy*. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4473-5.

VOKÁČ, Petr. *Školský zákon: zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání*. 6., přepracované vydání. Třinec: Resk, spol. s r.o., 2016. ISBN 978-80-87675-13-7.

Všeobecná deklarace lidských práv. V Praze: Informační centrum OSN, 2014. ISBN 978-80-86348-24-7.

Výchova k občanství: doplňující koncepce k současnému kurikulu. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5830-9.

VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1428-8.

ZÁŠKODNÁ, Helena a Zdeněk MLČÁK. *Osobnostní aspekty prosociálního chování a empatie*. Praha: Triton, 2009. ISBN 978-80-7387-306-6.

Internetové zdroje

BRUMLOVSKÁ, Tereza a Gabriela MÁLKOVÁ. *Typologie dynamiky mentoringového vztahu v programu Big Brothers Big Sisters/Pět P* [online]. Praha [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: <http://www.hest.cz/cdn/public/78-vychova-k-dobrovolnictvi-mentoring-brumovska.pdf>. Výzkumná zpráva.

ČADILOVÁ, Olga. *Sociální učení a zrání* [online]. In: . MŠMT, 2009, s. 6-11 [cit. 2017-06-01]. Dostupné z: http://www.szsmb.cz/admin/upload/sekce_materialy/SOCI%C3%81LN%C3%8D_U%C4%8CEN%C3%8D_A_ZR%C3%81N%C3%8D.pdf

DOSTÁL, Jakub a Marek VYSKOČIL. *Ekonomická hodnota dobrovolnictvá: ADRA ČR za rok 2013* [online]. Praha, 2014 [cit. 2017-07-06]. Dostupné z: http://cvns.econ.muni.cz/prenos_souboru/is/soubory/web/170-adra-zprava-celoročni-final-1.1.pdf. Výzkumná zpráva. Centrum pro výzkum neziskového sektoru.

Etická výchova: Portál pro etickou výchovu ve školách v ČR [online]. 2015 [cit. 2017-6-10]. Dostupné z: <http://www.etickavychova.cz/vize-eticke-vychovy/>

Historie a současnost dobrovolnictví v České republice [online]. In: . Tišnov: Za sebevědomé Tišnovsko, o.s., 2010 [cit. 2017-06-06]. Dostupné z: http://sebevedome.tisnovsko.eu/download/dobrovolnictvi_CR_final.pdf

HLADKÁ, Marie. Význam dobrovolnictví jako specifického lidského zdroje. In: *Aktuální otázky sociální politiky 2008 – teorie a praxe* [online]. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2008, s. 20-27 [cit. 2017-07-06]. Dostupné z: https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/38561/HladkaM_VyznamDobrovolnictvi_2008.pdf?sequence=1&isAllowed=y

KOHOUTEK, Rudolf, Sociální učení. *Psychologie v teorii a praxi* [online]. 2008 [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: <http://rudolfkohoutek.blog.cz/0811/socialni-uceni>

MARKOVÁ, Aneta. Přínosy pro inkluzi. In: *Competent in Volunteering, Competent in Life - International Conference* [online]. Bratislava, 2017 [cit. 2017-06-26]. Dostupné z: http://dobrovolnickecentra.sk/subory/CIVCIL/1_Konference_Bratislava_markova.pdf

Metodický portál Výchova k občanství [online]. 2017 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.vychovakobcanstvi.cz/nase-koncepce?cov=31>

O dobrovolnictví. *Dorovolnik.cz* [online]. 2002 [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: <https://www.dobrovolnik.cz/o-dobrovolnictvi>

PELIKÁN, Jiří. Průcha, J.: MODERNÍ PEDAGOGIKA.: Recenze. *PEDAGOGIKA* [online]. 1998, XLVIII.(1), 84-87 [cit. 2017-06-14]. Dostupné z: http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?attachment_id=2579&edmc=2579.

PODOLSKÁ, Bohuslava. Prosociální výchova? *Učitel'ské noviny* [online]. 2008, (18/2008) [cit. 2017-06-03]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=1091>

Prosociální výchova. *Kabinet etické výchovy* [online]. Hradec Králové: PdF UHK, 2007 [cit. 2017-05-27]. Dostupné z: http://loxias.uhk.cz/kpp/kev/files/2007_03-prosoc-vychova.pdf

Psychologie osobnosti. *Wikisofia* [online]. 2016 [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: https://wikisofia.cz/wiki/Psychologie_osobnosti

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 126 s. [cit. 2017-07-02]. Dostupné z WWW:<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.

SLÁMOVÁ, Petra. *VÝCHOVA DEMOKRATICKÉHO OBČANA: Konkretizace obsahu tematického okruhu Občan, občanská společnost a stát* [online]. Praha: NÚV, 2016 [cit. 2017-07-02]. Dostupné z: <http://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=76550&view=4003>

Strategie celoživotního učení ČR. Praha: MŠMT, 2007. Dostupné také z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>

Volunteering and its Surprising Benefits: How Giving to Others Makes You Healthier and Happier. *HelpGuide.org* [online]. 2015 [cit. 2017-06-06]. Dostupné z: <https://www.helpguide.org/articles/healthy-living/volunteering-and-its-surprising-benefits.htm>

Vývoj legislativní úpravy dobrovolnictví v zahraničí a v České republice. *MVCR* [online]. 2008 [cit. 2017-07-05]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/vyvoj-legislativni-upravy-dobrovolnictvi-v-zahranici-a-v-ceske-republice.aspx>

WILSON, John a Marc MUSICK. The effect of volunteering on the volunteer. *Law and Contemporary Problems* [online]. 1999, **62**(4), 141-168 [cit. 2017-07-06]. Dostupné z: <http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1150&context=lcp>

Začátky dobrovolnictví v ČR. *Dobrovolník.cz* [online]. 2002 [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: <https://www.dobrovolnik.cz/zacatky-dobrovolnictvi-v-cr>

Dostupné z: http://dobrovolnickecentra.sk/subory/CIVCIL/1_Konferenc_Bratislava_markova.pdf

8 Seznam obrázků:

Obrázek 1	Vztahy Ego s vnitřními a vnějšími činiteli osobnosti	11
Obrázek 2	Maslowova pyramida potřeb	17
Obrázek 3	Lewinova topologická struktura osobnosti.....	17

9 Seznam příloh

Příloha 1 – Osnova polostrukturovaného rozhovoru

Příloha 2 – Přepis rozhovoru č. 1

Příloha 3 – Přepis rozhovoru č. 2

Příloha 4 – Informovaný souhlas pro participanty výzkumu

Příloha 1 – Osnova polostrukturovaného rozhovoru

1. Můžeš na začátek popsat svoje dosavadní dobrovolnické zkušenosti? Kde si působil a jak dlouho, kdo byla cílová skupina apod.
  - 1.1. Která pro Tebe byla nejvýznamnější a proč?
2. Co pro Tebe představuje dobrovolnictví?
3. V čem vidíš přínosy pro tebe samotného, které podle Tebe plynuly přímo z Tvé dobrovolnické činnosti?
  - 3.1. Jaký to pro Tebe mělo význam?
  - 3.2. Vnímáš nějaké důsledky pro svůj současný život?
4. Dokázal bys formulovat nějaké konkrétní kompetence, které Ti dobrovolnická zkušenost pomohla vytvořit? Co ses naučil nového?
  - 4.1. Proč zrovna tyhle kompetence považuješ za důležité?
5. Existuje naopak něco, co Ti dobrovolnická zkušenost vzala? Vnímáš nějaká úskalí dobrovolnické práce?
  - 5.1. Jaký to pro Tebe mělo význam?
  - 5.2. Vnímáš nějaké důsledky pro svůj současný život?
6. Považuješ obecně dobrovolnickou činnost za dobrou zkušenost do života? A Proč?
7. Je ještě něco, co Tě napadá a neměl si to prostor dosud říci? Chtěl bys k rozhovoru ještě cokoliv dodat?

Příloha 2 - Přepis rozhovoru č. 1

1. Můžeš na začátek popsat svoje dosavadní dobrovolnické zkušenosti? Kde si působil a jak dlouho, kdo byla cílová skupina, měl jsi přístup k nějaké formě vzdělávání/podpory/intervize apod.?

Tak postupně, já jsem asi nejčastěji jezdila přes sdružení dobrovolníků. Vždycky se vytvoří nějaká skupina, která jede na určité místo, společným jazykem je nejčastěji angličtina. Moje první zkušenost byla v 15 letech v Německu, tenkrát to bylo schválně Německo, protože je to blízko a vlastně mě tam odvezli rodiče. Tím, že byl člověk takhle mladý, tak tam v podstatě nemohl člověk pořádně nic dělat. Byly to v podstatě vždy environmentální projekty, Takle první zkušenost byla se skupinou 12 lidí, kdy jsme se starali o jeden statek, kde fungovala určitá komunita lidí a potom jsme vlastně fungovali na vesnici a vypomáhali jsme s různými drobnými věcmi výměnou za ubytování a stravu, hradili jsme si jenom dopravu. A stejně jsem potom absolvovala další rok, vždycky jsem to vyplnila o prázdninách. Stejně jsem jela takhle v 16 a pak už mi Německo připadalo moc blízko, tak jsem jela do Portugalska a pak jsem se chtěla podívat i mimo Evropu, takže jsem jela do Brazílie, kde to bylo speciální v tom, že jela jen skupina českých dobrovolníků a jeli jsme do Bataypory, což je město, které založil Jan Antonín Baťa, a jeli jsme tam oživit českou kulturní tradici. A to bylo výborný, protože to člověk spojil i s dovolenou, což byl dobrý přístup, že jsem se dostala i k lidem, poznala jsem místní kulturu a zároveň to pro mě byla možnost cestovat.

Jak dlouho trvaly jednotlivé workcampsy?

Přímo ten workcamp byl většinou 2týdenní, vlastně i z toho důvodu, aby tam jezdili lidé, co mají práci a mohli si vzít dovolenou, takže nikdy to nebylo delší. Ale potom jsem si to třeba prodlužovala o týden jen na cestování. Ale dá se přes ně vlastně vyjízďet na nějakou delší dobu, ale to je limitováno tak, že to potom nesmí být kratší než 3 měsíce, což si většina lidí nemůže dovolit.

Mezitím jsem vlastně v 18ti nastoupila do organizace, kde jsem pomáhala nevidomému páru. Původně jsem vlastně hledala brigádu a náhodou jsem narazila na tuhle organizaci, které dnes už nefunguje, a hledalo dobrovolníka pro pomoc nevidomým lidem. A řekla jsem si, že přesto, že za to není finanční odměna, že by to mohla být zajímavá zkušenost. Takže jsem šla na pohovor, byla jsem na prvotním zaškolení a dostala jsem přidělenou rodinu, kde mi bylo řečeno, že se pokouší o dítě a může se stát, že to časem, bude spojeno i s babysittingem a do toho, že bych jim pomáhala zařizovat nový byt.

Ale tam to bylo trochu nevyvážené v té organizaci, že my jsme jako dobrovolníci neměli žádnou podporu a vlastně jsme měli být zaměřeni i tak, že spolu budeme dělat něco zajímavého, tak, aby to bavilo i dobrovolníka. Neměli jsme být úplně jako asistence, kterou oni mohou mít hrazenou, ale u nás to zrovna dopadlo tak, že jsme nedělali vůbec nic zajímavého a vždycky jsme chodili buď do Ikey a zařizovali věci okolo bytu nebo jsme chodili po úřadech, nakupovali jsme, a potom se jim podařilo mít miminko, takže časem se přidala i zodpovědnost zvládnout to dítě. Takže jsem chodila buď s oběma jako s párem anebo jen s matkou, která na mě byla víc napojená. A to mi vydrželo poměrně dlouho, asi 5 let, do 23 let. A ty první roky, vlastně tím, že jsem to vzala hrozně poctivě, jsem to vnímala opravdu jako práci, že mám nějakou odpovědnost a tím, že mě opravdu potřebovali i kvůli tomu zařizování, tak jsme se viděli třeba 1 týdně, takže to bylo hodně intenzivní.

A v mezičase, po dokončení maturity, jsem vlastně nastoupila na VŠ, na biologii, a pracovala i ziskově, ale během půl roku jsem se dostala k jedné neziskovce, která postavila školu v Africe. Byla to skupina mladých lidí, tehdy mi připadalo, že za tím stojí jeden impozantní muž, který dokázal v ČR sehnat nějaké peníze, vymyslel ten projekt a odjel do Afriky, tam se napojil na místní organizaci, která tam sázela stromy, a udělal tenhle projekt, který tady vyzníval velmi dobře. Byla to vlastně výsadba stromů a postavení školy a výuka na základní škole. Pro ty jsem pracovala intenzivně půl roku v Čechách, kdy jsem jim pomáhala s velkým projektem Voda pro Afriku, což byl projekt, kdy se v českých kavárnách vybírala 20tikoruna za kohoutkovou vodu. Tím, že to byla takhle malá částka, tak ve výsledku lidi neměli problém ji dát a vybralo se poměrně velké množství finančních prostředků, které pak šly na ten projekt. A pak sem pro ně ještě vedla vlastní bazar, který fungoval celé léto. Pak jsem přes tuhle organizaci odletěla přímo do Afriky, kde jsem měla vydržet 3 měsíce. Byly tam ještě další učitelky, které přiletěli chvíli přede mnou, ale na místě už ony samy byly docela znepokojené, protože ten projekt neběžel tak, jak měl, a ty peníze, které jsme tu těžce vydělávali, nebyly investovány jenom do té školy a projektu, ale ten člověk (pozn. vedoucí organizace) si je nechával pro sebe, takže ve finále z 3 měsíčního projektu, kde jsem si opět všechno hradila a měla jsem jim dělat PR, o které jsem se starala zároveň i tady v Čechách, jsem nakonec zůstala jen měsíc a potom jsem se od nich odpojila.

Po návratu, kdy mi bylo mezi 19ti – 20ti, jsem pokračovala s centrem pro nevidomé, které teda mezitím zaniklo, ale vidala jsem se dál s nevidomými. Žádné další

dobrovolnické činnosti už jsem se nevěnovala, protože ta zkušenost s Afrikou mě naučila, že i čas jsou peníze. Když jsem si vlastně spočítala, kolik času jsem investovala do projektů, který vlastně nefungovaly, tak to mnou osobně otřásl, takže už jsem žádný neziskový sektor už nevyhledávala. Akorát mám ještě před rokem zkušenost, že jsem chtěla ještě někam vycestovat a vydala jsem se díky dobré zkušenosti se sdružením dobrovolníků opět na workcamp, tentokrát do Asie, kde jsem byla 2 týdny a potom zase týden cestovala.

Máš pocit, že to ukončení dobrovolnické činnosti pro Tebe bylo spojeno s nějakým životním obdobím nebo to spíš mělo souvislost s frustrací z té negativní zkušenosti?

To je dost dobrá otázka. Asi to byla nějaká kombinace. Ale myslím si, že to bylo určitě nějaké životní období, kdy jsem vlastně byla hodně mladá a kdy se člověk potřebuje tak nějak vybourit a má hodně energie a celkově cítí takový určitý protest vůči společnosti a další emoce, který v sobě má. A tohle to byl můj způsob, jak je vybit. Přestože mi spousta lidí říkalo „trávíš nad tím spoustu času, za tohle by ti měli zaplatit atd.“ tak člověk za tím zas viděl jiný smysl a byla to taková určitá revolta proti tomu – vy to všichni děláte jinak, ale dá se to dělat i takhle a stejně to funguje. Celkově se to smísilo s tím dospíváním, myslím si, že jsem se trochu hledala, co chci dělat, jaké oblasti se chci věnovat a že mě bavilo cestování, do toho ty nové poznatky. A i si myslím, že člověk snesl mnohem větší nekomfort, že třeba odjede do Afriky, nic nemá zajištěné, nikdo ho nevyzvedne na nádraží, přespává v provizorní chatce s člověkem, kterého nezná a teprve pak dorazí na místo projektu. Kdyby mi to řekl někdo teď, ve chvíli, kdy už si určitou chvíli vydělávám, mám svůj standard a jsem mnohem pohodlnější, tak bych do toho nešla. Takže to byla asi kombinace, zažít si tohle všechno, přestože bylo vidět, že už je to za hranicí. To ukončení čistě si myslím, že byla kombinace věku, že člověk je rozumnější a dopomohly k tomu tyhle zkušenosti, ale zároveň se u mě nasčítalo i velký zklamání z toho, jak tenhle konkrétní projekt nefungoval, a já do něj byl tak ponořená, měla jsem v něj obrovskou důvěru, která se nakonec zhroutila.

Měla jsi při svých dobrovolnických zkušenost možnost nějakého vzdělávání, intervize nebo podpory?

Tohle fungovalo jenom ve sdružení dobrovolníků, které to mělo výborně zajištěné. Předem nikdy neslibovali dobrovolníkům, že na místě vše 100% vyjde, taky těch projektů vede spousta, takže se nemůže zaručit za všechny lidi, kteří vedou ty workcamps. Někdy to zajišťuje místní organizace, od které třeba tu zpětnou vazbu nemají. Ale my

jako dobrovolníci jsme vždy, než nás někam vyslali, pokud to byly delší cesty, ne jenom do Německa, tak jsme museli absolvovat dvoudenní školení. A přesto, že jsem jela opakovaně, tak trvali na tom, abych ho znova absolvovala, a přestože se mi nikdy nechtělo, protože jsem to vnímala jako zbytečnost, tak jsem pokaždé byla hrozně ráda, že jsem se toho účastnila a bylo to nejenom tím, že tam byli lidi, které zajímá podobné téma a člověk si s nimi sedl a pak mi třeba dál zůstali v životě, ale bylo opravdu i tím, že to bylo přínosné. Třeba když jsem jela poprvé do Brazílie, tak mi bylo jen 18 a jela jsem tam s tím, že jedu na dobrovolnický projekt a třeba těm lidem nějak změním život nebo nějaké vnímání souvislostí, a oni nám naopak říkali „nemějte žádný spasitelský komplex, protože jedete jen na 14 dní a spíš je to akce pro vás. Samozřejmě i pro ty lidi tam, ale za tak krátkou dobu se tam nedá nějak výrazně pomoci.“ Ale tady konkrétně byl ten přesah kulturní. Ale hodně nás uzemňovali v představách, co my jako dobrovolníci za tak krátkou dobu můžeme naplnit. Dostávali jsme všechny důležité kontakty, kdyby něco na workcampu selhalo, kdybychom se třeba necítily bezpečně, tak jsme měli v Čechách, na koho se obrátit a po návratu, jsme mohli absolvovat ještě jedno školení a byli rádi i za nějakou zpětnou vazbu. Vždycky po tom návratu, přestože jsem to nějak vnitřně odmítala, tak jsem vždycky dostala k tomu, že jsem s nimi sdílela ty zážitky a oni byli hrozně rádi za zpětnou vazbu, jak vše fungovalo.

Naopak v centru pro nevidomé, od té doby, co mě spojili s tím nevidomým párem, tak se úplně vytratili a už v tom vztahu nijak nefigurovali, přestože ty situace byly fakt náročné a nikdo nás na ně nepřipravil. Fakt byly dny, kdy jsem přišla domů a měla hroznou migrénu a musela to zaspat, že vlastně člověk úplně potlačil veškeré svoje potřeby, celý den nepil, nešel na záchod, protože by to komplikovalo tu situaci, ve které jsme byli. Ale já si myslím, že jsem si tenkrát opravdu řekla, že to mám namísto práce a ta práce by mě vytěžovala taky, takže ty těžký dny zvládnou a samozřejmě tam byly i hrozně hezké dny, třeba když se jim narodila dcera a já jsem za nimi jela hned, jak přijeli z porodnice. Vlastně dřív, když bych viděla nevidomého na ulici, tak bych nevěděla, jak s ním komunikovat, jak ho oslovit, uchopit nebo dřív mi dělalo problém volit slova, jako neříkat „půjdeme se kouknout, pojďme se podívat atd.“ a přitom oni to nijak špatně nebrali, protože to byla součást běžné komunikace. A byla tam sousta přínosných věcí, které bych jinak nezískala a díky tomu jsem to vydržela.

Která pro Tebe byla nejvýznamnější a proč?

Asi to nevyzní dobře, ale nejvýznamnějším pro mě byla ta cesta do Afriky. Protože osobnostně mě to ovlivnilo ohromně. Měla jsem takové rebelující období a celkově ta cesta ovlivnila moje životní hodnoty. Doteď vlastně úplně nevím, jestli v dobrém nebo špatném směru. Říkám si, že jsem teď mnohem opatrnější, že když vidím aktivity nebo projekty do kterých bych se ráda zapojil, tak si uvědomím, že to může být činnost, která mi může vzít mnohem víc, než získám. Tady jsem sice získala nějakou hodně silnou zkušenost, ze které těžím na osobní úrovni, pracovní úrovni, ale je tam zároveň nedůvěra v projekty, které nejsou ochotny tě dostatečně zaplatit, kde si říkáš, že to, že něco děláš, bude alespoň vybrané tím, že za to něco získáš. Tady konkrétně se dělalo spoustu, ale nezískával si skoro nic. Naučilo mě to, že tvůj čas má nějakou hodnotu, tvoje snaha, tvoje energie, vytížení, zaměstnání, že to něco stojí, není to zadarmo a minimálně si toho člověk má vážit. Teď mám to, že čas má nějakou hodnotu a zároveň myslím, že je možné dělat i něco, co není úplně ziskové. Mě to posunulo na té osobní úrovni, těžko se to popisuje, ale my jsme tam byly v takové stresové, psychologicky náročné situaci. Byly tam lidi, co už nechtěli na projektu zůstat, snažili jsme se postupovat rozumně, opakovaně jsme se s tím člověkem snažili promluvit a navrhovali změny, ale nesouhlasil a nebyl ochoten s námi diskutovat, což pro nás byl mezník, že nebudeme pokračovat. Zároveň ta komunikace nebyla možná, že by nás úplně pustil a bylo to hodně dramatické, takže jsme z těch hor vlastně utekli nebo odešli, když tam nebyl. Tam byla nejnáročnější situace, kdy my jsme si říkali, jestli tohle je správné, jestli ten útěk nebyl opravdu moc dramatický, do toho on to hrozně prožíval, do toho nás tlačili lidé z neziskovky v Čechách a většinou ten náš útěk odsoudili, a do toho jsme byly tři holky v Africe a nevěděly, co ty další dva měsíce budeme dělat. Byla to hodně náročné. Došlo to k takové totální ztrátě iluzí. Ale kdybych to měla vyhodnotit, tak ta Afrika tím, že byla tak prosáklá do celého života, tak z toho jsem si odnesla nejvíc.

Jsi stále aktivním dobrovolníkem? Pokud ne, co bylo důvodem k ukončení dobrovolnické aktivity?

zodpovězeno v otázce 1

1. Co pro Tebe představuje dobrovolnictví?

Pro mě tam má významnou složku to dobro. Já jsem teď hodně mluvila o tom nezisku a o tom, že to je práce, která není placená, ale úplně idealisticky je pro mě činnost, která není placená, ale člověku má přinášet něco jiného. Že tam nemá docházet

k tomu extrémnímu zklamání, ale má se to vyvažovat po té stránce, že děláš něco, co ti třeba finance nezískává, ale máš z toho dobrý pocit. Ale nejen takový, co by naplňoval jen tebe osobně, ale opravdu vidíš ty změny. Podle mě je to něco, jako když na Vánoce dáváš dárek. Taková dvojí reakce. Mělo by jít o to naplnění, že se ty věci na tom místě konkrétně odehrávají. Myslím si, že ten základ toho slova - „dobro“ je výstižný.

2. V čem vidíš přínosy pro tebe samotnou, které podle Tebe plynuly přímo z Tvé dobrovolnické činnosti?

Ty přínosy byly obrovské. Je jich určitě víc. Na základní úrovni, třeba na začátku jsem měla hroznou potřebu všechny svoje zážitky nějak interpretovat a nějak je sdílet, ale pak jsem si uvědomila, že někdy, když člověk něco získá, tak o tom nemusí jen mluvit. Třeba tyhle dobrovolnické zkušenosti, s tím, že do nich spousta lidí nejde, je to v podstatě poměrně úzká skupina lidí a opravdu to člověka osobně obohacuje a rozvíjí, ale když se to snaží ostatním vysvětlit, tak je to strašně těžké, když se do toho někdo nezapojí. A třeba když to bylo ve spojitosti s tím cestováním, kdy jsme zažívali i poznávání jiné kultury, a pak jsem to někomu vyprávěla a spousta lidí mi říkala, ale vždyť si tam 14 dní pracovala, to sis vůbec neodpočinula. Ale tam byl ten rozvoj v tom, že třeba na začátku jsem vyjela a byla jsem ve skupině, kde se mluví jenom anglicky, takže tam byl už ten přínos naučení se jazyka, což byl benefit, ze kterého těžím neustále, hlavně v práci. Ten osobní rozvoj bych řekla je na mnoha úrovních. Ze začátku byl hlavně ten jazykový, ta angličtina, ale i schopnost spolupráce ve skupině. Pak také schopnost práce s hendikepovanými nebo to porušení stigmatu, že se jich vlastně člověk potom mnohem míň bojí nebo se jim přiblíží. A myslím si, že se to pak přenáší do více úrovní. A pak třeba ta Afrika, já jsem tomu říkala taková zenová praxe. Že když si člověk zažije takovou extrémní náročnou situaci, jakože si nemyslím, že by dobrovolnictví mělo být o extrémních situacích, tak si prožije něco svého, je to zážitek, ze kterého dál čerpá a nemusí ho dál sdělovat, a když se pak ocitne v jiných situacích, třeba pracovních nebo osobních, tak z těch zážitků více čerpá a třeba si uvědomuje i jiné roviny a může zůstat víc v klidu. A především bych teda řekla rozvoj na nějaké verbální úrovni a myšlenkové úrovni.

Jaký to pro Tebe mělo význam?

Já si myslím, že mě to osobně formovalo ve velké míře a zároveň to souviselo s nějakou etapou. Třeba teď už si nemyslím, že bych se do toho byla schopná ponořit tak naplno, ale vůbec nelituju, že jsem se do toho ponořila v tom období, které bylo poměrně dlouhé, a doted' z toho čerpám, je to vlastně většina mých silných zážitků.

Kdyby mi někdo řekl, co jsi prožila za posledních pět, šest let, tak určitě ta dobrovolnická činnost je tam extrémně významná, vlastně významnější než jakékoliv jiné činnosti.

Vnímáš nějaké důsledky pro Tvůj současný život?

Já si myslím, že to bylo u mě konkrétně období, kdy jsem si potřebovala připadat užitečná. Byla to nějaká moje primární potřeba, kterou jsem asi nezískávala nikde jinde a nedokážu si moc představit, co by se stalo, kdybych si ji nenaplnila. Ten pocit užitečnosti mi i dokonce teď občas chybí, že si říkám, že chci dělat něco užitečného, něco, kde člověk jako potvrdí tu svoji činnost a její význam, a to si myslím, že dobrovolnictví má. Myslím si, že kdybych tenhle pocit užitečnosti neměla, tak můžu cítit něco úplně jiného a nebude to spokojený pocit.

3. Dokázala bys formulovat nějaké konkrétní kompetence, které Ti dobrovolnická zkušenost pomohla vytvořit? Co ses naučila nového?

V rámci toho cestování, to byla hodně angličtina. Pak určitě s tím nevidomým párem, tam to obnášelo hrozně často popis věcí, takže jsme vlastně celou dobu mluvila. Třeba jsem takhle musela popisovat, jak vypadá sedačka, kterou chtěli koupit. Oni si ji sice osahali, ale potřebovali vědět, jak je řešený tenhle záhyb nebo jakou má barvu, a teď ta sedačka nebyla ani béžová, ani bílá, ani slonovinová, no a nějak to přiblížit. V tom si myslím, že mi to dalo hodně schopnost vůbec přemýšlet nad slovy, což momentálně využívám hodně při svojí práci v PR při psaní textů. Myslím, že tahle činnost mi dala praxi v tom, jak věci co nejlíp popsat a zároveň, že když svůj pocit co nejlíp popíšu, tak ten člověk vidí něco úplně jiného. Je potřeba ten obraz vytvářet společně. Ta činnost v Africe, mimo osobní přínosy, které jsem vyjmenovala, si myslím, že mě to vytrénovalo, že když se občas něco děje, tak mám pocit, že se vlastně nic neděje, že jsem klidnější, ten práh tolerance se doopravdy asi posunul. A pak co mi to přineslo zároveň, když jsem pracovala na projektu tady v Čechách, ta Voda pro Afriku, i když to byla práce do určité míry punková, protože kdybychom s tím měli pracovní zkušenosti, tak to asi vedeme líp, ale svým způsobem jsme si to zajišťovali celé sami. Veškerou komunikaci s kavárnami, všechny je obvolat, rozvézt kasičky, udržovat s nimi neustálý kontakt, počítat ty peníze, a ještě jsme k tomu zajišťovali doprovodný program. A třebaže byla tahle práce hodně náročná, tak mi to tak ani nepřišlo, protože mě hrozně bavila a vnímala jsem tam ten přesah, že to jde na nějaký projekt. Plus to byla ještě organizace, která nevycházela od zaměstnavatele. Když si představím, že by to byl teďka nějaký event management v korporátu a někdo by mi řekl „udělej tohle takhle“,

tak naplňuju zase tu jeho představu, ale tenkrát to byla jenom ta naše představa. My jsme si vytvořili, jak ta akce má vypadat, a přestože jsme na ní pracovali ve dne v noci, tak jsme z toho nebyli vyčerpaní, a spíš nám to přinášelo. Takže teď mám cíl najít si práci, která bude sice časově náročná, ale budu jí dělat na sebe a ozkoušela jsem si, že mám tu zodpovědnost, že přestože nade mnou nikdo není a neříká mi „musíš to dokončit, máme deadline,“ tak ta práce se splní a člověku to ani nevezme tolik sil, protože má nějakou svobodu. Takže určitě mi to dalo nějakou schopnost organizace práce.

4. Existuje naopak něco, co Ti dobrovolnická zkušenost vzala? Vnímáš nějaká úskalí dobrovolnické práce?

Osobně bych řekla, že vnímám tu náročnost, která občas neměla kam být ventilovaná. Ve výsledku se to u mě přetvořilo v to, že o některých zážitcích nemusím mluvit, protože je lepší nechat si je pro sebe, ale pak to právě byla třeba nějaká bariéra mezi okolím a mnou. A zároveň když se mi ty moje cesty nasčítaly, tak jsem měla pocit, že je to trochu i chlubení. To okolí to vnímá dost citlivě, takže jsem se naučila o těch zážitcích nemluvit vůbec, což mě do jisté míry mrzelo. Teď mám naopak pocit, že míra lidí, kteří se účastní takových projektů, neskutečně narostla, a že o tom v podstatě mluví každý, takže teď už to ani tak zajímavé není, ale před těmi 8 lety, to tak časté nebylo, ještě v tak nízkém věku, takže ti spolužáci na to vysloveně nahlíželi negativně. Vypadalo to, že se chci chlubit, když jsem o tom mluvila, takže to vytvářelo určitou bariéru mezi námi. A pak mě třeba napadá, a nevím, jestli se to sem dá úplně zařadit, když jsem spolupracovala s tím nevidomým párem, tak hlavně ta žena se na mě hodně navázala, a když se jim třeba snažil pomoci kdokoliv jiný, tak ona je opravdu neměla ráda a tu pomoc přijímala čistě ode mě a tam si myslím, že ten vztah nebyl úplně přínosný, protože ona se nikdy nenaučila, že bych to mohla dělat z čistého kamarádství. Třeba mě po tak dlouhé době nebrala jako kamarádku, znala jsem spoustu jejích osobních věcí, hodně věcí se mnou sdílela, ale zároveň mě pořád brala čistě jako asistenci, službu, ne jako kamarádku. Pak už jsem si říkala, že je to svým způsobem i nezdravý, že kdybych to dokázala nastavit na začátku, jako „hele teď se potřebuju najíst“ apod. a ona byla pak nepříjemná, tak si člověk může vyjasnit, že já jsem tady přece s vámi, protože tady chci být, a ne že já jsem jako asistent a musím všechno zvládnout, nastavit ty hranice, ale na to jsem podle mě tenkrát neměla dostatečnou vyspělost. Ale zas mi to přineslo to, že bych si to už dneska nenechala od nikoho líbit.

Mělo to nějaké důsledky pro Tvůj současný život?

Jako mám pocit, že v té dobrovolnické zkušenosti jeden na jednoho jsem neuspěla. Ale pak jsem bydlela v bytě se spolubydlícím, který moc neuklízěl, a už mi to bylo nepříjemné, protože už to omezovalo moje hranice, a teď jsem měla možnost to řešit nebo neřešit. A právě jsme si vzpomněla na tuhle svoji zkušenost, že už je to situace, ve který mi není dobře, a ozvala jsem se. A myslím si, že kdybych ve výsledku neměla tu zkušenost s tím, že jsem se předtím takhle omezovala a říkala si, že to svoje pohodlí stáhnou, jen aby ta společná situace byla bezproblémová, tak jsem se naučila si říkat, co potřebuju a respektovat vlastní potřeby. Kdybych teď šla do nějaké nové zkušenosti, tak si myslím, že na tohle konkrétně budu opatrnější. Ve chvíli, kdyby byly nějak omezované moje hranice a dalo by se tomu nějak zamezit, tak bych se ohradila.

Myslíš si, že kdyby tam tenkrát byla nějaká forma podpory nebo supervize ze strany organizace, že by sis všimla dřív, nakolik omezuješ svoje potřeby a ty hranice včas nastavila?

Myslím se, že ano. Bohužel ta organizace neměla kapacity a finance, a nakonec je zrušili. A to my jsme byli svým způsobem bezproblémový případ. V jiných párech, které dávali dohromady, byly třeba problémy i ze strany dobrovolníků, kteří nechtěli vůbec dělat tu dobrovolnickou činnost a představovali si, že budou jen chodit po koncertech a do kina a budou mít kámoše. V takových případech ta organizace ale zasáhla, protože byli opravdu hodně zaměřeni na ty klienty a chtěli uspokojit hlavně jejich potřeby a dobrovolníci tam byli pouze jako zprostředkovatelé. Ve chvíli, kdy jim nevydrželi, tak hledali nové, ale nehledali příčiny, proč vlastně nevydrželi. Takže s podporou si myslím, že by ten proces přicházení si na to, že omezují hrozně svoje potřeby, přišel mnohem dříve, a ne až po asi 5 letech.

5. Považuješ obecně dobrovolnickou činnost jako dobrou zkušenost do života? A proč?

Myslím, že dobrovolnictví dává úplně jinou dimenzi v tom, že většinou stojí za projekty, ke kterým se jinak člověk nemá šanci dostat. Pro mě osobně se to pojí s věcmi, který mají to dobro, ten přesah, ale zároveň nedostatek finančních prostředků. A nedostatek finančních prostředků mají za sebou skvělé věci. Globálně si myslím, že to má rozhodně přínos, protože se člověk dostane do míst a získá zkušenosti, které by možná mohl nabýt i jinak, ale tady se to stane urychleně a zároveň některé z nich by ani jinde nenabyl.

6. Je ještě něco, co Tě napadá a neměla si to prostor dosud říci? Chtěla bys k rozhovoru ještě cokoliv dodat?

Jenom mě napadá, že jsem se zaměřila hodně na tu svou zkušenost, kterou považuji za hodně úzký okruh, a že kdybychom měli přemýšlet o dobrovolnictví v globálu, tak tam by byl ten rozsah ještě větší. Ale jestli to byl účel, tak to takhle můžeme ukončit.

Příloha 3 - přepis rozhovoru č. 2

1. Můžeš na začátek popsat svoje dosavadní dobrovolnické zkušenosti? Kde si působil a jak dlouho, kdo byla cílová skupina, měl jsi přístup k nějaké formě vzdělávání/podpory/intervize apod.?

Od 18ti let se věnuji činnosti s dětmi na táborech, pak také v DDM v Kostelci jako instruktor kroužků, potom na ZŠ vypomáhám v rámci různých projektů, teď jsem třeba pomáhal s jedním mezinárodním projektem. A jinak taková mimoškolní dobrovolnická aktivita byla v Řecku s uprchlíky, kde jsme jeli do Idomeni pomáhat distribuovat oblečení a organizovat nějak sklad, a pak nakonec i přímo do tábora. A ještě se věnuji ekologickým aktivitám v rámci pořádání různých besed, šíření osvěty a realizace vlastních projektů.

Jak dlouho trvaly jednotlivé zkušenosti?

Ta uprchlická zkušenost byla nárazová, to bylo jen na týden. Ta školní je kontinuální od těch 18 let. Každý rok v létě tábor, který je nejčastěji dvoutýdenní.

Byla rámci jednotlivých zkušeností nějaká míra podpory, vzdělávání nebo supervize?

U těch táborů, to je třeba pod organizací, a tam byla možnost nějakého školení, ale to bylo hodně takový obecný, spíš o vedení tábora, nic konkrétně o volnočasových aktivitách. Jinak v tom táboře (pozn. uprchlickém) to bylo hodně random, tam jsme si zajišťovali všechno sami, bylo i dost těžký se dopátrat nějakých informací, jeli jsme tam více méně na blint. Takže spíš ne.

Která pro Tebe byla nejvýznamnější a proč?

Asi se to nedá úplně porovnávat. Ale samozřejmě nejhlubší zážitek byl v tom Řecku, v tom Idomeni, ale jinak si myslím, že mě víc obohatilo z profesního hlediska i z toho lidského. Ta práce s dětma, protože to byla taková, že jsem se na to snažil vylepšit i sám každý rok a snažil jsem se být lepší a lepší. Ale kdybych měl vybrat jednu, tak nejintenzivnější byl ten tábor (uprchlický), ačkoliv to byl jenom týden, tak to trochu změnilo moje nazírání na svět.

A proč?

Bylo to v uvozovkách nenormální. Bylo to hrozně hluboký citově i lidsky a emocionálně. Na dětský tábor jedeš s partou lidí, kde si třeba užiješ i ty sám, ale tady to bylo znát ten smysl, proč se to dělá. A hodnotově mě to hodně změnilo.

Jsi stále aktivním dobrovolníkem? Pokud ne, co bylo důvod k ukončení dobrovolnické aktivity?

Neustále plánujeme ještě s kamarády další aktivity, uvažuji taky o Nepálu, kde bych chtěl vyučovat angličtinu. Rozhodně se považuju za aktivního a chci být aktivní ještě dlouho.

2. Co pro Tebe představuje dobrovolnictví?

Na to se podle mě nedá moc co vymýšlet. Pomáhat ostatním nebo dělat nějakou prospěšnou práci, za kterou není finanční ohodnocení, a samozřejmě si vybírám takovou, který mě i naplňuje, jinak bych to nedělal.

Takže je pro Tebe zásadní prvek, aby to přinášelo něco i Tobě?

Ano, určitě. Kdybych v tom neviděl, že jsem nějak prospěšný, tak to nedělám. Mě to přináší to, že vím, že jsem prospěšný ostatním.

Třeba za poslední rok se začínám věnovat východní kultuře a buddhismu, a třeba vidím fakt smysl v tom, že cesta k tomu, abych byl já šťastný, je v tom, že budu dělat šťastný ostatní, a že budu dělat dobro všem ostatním.

3. V čem vidíš přínosy pro tebe samotného, které podle Tebe plynuly přímo z Tvé dobrovolnické činnosti?

S tou uprchlickou, tam jsme jeli i záměrně s tím, že chceme něco získat, protože jsme byli zmatený z informací z médií, a chtěli jsme to vidět na vlastní oči, jak to doopravdy je. A samozřejmě nám to ukázalo, takže to bylo to nejvíc, co jsme získali. Pak samozřejmě změny hodnotový. A jinak v té školní linii, od dětí je pořád co se učit, a čím víc praxe tím líp. Každý rok je úplně jiný. A vidím to i na tom, jak se mění můj osobní život, jak se mění i můj přístup k dětem. Profesnímu rozvoji to pomohlo samozřejmě. Pořád nové zkušenosti.

A když jsi mluvil o změnách těch hodnot, jakým způsobem se proměnily?

No prostě jsem si uvědomil, co je v tom životě opravdu důležitý. Zjistil jsem, že není důležitý, jestli mám peníze na kytaru nebo jestli dodělám vysokou školu a takovýhle v uvozovkách hlouposti, ale důležitý je to, jestli máš okolo sebe lidi, na který jsi zvyklej nebo který máš rád, jestli ti neumřeli ve válce a jestli máš kde bydlet a co jíst. Prostě úplně nejzákladnější hodnoty.

Vnímáš nějaké důsledky pro Tvůj současný život?

Zase to nejdůležitější, co mi to přineslo je, že nevidím peníze jako to nejdůležitější pro můj život. Nepotřebuju nějaké životní jistoty jako je dobrá práce a zásoba peněz

na účtu, ze které můžu čerpat pokud se něco přihodí. Prostě si myslím, že to není tolik důležité a dělá to můj život mnohem snadnější.

A pak taky myslím si, že budu dobrý táta. A doufám v to. Takže se těším na rodičovství třeba, protože si myslím, že s děckama mi to jde, a doufám, že budou šťastný mít takovýho tátu jako jsem já.

4. Dokázal bys formulovat nějaké konkrétní kompetence, které Ti dobrovolnická zkušenost pomohla vytvořit? Co ses naučil nového?

Tak jestli můžu mluvit o kompetencích z RVP, tak hned mě napadne občanská kompetence. Ta se mě tak neskutečně proměnila, co jsem začal cestovat a působit v zahraničí, protože jsem absolutně upustil od nějaký nadšenosti pro vlastenectví nebo takového toho slepého vlastenectví, a vlastně vlastenectví pro mě už není tak hezký, působivý slovo jako bylo dřív. Pak je třeba kompetence sociální, která je samozřejmě neskutečně posilovaná a vylepšovaná každým rokem a tou dobrovolnickou zkušeností samozřejmě ohromným způsobem, takže to je asi ten hlavní aspekt. Pak třeba kompetence komunikační. Ta se zlepšuje hlavně v komunikaci s dětmi. To si teprve člověk uvědomí, že když se člověk chce dorozumět s někým nebo chtějí oba, tak se vždycky dorozumí a nezáleží ani na jazyku, jestli ten jazyk je cizí, mateřskej nebo dětskej nebo dospěláckej nebo odborněj, prostě když chtějí oba, tak se dorozumí a když nechtějí, tak to nefunguje ani v mateřském jazyce ani v rodině. Pak třeba ta spolupráce, ta je samozřejmě všude, kde se potkáš s lidmi. Na táborech je to jasné, ale třeba i v tom Řecku to byl ohromný rozvoj spolupráce, protože tam byli lidé se svým názorem a bylo to o mnoho těžší tu práci koordinovat a něčeho dosáhnout, když je tam tolik různých silných osobností. Pak rozhodně kreativita. To je zase věc, kterou se člověk učí od dětí nebo měl by se snažit ji nezapomenout, protože je kreativita zabíjená školou, toho se silně zastávám, že dítě se rodí jako kreativní jedinec a společnost se ho snaží vtlačit do nějaké normy a potlačit tu jeho kreativitu. Dál třeba považuju se nyní kompetentní a vhodnej pro výkon učitelské profese.

Proč zrovna tyto kompetence považuješ za důležité?

Když se řekne kompetence, tak si primárně vybavím RVP a já mám RVP rád, protože si myslím, že je to jediný zajímavý bod českého školství, který je dobře udělaný a který všichni nesnášejí a myslím, si, že kdyby se podle toho všichni řídili, tak by bylo české školství o mnoho lepší.

5. Existuje naopak něco, co Ti dobrovolnická zkušenost vzala? Vnímáš nějaká úskalí dobrovolnické činnosti?

To jo, to ano. Vždycky je to souboj s předsudky a nevolí lidí, kteří tomu nerozumí, nechápou to anebo se řídí nějakýma zajetýma myšlenkama, protože dobrovolnická činnost, když je neohodnocená, tak je samozřejmě vnímaná jako podřadná a nezajímavá a nehodná tvého zájmu, a když navíc studuješ vysokou školu, tak bys měl dělat něco prospěšného, což kupodivu není vnímané, jako ta dobrovolnická činnost. Takže jsem se setkával s nevolí nejdřív mojí přítelkyně, která se naštěstí po nějaké době dala na stejnou dráhu, ale pořád se setkávám s nevolí společnosti a některých „kamarádů“, a jsem kvůli tomu i docela ostrakizován, dost mě to vyčleňuje. Musím říct, že když se někde zmíním, že jsem byl v Řecku na dobrovolnickém týdnu pomáhat uprchlíkům, tak jsem okamžitě zařazen do nějaké skupiny „dobroserů“ a „sluníčkářů“ a tak dále, která je vnímaná, samozřejmě taky trošku s podivem, negativně, a tak to je.

Máš pocit, že to je spojeno s tím, kde žiješ?

Tak je to samozřejmě i skupinou lidí, kterou se obklopuju, protože žiju na vesnici, kde samozřejmě vnímám obrovský rozdíl mezi vesnicí a městem, protože ve městě je to prostředí mnohem otevřenější pro takovouhle činnost. A můžu to porovnat i s kamarádem, který se věnuje podobné činnosti a je z Prahy, když napíše na Facebook nějaký tzv. dobroserský status podporující tuhle činnost, tak u něho se to setká s obrovským ohlasem, a když já něco napíšu podobného, tak mě většinou „vyhejtují“ nebo mám tak maximálně tři lajky. Takže ta komunita lidí okolo mě, která sdílí podobný pohled je ohromně malá.

Takže nemáš pocit, že by ti dobrovolnictví pomohlo vytvořit kolem sebe novou komunitu lidí?

To zas ne. Nevím, jestli se můžu takhle věnovat hlavně těm uprchlíkům, ale to vnímám jako největší problém, to že dělám tábory nikomu nevadí, protože to je prostě dobrá věc, ale věnovat se uprchlíkům je prostě rozporuplná věc, a tam už to hodně závisí na té komunitě a tam bohužel nemám nikoho.

Vlastně jo, tak beru trošku zpět, protože když jsem byl ve Waldorfské škole, tak když se dozvěděli, že jedu do Řecka, tak jsem vybral 1000 euro od rodičů a učitelů, měl jsem neskutečnou podporu, udělal jsem tam přednášku v 11. třídě o tom, jaké to tam bylo i s fotkami, a cítil jsem, že jsem byl hrozný hrdina. Ale pak s tím přijedu sem do Čech, do té svojí komunity a jsem vnímaný jako negativní osobnost.

My jsme tam samozřejmě taky původně jeli s egem, že si můžeme říct, že jsme konečně nějak pomohli, že jsme jenom nekritizovali, a že jsme konečně pro to udělali něco reálného a nedávali jsme jen oblečení do kontejneru.

Takže když se vrátím úplně na začátek, tak se dá říct, že mi dobrovolnická zkušenost vzala kamarády. Přátelství, kterým jsem věřil, to naopak utužilo. Takhle jsem ztratil ohromný množství lidí, ale byli to jenom známí, kamarádi.

A vnímáš tuhle skutečnost spíš pozitivně nebo jako zklamání?

Hodnotím všechno, co jsem kdy v životě udělal pozitivně. Zklamáný nejsem, ale trochu mě to vyčlenilo ze společnosti. Naopak mě to vyhranilo moje některý názory, což vedlo ještě k větší ostrakizaci.

Mělo to nějaké důsledky pro Tvůj současný život?

V podstatě si připadám hodně na okraji, nejenom ve své komunitě, ale kdekoliv. Jediná komunita, kde jsem se cítil dobře ohledně těchto aktivit, bylo ve Waldorfské škole, ale to jsou v podstatě všichni „dobroseři“.

6. Považuješ obecně dobrovolnickou činnost jako dobrou zkušenost do života?

A Proč?

Jako velice důležitou. Ale záleží na tom, co ten člověk chce dělat. Jestli chce být byznysmen, tak je to velice špatná zkušenost, protože si myslím, že by ho to od toho byznysu trochu oddálilo.

Takže si nemyslíš, že je dobrovolnictví pro každého?

Myslím si, že je to pro každého. Ale když má někdo sen, že chce být podnikatelem nebo úspěšným byznysmenem, tak si myslím, že pokud by se dal na dobrovolnictví a dal by tomu všechno, úplně by se do toho ponořil, tak by ho to změnilo způsobem, kterým by asi nechtěl zpočátku, ale nakonec by byl šťastný, protože každého to podle mě změní k lepšímu, k lepší bytosti.

Chápu to správně, že spojuješ dobrovolnictví s doživotní neziskovou orientací?

Ano. Vidím to na sobě. Považuji peníze za nedůležitou okrajovou věc. Cítím, že se to hodně změnilo. Určitě si myslím, že je to hodně důležité třeba na střední škole, aby tohle prošli, středoškoláci a vysokoškoláci tuplem. Vlastně v Německu a Rakousku mi to přijde hodně vnímané jako povinnost. Kdo je tam vysokoškolák a nedělá nějakou dobročinnost, tak je úplně divný.

Takže ano, považuju ji za dobrou a důležitou do života. Já to zase připodobním k té Waldorfské škole. Ta Waldorfská škola vůbec není založená na tom, že tě naučí nějaká

fakta a připraví tě na vysokou školu, že budeš mít nějaká tvrdá fakta. Prostě tě připraví na to, abys byla dobrý člověk, abys cítila nějak sociálně, abys chápala svět v souvislostech a dokázala být prospěšným článkem ve společnosti. A myslím, že dobrovolnictví s tím naprosto souvisí a je toho nedílnou a velmi důležitou součástí.

7. Je ještě něco, co Tě napadá a neměl si to prostor dosud říci? Chtěl bys k rozhovoru ještě cokoliv dodat?

Jen by mě zajímalo v kolika letech lidi tak začínají, protože podle mě, pokud nezačneš s dobrovolnictvím v mládí, tak už se pak k tomu nedostaneš, pak už to v podstatě s rodičovstvím umírá.

Takže si myslíš, že je dobrovolnictví spojené s nějakým životním obdobím?

Ano. Myslím si, že spousta lidí má v mládí touhu dělat svět lepší pro všechny, ale postupem času s nějakou rutinou a zavedenými pořádky ta touha umírá.

Příloha 4: Informovaný souhlas pro participanty výzkumu

Informovaný souhlas s účastí na výzkumu v rámci diplomové práce

Název práce: „Výchovně pedagogické aspekty dobrovolnických projektů“.

Autor práce: Bc. Martina Beranová

Vedoucí práce: PhDr. Karolína Burešová, Ph.D.

Termín realizace: leden 2017 – červem 2017

Místo realizace: Česká republika

Prohlašuji, že jsem byl/a seznámen/a s podmínkami účasti na výzkumu „Výchovně pedagogické aspekty dobrovolnických projektů“.

Beru na vědomí, že údaje poskytnuté pro účely tohoto výzkumu jsou **anonymní** a nebudou použity jinak, než k interpretaci výsledku v rámci diplomové práce. Rovněž беру na vědomí, že mohu z výzkumu kdykoli, podle svého vlastního uvážení, vystoupit.

Dne _____

Podpis _____